**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ**

**KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ KOMİSYONU**

**TUTANAK DERGİSİ**

**4'üncü Toplantı**
**21 Ekim 2026 Çarşamba**

*(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)*

**İÇİNDEKİLER**

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Oturum Başkanı Yüksel Coşkunyürek'in, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

III.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A) Görüşmeler

1.- Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün (TMO) 2023 ve 2024 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

2.- Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin (TÜRKŞEKER) 2023 ve 2024 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

3.- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün (ÇAYKUR) 2023 ve 2024 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ**
**KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ KOMİSYONU**

**-----0-----**
**4'üncü Toplantı**
**21 Ekim 2026 Çarşamba**
**-----0-----**

## I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu saat 14.37'de açılarak iki oturum yaptı.

Oturum Başkanı Yüksel Coşkunyürek, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklama yaptı.

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün (TMO),
Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin (TÜRKŞEKER),
Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün (ÇAYKUR),
2023 ve 2024 yıllarına ait bilanço ve netice hesapları, görüşmeleri tamamlanarak ibra edildi.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, Makine ve Kimya Endüstrisi Anonim Şirketi ile Askeri Fabrika ve Tersane İşletme Anonim Şirketinin 2023 ve 2024 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarını görüşmek için 3 Kasım 2026 Salı günü saat 14.30'da toplanmak üzere toplantıya 20.44'te son verildi.

21 Ekim 2026 Çarşamba
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 14.37
BAŞKAN: Mustafa SAVAŞ (Aydın)
BAŞKAN VEKİLİ: Yüksel COŞKUNYÜREK (Bolu)
SÖZCÜ: Mevlüt KARAKAYA (Ankara)
KÂTİP: Durmuş Ali KESKİNKILIÇ (Karabük)
----- 0 -----

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Toplantımızı açıyoruz.

Yeterli sayımız vardır.

Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, Sayıştay Başkanlığımızın ve kurumlarımızın çok değerli temsilcileri, Sayın Bakan Yardımcımız; hepiniz hoş geldiniz.

28'inci Yasama Dönemi Beşinci Yasama Yılının 4'üncü Birleşimini açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Oturum Başkanı Yüksel Coşkunyürek'in, Komisyonun bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Bugün gündemimizde Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi ile Çay işletmeleri Genel Müdürlüğünün 2023 ve 2024 yıllarının bilanço ve netice hesapları yer almaktadır.

III.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A) Görüşmeler

1.- Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün (TMO) 2023 ve 2024 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Toplantımıza Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğüyle başlıyoruz. Sayın Genel Müdürümüzden başlamak üzere, toplantımıza katılan kurum temsilcileri ve Sayıştay temsilcilerimizin kendilerini Komisyonumuza tanıtmalarını rica ediyorum.

Buyurun Genel Müdürüm.

(Katılımcılar kendilerini tanıttılar)

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Teşekkür ederiz.

Şimdi, sunumunu yapması için Sayın Genel Müdürümüze sözü vermeden önce bazı hatırlatmalarda bulunmak istiyorum. Sayın Genel Müdürüm, konuşmanız bizlere daha önceden dağıtıldı, bu nedenle, daha verimli bir çalışma olması açısından sunumumuzu en fazla on beş dakika içerisinde tamamlamanız daha yararlı olacaktır.

Şimdi, sunumunu yapmak üzere Sayın Genel Müdürümüze söz veriyorum.

Buyurun Genel Müdürüm.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Sayın Başkanım, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonunun çok değerli üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının saygıdeğer temsilcileri; kurumumuzun 2023-2024 yılı bilanço ve netice hesaplarının değerlendirileceği bu toplantı vesilesiyle sizleri şahsım ve kurumum adına saygıyla selamlıyorum.

Tabii ki Toprak Mahsulleri Ofisi özellikle son yıllarda giderek faaliyetini genişleten bir çalışma yöntemine ve projeksiyonuna geçmiş durumdadır. Özellikle 2020 yılından itibaren başlayan ve iki yıl ağırlıklı olarak süren pandemi sürecinde, 2021 ve 2025 yıllarında yaşanan kuraklıklarda, akabinde Ukrayna-Rusya savaşı ve hâlen devam eden bu savaş döneminde ve de son, güncel olarak İran-İsrail-Amerika savaşında ülkeler arası lojistik problemlerinin baş gösterdiği, gıdaya ve hammaddeye erişimin kısıtlandığı bu dönemlerde TMO'ya bir miktar daha, tarihinde olmadığı kadar iş düşmüştür. Bu anlamda, bu süreçlerde Türkiye'de herhangi bir arz açığı, az noksanlığı meydana gelmeyecek şekilde tedbirler alınmıştır. 2023 yılı, malum, bereketli bir sezon olmuştu. Toprak Mahsulleri Ofisinin o döneme kadar olan en yüksek alım rekoru 2023 yılında gerçekleşmişti 13,1 milyon ton alımıyla.

Elbette Toprak Mahsulleri Ofisi genel olarak piyasa denge ve istikrarı için üreticilerimizden başlamak üzere tüketimin nihai aşamasına kadar olan süreçte piyasa istikrarına ve dengesine katkı sunmaktadır. Bu anlamda görevleri vardır. Özellikle, üretim döneminin başlangıcı olan hasat dönemlerinde, hububatta fiyatlarımızı hasat döneminin başında veya öncesinde açıklıyoruz. Bunu artık gelenek olarak devam ettiriyoruz. 2025 yılında ağır bir tarımsal kuraklık ve zirai don hadisesi yaşadı ülkemiz ama çok şükür, 2026 yılında ülkemiz için tüm tarımsal üretim kalemlerinde ciddi bir verimlilik gerçekleşmiştir. Sadece tarla bitkilerinde yani buğdayda, arpada, hububatta değil, tüm bitkisel ürünlerde, bağda, bahçede, sebzede bereketli bir sezon gördük ve bu süreç devam ediyor.

Bereketli sezon demişken kısaca bahsetmek isterim. 2026 yılı Türkiye'nin belki de cumhuriyet tarihinde en yüksek hububat rekoltesinin gerçekleştiği bir yıl olmuştur. Hasat döneminin başından itibaren hasat bölgelerinin hemen hemen dörtte 3'üne seyahat ettik, bizzat ben ve yönetici arkadaşlarım. Bölgelerde gördüğümüz özellikle verimlilik... Şu ana kadar, uzun yıllardır karşılaşılmayan dönüm başına verimlilik görüldü. Çukurova'da 600-700 kilo, Akdeniz'de 700-800 kilo, Aydın'da özellikle Söke'de, Koçarlı'da 800-900 kilo, Menemen'de bin kilo ve Trakya'da 650-700 kilo, İç Anadolu Bölgesi'nde 650-750 kilo arası, Doğu Anadolu Bölgesi'nde 450-500 kilo arası ve spesifik olarak söyleyeyim, Ankara'nın İç Anadolu Bölgesi'nin hububattaki en mümbit, en çok ekiliş yapılan ilçelerinden bir tanesi Haymana'da 300-350 kiloluk verimler normal ve iyi karşılanırken bu sene 500 kilo, 550 kilo, 600 kilo, bizzat giderek şahit

olduğumuz, üreticilerin ağzından dinlediğimiz bereketli bir sezon olarak görüldü. Dolayısıyla 24,5-25 milyon ton arası bir buğday rekoltesi, yaklaşık 10 milyon tonluk bir arpa rekoltesi istihsali gerçekleşmiş durumda.

Tabii, Toprak Mahsulleri Ofisi, hasat döneminin başı olan 2 Haziran tarihinde alım fiyatlarını arpada 12.750 lira, buğdayda 16.500 lira olarak açıkladı ve bir gün sonra, 3 Haziran tarihinden itibaren de alımlara Türkiye genelinde başladık. Bu arada, alım fiyatlarını açıklarken piyasanın istikrarına, ticaretin, sektörün ve üreticinin ilerideki fiyatlamayı da tespit edebilmesi, görebilmesi ve bununla ilgili tedbir alabilmesi veya kendisiyle ilgili düşüncelerini geliştirilmesi açısından satış fiyatlarımızı da 1 Ekim tarihinden itibaren açıkladık. Yani 1 Ekim tarihinden itibaren gerçekleşecek, uygulayacağımız satış fiyatlarını da buğdayda 18.500 lira, arpada da 14 bin lira olarak açıkladık. Bunun da sektörde ve üretici kesiminde ciddi bir memnuniyet getirdiğini söyleyebilirim.

Özellikle son on iki-on üç yıldır randevu sistemini uyguluyoruz. Malum, 2023 yılında ürünlerin tamamının TMO'ya arzıyla beraber bir anda randevu sistemimizde ciddi bir sıkıntı yaşamıştık, bir aylık bir süreçte. O dönemde aldığımız tedbirler ve daha sonra randevu sistemi üzerinde yaptığımız yenilikler ve yeni yazılımlarla 2024'ten sonra randevu sisteminde herhangi bir problem yaşamadık. Aksine, özellikle 2026 yılında yüksek beklenti, yüksek rekolte ve TMO'ya olan arzın fazlalığını düşünerek randevu sistemimizi olağanüstü bir şekilde hizmet verecek şekilde dizayn ettik ve çok şükür 15,5 milyon ton ürün için 501.618 üreticiye 767.860 adet randevu verdik ve "Randevu alamadım, alamıyorum." diyen üreticimiz çok şükür olmadı, herhangi bir problem yaşamadık. Sadece randevu tarihinin biraz ileride olduğu, öne alınması yönünde dilek ve teklifler geldi. Bu arada, tabii, parantez içinde söylemek lazım, hasta, yaşlı olan üreticilerimize de mümkün olduğu kadar başmüdürlüklerimiz yardımcı oldu.

2026 yılı, özellikle bereketli bir sezon akabinde TMO'nun tarihinin -yani Toprak Mahsulleri Ofisi seksen sekiz yıllık bir kurum- en yüksek alımını gerçekleştirdiği bir yıl oldu. 12,5 milyon tonluk bir hububat alımı gerçekleştirdik. Bunun 9,7 milyon tonu buğday; 2,6 milyon tonu arpa. Diğer ürünleri de söylemek lazım hemen. Özellikle, gün itibarıyla fındık görevinden dolayı 124 bin ton fındık, 57 bin ton kuru üzüm, 12 bin ton yeşil mercimek, 11 ton haşhaş kapsülü ve 4 bin ton çeltik bugün itibarıyla alınmış durumda. Tabii, fındık, üzüm, haşhaş ve de çeltik alımlarımız devam ediyor; haşhaş bitmek üzere, bitti gibi. Bunun önemli bir mali portresi, bedeli de var değerli milletvekillerimiz, aldığımız bu ürünlerin bugünkü karşılığı 218,3 milyar liradır ve Toprak Mahsulleri Ofisi olarak bunun 202 milyarını ödenmiş bulunmaktayız, kalan bakiye ödemeler de -yirmi bir gün ile yirmi yedi gün arasında ödediğimiz dikkate alınırsa- vadesi geldikçe ödenecektir.

Toprak Mahsulleri Ofisi hasada başlarken 20 milyon tonluk bir depolama kapasitesi hazırladı; bunun 15 milyon tonu lisans depolar, yaklaşık 4 milyon tonu Toprak Mahsulleri Ofisinin kendi depoları. Her ihtimale karşı ihtiyaç olursa diye açık yığın sahalarından tespit ettiğimiz ve ön anlaşmasını yaptığımız sahalarla beraber, özel sektörden kiraladığımız depolarla beraber 20 milyon tonluk bir hazırlık yaptık ve bu hazırlıkların da faydasını hasat döneminde hiçbir depolama sorunu, problemi yaşamadan geçirdik. Özellikle yeşil mercimek, fındık, kuru üzüm, çeltik, haşhaş gibi ürünlerin devamında hububattan sonra gelmesiyle beraber hububat dönemindeki yoğunluk şu anda da fındık, üzüm, çeltik gibi ürünlerde devam etmektedir.

Bilirsiniz, mısır bizim görev alanlarımızdan bir tanesi olarak yer alıyor ama 2026 yılında mısır fiyatları... Özellikle Bakanlığımızın su kısıtı sebebiyle yaptığı planlamadan dolayı ülkemizde mısır ekilişlerinin daha anlamlı, daha planlı bir şekilde üretilmesi söz konusu olmuştur. Bu sebeple, ülkemizin şu andaki mısır rekoltesi üretici lehine fiyatların seyredebileceği seviyededir. Dolayısıyla, bir fiyatlama söz konusu olmadı, üreticimiz de bu noktada bir beklenti içinde olmadı işin doğrusu. 2026 yılında hububat ithalatının olmayacağını, Toprak Mahsulleri olarak yapmayacağımızı, aksine, elimizde yüksek stoklar olması sebebiyle ihracatı düşündüğümüzü ve bununla ilgili çalışmalar yaptığımızı ifade etmek istiyorum ama tabii ki dâhilde işleme rejimi kapsamında ithalat kurumumuzun dışında olan bir süreçtir.

Değerli milletvekilleri, tabii, lisanslı depolar bizim partnerlerimizden bir tanesi. Biz lisanslı depoların mudisiyiz, işvereniyiz; hiçbir zaman lisanslı depolar Toprak Mahsulleri Ofisinin kendi yürüttüğü, depoladığı, işlettiği işletmeler değil. Ticaret Bakanlığının 5300 sayılı Lisanslı Depoculuk Kanunu'na göre yasal sorumluluğu Ticaret Bakanlığında olan işletmelerdir. Bu işletmelere koyduğumuz ürünlerin kirasını vererek muhafazasını sağlarız, satış döneminde de ilgili sektörlere teslimatını gerçekleştiririz. Hâlihazırda lisanlı depolarda bulunan ürünlerin yüzde 90'ı Toprak Mahsulleri Ofisine ait olan ürünlerdir.

2026 yılı stoklarımızı, malum satış politikalarımızı hasat dönemi öncesinde beraberinde kamuoyuyla paylaşmıştık. Bu anlamda, 1 Ekimde düşündüğümüz satış dönemini özellikle Karadeniz Bölgesi'nde Rusya-Ukrayna savaşı dolayısıyla lojistik problemlerin çok yüksek seviyede seyrettiği, ulaşımın, navlunun anormal şekilde pahalandığı bir dönem olduğundan dolayı 1 Eylül tarihine çektik ve TÜRİB üzerinden 1 Eylülden itibaren satışlarımıza başlamıştık. 1 Ekimden itibaren de Toprak Mahsulleri Ofisi depolarında bulunan ürünlerle beraber hem lisanslı depolardaki hem TMO'nun kendi depolarındaki ürünleri satışa açtık ve ekim ayı itibarıyla bugüne kadarki satışa açtığımız en yüksek stoku kamuoyuyla, ilgili sektörlerle paylaştık. 5,5 milyon ton buğday satış süreci devam etmektedir.

Tabii ki bu anlamda perakende satışlarımız da söz konusu. Elimizdeki ürünleri muhtelif ambalajlarla tüketicilerimize hizmet olarak, tüketicilerimizin ulaşımına katkı sunmak üzere makul fiyatlarla, ayçiçeği yağı olsun, fındık olsun, üzüm olsun, bunları da perakende satış noktalarında ve Tarım Kredi Kooperatifleri mağazalarında, marketlerinde satışa sunuyoruz.

Özellikle yatırımlarımız... Toprak Mahsulleri Ofisi seksen sekiz yıllık bir kurum. Taşrada, özellikle bazı bölgelerde hizmet binalarımızın, depolarımızın eskimesi sebebiyle, onları yenileme çalışmalarını yürütüyoruz. Bugüne kadar 9 adet başmüdürlük binasını hizmete aldık, bitti, yeni yapılanlar var, programa alınanlar var. Onun dışında, 266 bin tonluk bir yeni, sıfırdan yaptığımız depo kapasiteleri söz konusu. Bazı işletmelerimizi, bazı liman işletmelerimizi ve depolarımızı yeniliyoruz, rehabilite ediyoruz, onarıyoruz. Bu süreçleri hızlı bir şekilde, mümkün olan, yatırım programında tahsis edilen ödenekler çerçevesinde gerçekleştirmeye çalışıyoruz ve bunları yaparken de tüm alım işlemlerinde, teslimat işlemlerinde, ithalatta, ihracatta, her türlü üründe -fındıkta, üzümde, hububatta, çeltikte- çalıştığımız personel sayımız 3.250. 2025 yılında iki yüz on üç bin saat, 2026 yılında iki yüz elli üç bin saat fazla mesai yaptırdığımız arkadaşlarımızla ve 3.200 ayrı geçici görevlendirme yaptığımız arkadaşlarımızla bu süreci yürütüyoruz. Huzurunuzda tüm Toprak Mahsulleri Ofisinin özellikle yaz döneminde, devamında şu anda Karadeniz'de, Edirne'de, Trakya'da,

Samsun'da, Çorum'da çeltik alımında görevli ve haftada altı gün süreyle ve günde on iki saat görev yapan tüm arkadaşlarımıza emeklerinden dolayı teşekkür ediyorum, onlardan Allah razı olsun.

Sayın Başkanım, son olarak 94,5 milyarlık bir sermayemiz söz konusudur, bu sermayeyle birlikte 158,9 milyar yani 159 milyarlık bir kredi kullanımımız gerçekleşmiştir ancak depolarımızdaki, stoklarımızdaki ürünleri şu andaki mali karşılığı 289 milyar TL'dir. Herhangi bir finansal problemimizin -satışlara başladığımızdan dolayı- oluşmayacağını değerlendiriyoruz. Geçmiş yıllarda da kredi kullandık ama yıl içerisinde ve hasat dönemi dışındaki süreçlerde, tüketim dönemlerinde gerek iç piyasaya gerek dış piyasaya ürünlerimizi, stoklarımızı satarak borçlarımızı ödemiş olduk. Bu anlamda, bize katkı sunan Hazine ve Maliye Bakanlığına, Cumhurbaşkanı Strateji Başkanlığına, diğer kuruluşlara ve kredi kullandığımız bankalara çok teşekkür ediyorum.

Sözlerime son verirken Komisyonun Değerleri Başkanı ve üyeleri sayın milletvekillerimize, Sayıştay Başkanlığı mensuplarımıza, Sayın Bakan Yardımcımıza ve Bakanlığımız birimlerine, Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı temsilcilerine şahsım ve kurumum adına teşekkür ediyorum. Burada yapılacak değerlendirmelerin, katkıların bizim için çok önemli, değerli olduğunu ifade ediyor, hepinize saygılar sunuyorum.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Başkanım, 2 rakam soracağım.

Birincisi...

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Daha sonra.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Anlayamadığım için...

Bu yılki üretim ne hedeflendi? Bu yıl buğdayda ne kadar ürün...

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Rekolte...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Evet.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - 25 milyon tona yakın bir rekolte olacağını düşünüyoruz.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bir de bir şey söylediniz, yanlış mı anladım "Bu lisanslı depoculuklarda depoların yüzde 80'ini TMO olarak biz kullanıyoruz." dediniz.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - İçindeki ürünün yüzde 90'ına yakını bizim ürünümüz.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Yani, şu an Türkiye'deki lisanslı depolarda bulunan ürünler size ait.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Doğrudur. Üretici lisanslı depoya ürünü teslim edip bize satma talimatı vermiştir.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Evet, soru-cevaplara geçince, geneli üzerinde falan sorarız sorularımızı inşallah.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Onu değil, sunumda anlamadığım için...

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Eyvallah.

Değerli Genel Müdürüm, biz de teşekkür ediyoruz.

Şimdi, önerilerin görüşmelerine başlıyoruz.

Kurumun 2023 Yılı Alt Komisyon Raporu'nda 1, 2024 Yılı Alt Komisyon Raporu'nda 2 öneri bulunmaktadır.

Şimdi, 2023 yılının 1 numaralı önerisi ile 2024 yılının 2 numaralı önerisi benzer mahiyette olduğundan birlikte işleme alıyoruz. Daha güncel olan 2024 yılının 2 numaralı önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 2:

TMO, ana statüyle kendisine verilen Afyon Alkaloidleri tekelini işletme görevini 233 sayılı KHK'nin gereği olarak verimli ve kârlı şekilde, stratejik planlamasında belirlediği amaç ve hedefler doğrultusunda yürütebilmesi adına haşhaş kapsülünden morfin ve türevlerinin üretildiği AAF'de gerekli modernizasyon çalışmalarının yapılması, yerli ilaç sanayisinin harekete geçirilmesi için gerekli adımların atılması.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Evet, cevabını vermek üzere Sayın Genel Müdürüm, buyurun.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Uygun görürseniz Strateji Başkanımız cevaplasın.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Tabii, buyurun Başkanım.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ STRATEJİ GELİŞTİRME DAİRE BAŞKANI AYŞİN ŞENSES - Afyon Alkaloidleri Fabrikasının kuruluşunda ticari yaklaşımdan önce üreticilerin geleneksel olarak ürettiği tohumunun yanında elde edilen kapsüllerin işlenmesi suretiyle değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Afyon Alkaloidleri Fabrikasının prosesi de bu amaca yönelik olarak geleneksel haşhaş kapsülü işlemeye yönelik ve elli yıl öncesinin geleneklerine göre tasarlandığından, mevcut modernizasyon çalışmaları lokal kapsamda yapılabilmekte ve genellikle ekipmanların yenilenmesi şeklinde olmaktadır. Bu nedenle, 2026 yılı itibarıyla öncelikle günümüz gerekliliklerine uygun yeni bir türev üretim tesisi kurulması planlanmış ve fizibilite çalışmalarına başlanmıştır. Böylece, üretilen ürünlerin miktar ve evsafları artırılacak, yerli ilaç sanayisinin talep edebileceği ürün yelpazesi genişletilebilecektir.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Öneri üzerinde söz almak isteyen üyemiz var mı? Yok.

Sayıştayın öneriyle ilgili görüşlerini alalım.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sayıştay tarafından izlenmesinin uygun olacağını öngörüyoruz.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylelikle 2023 yılı önerilerinin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Şimdi 2024 yılı önerilerinin görüşülmesine başlıyoruz.

Kurumun 2024 yılına ait 1 numaralı önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 1:

Kurumun 233 sayılı KHK'nin öngördüğü etkinlik ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda kullanım ömrünü tamamlamış ve yatırım açısından elverişsiz durumda olan depolar ile ekonomik olarak yenilenmesi uygun görülen depoların tespitine yönelik fizibilite

çalışması yapması ve bu doğrultuda rehabilitasyon faaliyetlerine başlaması, lisanslı depoculuk sektörünün yatırım yapmadığı ancak kurum tarafından stratejik öneme sahip olarak değerlendirilen bölgelerde yıllık ürün alım ortalamaları da göz önünde bulundurularak yeni hububat ve fındık depoları inşa etmesi önerilmektedir.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Cevap vermek üzere buyurun Başkanım.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ STRATEJİ GELİŞTİRME DAİRE BAŞKANI AYŞİN ŞENSES - Kullanım ömrünü tamamlamış, iyileştirme imkânı kalmamış veya onarımı ekonomik olmayan depolar, iş sağlığı ve güvenliği açısından sorun oluşturması hususu da dikkate alınarak ıskat edilmektedir. Ayrıca, ekonomik olarak yenilenmesi uygun görülen depoların da süreç dâhilinde modernizasyonu yapılarak kullanımına devam edilmektedir.

İhtiyaç duyulan noktalarda yeni depoların inşa edilmesi önerisi doğrultusunda ise Erzurum Merkez, Muş Malazgirt ve Konya Akşehir'de yeni depo yatırımları tamamlanmış, Malatya'da ise son aşamaya gelinmiştir. Tekirdağ, Tokat ve Sakarya'da projelendirme sürecimiz tamamlanmak üzere ve bu yıl içerisinde yatırım programı kapsamında ihalesi yapılacaktır.

2027 yılı için Eskişehir Biçer ve Uşak Banaz için depo inşaatlarına başlanması planlanmakta, Edirne İpsala, Muş Korkut, Erzincan, Şanlıurfa Siverek için depo yatırım teklifleri Cumhurbaşkanlığına yapılmıştır.

Fındık ürünü için ise başta Ordu olmak üzere Samsun, Trabzon, Giresun, Düzce illeri ve ilçelerinde depo yapımı ya da satın alımına yönelik çalışmalar yürütülecektir. Öneri doğrultusunda yeni depo yapımları ve kurumumuz envanterinde kayıtlı ekonomik olarak yenilenmesi uygun görülen depoların rehabilitasyon faaliyetlerine devam edilecektir.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Evet, öneri üzerinde söz almak isteyen üyemiz var mı?

Buyurun Sayın Tahtasız.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sayın Genel Müdürüm, konuşmanızda lisanslı depolarda yaşanan soygunlarda sizin mudi olduğunuzu ve zararlarınızın önemli bir kısmını karşıladığını söylediniz. Son dönemde lisanslı depolarda yaşanan soygunlar oldukça dikkat çekici. Mardin'de Toprak Mahsulleri Ofisinin özel lisanslı depolarda muhafaza ettiği 137 bin ton buğday ve mısırın usulsüz şekilde satıldığı ve 1 milyar liralık zarar oluştuğu bilgisi var. Yine, Mardin Kızıltepe'de 40 bin ton hububat ve mısır çalınarak piyasada satılmış. Konya Yunak'ta gene TMO'ya ait ürünlerin satıldığı ve 500 milyon TL'lik zarar oluştuğu söyleniyor. Yine, Osmaniye'nin Kadirli ilçesindeki lisanslı depodaki soygun nedeniyle çok sayıda çiftçi mağdur olmuş. Çiftçilere ait ürünlerin satılması nedeniyle 300 milyon liralık zarar oluştu. Toprak Mahsulleri olarak siz lisanslı depolardaki soygunlardan oluşan zararlarınızın tamamını karşılayabildiniz mi? Tahsil etmeyi beklediğiniz alacaklarınız var mı? Kadirli'deki lisanslı depoda TMO'nun ürünü var mıydı? Kadirli'deki depoda ürünleri çalınan çiftçilerin zararı nasıl karşılanacak? Bu konuda Bakanlığın veya Toprak Mahsulleri Ofisinin bir çalışması var mıdır? Bu, ciddi anlamda sorun çünkü bir önceki konuşmanızda da zararları siz, karşıladığını, Toprak Mahsulleri Ofisinin çok zararı olmadığını söylediniz ama şu anda üretici, çiftçi çok zararda. Bunların zararları hakkında bir bilginiz var mı?

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Evet, Sayıştayın öneriyle ilgili görüşünü alalım.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sayıştay tarafından izlenmesinin uygun olacağını öngörüyoruz.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Evet, önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylelikle önerilerin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Şimdi geneli üzerindeki görüşmelere geçeceğiz.

Geneli üzerinde söz almak isteyen üyelerimize söz vereceğim.

Değerli üyelerimiz, söz vermeden önce, zamanı daha etkili kullanmak adına bir sözü bir defa vereceğimizi hatırlatmak isterim.

Söz isteyen üyelerimize, şimdi sırasıyla, girişlerine göre söz vereceğiz.

Sayın Olan, buyurun.

HÜSEYİN OLAN (Bitlis) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Değerli üyeler, Sayıştayın ve Toprak Mahsulleri Ofisinin değerli temsilcileri; TMO seksen sekiz yıllık bir kamu kurumudur. Biz bu kurumun küçültülmesini değil güçlendirilmesini istiyoruz elbette ki.

Burada yapılan her eleştiri ya da öneri, tam da "Bu kurumlar, aslında tüm KİT'ler daha iyi bir hâle nasıl gelir?" sorusunun cevabını arama arayışımızdan da kaynaklanmaktadır. Tabii, bu eleştirileri ya da önerilerimizi kurduğumuz temel dayanaklar, Sayıştayın raporları, kurumların faaliyet raporları ve yine toplumun tam da bu hususta ne dediğinin harmanlanmasıdır.

TMO 2023'te bankalara 14,5 milyar lira faiz ödedi; 2024'te 19,1; iki yılda 33,6 milyar lira. 2024'e geldiğimizde günde 52 milyon lira ödenmiş oldu. Sayıştay yazmış; 2023'te 22 bankadan kredi kullanılmış, faiz oranları yüzde 28 ile yüzde 50 civarında. Bu faiz neden ödendi? Sorunun cevabı, sermayenin geç gelmiş olmasıdır.

Devlet çiftçinin buğdayını TMO'ya aldırdı ama parasını zamanında vermedi. TMO da bankaya gitti doğal olarak. Hazine görev bedelini sonradan ödedi. Aradaki faizi kim ödedi? Elbette ki kamu ödedi.

2024 sonunda hazinenin TMO'ya borcu 30 milyar lira. Devlet kendi kurumuna borcunu geç ödüyor, bankalar kazanıyor. Peki, bedelini kim ödedi? Elbette ki bedelini de burada çiftçi ödüyor.

Sayıştay 2022'de, 2023'te de yazmış "Üreticiye ödemeler finansman sıkıntısı nedeniyle gecikti." diye. Otuz günde ödenmesi gereken para ödenmedi. Sonra nasıl bir çözüm buldunuz? 2026'da ödeme süresini otuz günden kırk beş güne çıkararak kendinizce bir ödeme süresini belirlediniz ve bu şekilde gecikmeyi aslında çözmediniz, gecikmeyi kural hâline getirdiniz. Çiftçi mazotu peşin alıyor, gübreyi peşin alıyor, buğdayının parasını ne yazık ki kırk beş gün sonra alabiliyor.

Depolara gelelim. Burada anlamakta zorlandığım bir tablo var. Sayıştay diyor ki: "TMO'nun kendisine ait 47 deposu kiraya verilmiş 535 bin ton kapasiteli." TMO 2024'te depo kirasına ne ödemiş? 6 milyar lira. İki yıl önce bu rakam 462 milyon lira iken bu kira iki yılda 13 kat artmış. Burada şunu sormak isterim: Bu 47 depo üreticiler için kiralandı bildiğimiz kadarıyla. Üretici lehine böyle bir zarar göze alındıysa eyvallah. Şimdi şunu sormak isterim: Sadece bu 47 deponun bulunduğu alanlar nerededir? Kira ödediğiniz alanlar neresidir? Yani TMO'ya ait depo alanları nerede, TMO'nun kiraladığı depo alanları nerede? Bunu öğrenmek istiyorum.

Sayıştay "2024'te ihaleler konusu var." diyor. Taşıma ihalelerinde bazı bölgelerde kooperatiflerin ve firmaların baskısı yüzünden ihaleyi kazanan yüklenici sözleşme imzalayamamış, teminatını yakmış, 11 ihale iptal edilmiş; bir yıl önce de yazmıştı Sayıştay, 544 ihalenin 516'sı pazarlık usulüyle yapılmış.

Sayın Genel Müdürüm, kamu ihalesinde baskıyla rakip saf dışı bırakılıyorsa bunun adı "idari eksiklik" değil midir? Savcılığa bildirdiniz mi, bu hususta bir suç duyurunuz var mı acaba?

2024'te 12,1 milyar lira zarar açıklandı, hakkını teslim edelim, bunun 9,5 milyarı enflasyon muhasebesinden gelen kâğıt üstü zarardır ama geriye kalan 3 milyar liralık diğer olağan dışı gider nedir, sormak isterim.

Diğer yandan, parti olarak temel ölçütümüz kurumların kâr ve zararı değil, zararın oluşmasının nedenini araştırmaktır. Şayet zarar üretici lehine göze alınıyorsa eyvallah, baş göz üstüne diyebiliriz. Örneğin, kurumun 2025 Faaliyet Raporu'nda enflasyon düzeltmesi yok, esas faaliyetten 3,9 milyar lira zarar edilmiş. Raporda şöyle bir cümle: var: "100 liralık satış için 103 lira masraf yapılmıştır." Ve bir kalem daha, sayım noksanları 799 milyon 938 bin lira yani 800 milyonluk bir ürün sayımda eksik çıkmış ve zarar yazılmış. Bu bölüm bir fire olabilir, anlaşılabilir, anlaşılır bir nokta ancak diğer bir nokta, bir de ayrı bir bölüm var, diğer gider ve zararlar bölümü; bu da 3,4 milyar lira, içinde ne olduğunu bilmiyoruz, bunun da açıkçası açıklanmasını istiyoruz.

Gerçekten TMO'ya -yapılan bu değerlendirmeyle ilgili söylüyorum- bu hususta teşekkür etmek gerekiyor. Tabii, ne eksik, ne fazla, ne yanlış, eleştirilerimizi yapacağız ama faaliyet raporu konusunda gerçekten de takdir ediyorum sizleri. O noktada iyi bir faaliyet raporu hazırladığınızı belirtmek istiyorum.

Mali tabloların kâr ve zarar durumlarını kamuoyuna açık bir şekilde paylaşmışsınız. İşte, tüm KİT'lerden temel beklentimiz de budur, hesap verebilme cesaretini gösterebilmesi. Demek ki muhalefet de olsak doğru iş yapılınca takdir edebiliyoruz. Dün burada bir milletvekili arkadaşımız bir ithamda bulundu, bir değerlendirmede bulundu, dedi ki: "Hiç bizleri takdir etmiyorsunuz, hep eleştiriyorsunuz ve bozuk saat bile günde bir defa doğruyu gösterir." Aslında muhalefetin görevi yanlışları göstermektir, doğruları takdir etmek değil. Doğruları biz takdir ettiğimiz zaman, o zaman bizim sizden farkımız kalmaz. Biz burada sadece eleştiri geliştirmiyoruz, aynı zamanda öneri ve önerileri de geliştirme gayretindeyiz.

Her zaman olduğu gibi emek ve emekçi başlığı bizler için vazgeçilmez bir başlıktır. 2021'de 114 sürekli emekçi vardı, bu sayı 2025'te 23'e inmiş. Aynı dönemde taşeron işçiye yapılan harcama 165 milyondan 1 milyar 620 milyon liraya çıkmış yani 10 katı. Kadro 4.400, çalışan 3.100, 1.100 kadro boş yani tamamen taşeron işçi üzerinden bu kurumu yürütüyorsunuz. Personel 2025'te 213 bin saat fazla mesai yapmış, 3.200 kez başka şehre geçici görevle görevlendirilmiş. Sayın Genel Müdürüm, bu övünülecek bir şey değil kanaatindeyiz, bu eksik kadronun bedelini emekçiye ödetmektesiniz ucuz iş gücüyle.

Son olarak vekili bulunduğumuz Bitlis'le ilgili birkaç belirleme yapmak istiyorum: Bitlis'te tarımın, üretimin ve üreticinin geliştirilmesi, desteklenmesi çok önemlidir. Bakın, her yıl Ahlat, Adilcevaz ve Erciş tarafında tonlarca patates depolarda çürütülüyor. Birkaç defa size de uğradık, elbette ki sizin alanınızın şeyinde değil ama bu noktada üretici zora düşünce, patatesini satamayınca -bir yıl boyunca- daha önce elde ettiği traktörünü satıyor, evini satıyor ve sonuçta, en sonunda da ürettiği toprağı satıyor. Yani burada, demin de belirttim, TMO'nun alım listesinde patates yok ama en azından bu tür dönemsel zamanlarda müdahale edilse iyi olur diye düşünüyoruz, en azından üretici teşvik edilir.

Bitlis patates üretiminde 9'uncu sırada yer alıyor ve Türkiye'de en kaliteli patatesi üreten il durumundadır. Üreticiyi nasıl ayakta tutacağız? İşte, tam da ihtiyacı olduğunda, kamusal sorumluluk alarak üreticiyi ayakta tutmamız gerekiyor. Gerçekten patates olayı Bitlis'te ciddi bir olaydır ve her yıl tekrarlanan bir olaydır. Dolayısıyla öyle bir hâle geliyor ki, üretici sadece patatesi bıraktığı torbayı veya şeyi satsa bile, patatesi sattığı fiyat o torbanın parasına yetmiyor, öyle bir zor duruma düşüyor üretici.

Tabii, yönetim kurulunda yer alan Tarım ve Orman Bakanlığı temsilcisi arkadaşlarımız da var aramızda. En azından bu hususun 2027 yılında yaşanmaması adına önlemler alınmasını, Bitlis başta olmak üzere bütün patates üreticileri adına biz buradan talebimizi dile getiriyoruz.

Yine aynı şekilde bir fasulye üretimi var Bitlis'te. Geçen yıl kuru fasulye üretiminde Bitlis Türkiye'de 4'üncü sırada yer alan bir il oldu. Fasulye üretiminde Bitlis üreticisine daha çok destek verilmelidir diye düşünüyoruz. Buradan da Bitlis'teki fasulye üreticilerine desteklerinizi bekliyoruz.

Son olarak bir şey daha ekleyerek konuşmamı bitirmek istiyorum: TMO 2025-2026 yılında Bitlis özelinde ne gibi bir çalışma, yatırım ve destek yaptı? Bunun cevabını da alabilirsem sevinirim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Olan.

Buyurun Sayın Akalın.

MEHMET AKALIN (Edirne) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Değerli milletvekilleri, Toprak Mahsulleri Ofisinin çok değerli yöneticileri ve diğer kurumlarımızın temsilcileri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Konuşmama başlarken özellikle bir hususun altını çizmek isterim: Ülkenin gıda arz güvenliğinin temelinde üretimini sürdürebilen ve emeğinin karşılığını alabilen çiftçiler bulunmaktadır. Bu, aynı zamanda millî bir meseledir ancak çiftçimiz bugün artan maliyetlerle, iklim değişikliğiyle, kuraklıkla maalesef emeğinin karşılığını alamamakta ve ürün fiyatlarındaki belirsizliklerle mücadele etmektedir. Çiftçinin üretimden uzaklaşması yarın ülkemizin gıda arz güvenliğini ve hepimizin sofrasını etkileyecektir. Bu nedenle Toprak Mahsulleri Ofisinin faaliyetlerini değerlendirirken çiftçimizin bu faaliyetler sonucunda ne kazandığını da bilmemiz gerekmektedir.

Bakın, şimdi, 2023 yılında ekmeklik buğdayın alım fiyatı ton başına 8.250 liraydı, 2024 yılında 9.250 liraya yükseltildi, artış yaklaşık yüzde 12. Türkiye Ziraat Odaları Birliği ise 2024 yılında kuru şartlarda üretilen buğdayın kilogram maliyetini 10 lira 87 kuruş olarak hesaplamıştır. Fark ödemesi desteğinin tamamını alan üretici açısından açıklanan toplam bedel ile bu maliyet arasındaki fark yalnızca 13 kuruştur. 2025 yılında buğday alım fiyatı 13.500 liraya, 2026 yılında ise 16.500 liraya yükseldi ancak burada asıl cevaplanması gereken sorular şunlar: Bu fiyatlar çiftçinin artan maliyetlerini karşılıyor mu?

Şimdi, tabii ki buna cevap vereceksiniz Sayın Genel Müdürüm ama buradaki hazırun, değerli milletvekilleri de çok iyi biliyor ki çiftçimiz Türkiye'de şu anda tarımdan para kazanamıyor ve maalesef çiftçiliği bırakıyor ve hepinizin de bildiği gibi Türkiye'de köyler boşalıyor.

Sayın Başkan, şimdi, bir de çeltik alımlarıyla ilgili birkaç durum var, ondan bahsetmek istiyorum. Sayın Genel Müdürümüz, son sekiz yıldır alım fiyatlarının hasattan önce veya hasatla birlikte açıklandığını ifade ediyor, isterseniz bir bakalım: 2023 yılı çeltik alım fiyatları 27 Ekimde açıklanmış. Üstelik kurumun kendi duyurusuna göre o tarihte çeltik hasadının yüzde 75'i tamamlanmış durumda.

Şimdi, Sayın Genel Müdürüm, hasadın dörtte 3'ü tamamlandıktan sonra açıklanan fiyat çiftçinin emeğini nasıl koruyacak, bunu bana bir açıklayabilir misiniz? Benzer bir durum 2025 hasat döneminde yaşandı. Bakın, eylül ayında başlayan ve kasım ayında tamamlanan çeltik hasadının alım fiyatları 23 Ocak 2026 tarihinde açıklandı. Bakın, kasım ve ocak sonunda açıklandı, ben bunun sebebini bilmek istiyorum. Ancak bizim öğrenmek istediğimiz soru aslında şu: Bu iki dönemde kaç çiftçimiz ürününü TMO fiyatı açıklanmadan önce sattı? Bu da çok önemli. Hangi fiyatlardan sattı ve açıklanan alım fiyatlarından kaç üretici fiilen yararlanabildi? 2026 yılı çeltik fiyatlarının 13 Ekimde açıklanmasını olumlu buluyoruz ancak çiftçinin hasat öncesinde fiyat ve satış koşullarını öngörebileceği kalıcı bir uygulamaya da ihtiyacımız olduğunu buradan belirtmek isterim. Bakın, çiftçimize ne ekeceğini ekmeden önce bilme ve çıkardığı mahsulünü ne kadara satacağı hakkını vermeliyiz. Bu mümkün, biliyorsunuz. Nasıl mümkün? Planlı bir tarım politikasıyla mümkün.

Şimdi, Edirne Türkiye'nin çeltik üretiminde önemli bir yere sahip. Özellikle İpsala başta olmak üzere bölgemizde binlerce üretici, artan maliyetler ve ürün fiyatları arasındaki makas nedeniyle ciddi bir ekonomik baskıyla karşı karşıyadır. Buradaki mesele yalnızca çeltiğin kaç liradan alınacağı değildir; üreticinin yıllık maliyetlerini karşılayabilmesi, borçlarını ödeyebilmesi ve gelecek yıl da üretimine devam edebilecek olmasıdır ve ekonomik gücünü de koruyabilmesidir.

Şimdi, TÜİK verilerine göre Ağustos 2026'da tarımsal girdi fiyatları yıllık yüzde 30,28; aylık yüzde 3,41 artmıştır. Enerji ve diğer kısımlarda yıllık artış ise yüzde 43,14'e ulaşmıştır. Bu oranların sahadaki gerçek maliyet artışlarını ne ölçüde yansıttığı tartışılabilir ancak mevcut veriler dahi üreticinin karşı karşıya olduğu maliyet baskısını ortaya koymaktadır. Buna karşılık TMO'nun 2026 yılı çeltik alım fiyatlarındaki artış, bakın, geçen yıla kıyasla baldoda yüzde 12,5; kameoda yaklaşık yüzde 13,6 düzeyinde kalmıştı.

Üretici mazotun yanı sıra gübre, elektrik, sulama, zirai ilaç, işçilik, hasat, nakliye ve arazi kirası gibi birçok gideri karşılamaktadır. Geçen yıl litre başına yaklaşık 50 lira seviyesinde olan mazotun bu yıl 100 liraya yaklaşması da dikkate alındığında açıklanan fiyatların üretim maliyetlerini karşılayıp karşılamadığı da ciddi bir soru işaretidir.

Sayın Genel Müdürüm, TMO'nun görevi yalnızca alım fiyatı açıklamak mıdır yoksa piyasanın üretici aleyhine geliştiği dönemlerde dengeleyici bir rol üstlenmek midir? Daha önceki açıklamalarınızda TMO'nun piyasa düzenleyici rolüne ve üreticilerin açıklanan fiyatların altında satış yapmaması gerektiğine dikkat çektiğini görüyoruz. Ancak bunun karşılık bulabilmesi için belirlenen fiyatların üretim maliyetleriyle uyumlu olması ve üreticinin ürününü bu fiyatlardan satabileceği etkin bir alım mekanizmasının bulunması gerekmektedir. Şimdi, İpsala'daki üretici kuruluşlarının ortak çalışmasıyla 1 kilogram çeltiğin üretim maliyetinin 47,26 lira olarak hesaplandığı yönünde açıklamalar kamuoyuna yansımıştır. Daha küçük ölçekte üretim yapan çiftçilerimizde ise maliyet 50 lira ile 52 lira seviyelerine ulaşmaktadır. Bu hesaplamalar doğrulandığında bölgemizde yaygın olarak üretilen kameo çeşidi için açıklanan 43 liralık alım fiyatının maliyetleri karşılamadığı açıkça görülmektedir. TMO alım fiyatlarını belirlerken hangi maliyet tablosunu esas almıştır, bunu merak ediyorum ben. Edirne ve İpsala'nın üretim koşullarını, sulama ve enerji giderlerini, mazot maliyetini, arazi kirasını ve diğer giderlerini dikkate alan ürün çeşidine ve üretim ölçeğine göre ayrıştırılmış bir maliyet çalışması mevcut mudur?

Bir diğer önemli sorun, TMO'nun alım randevularında yaşanan sıkıntılardır. Bazı üreticilere ürün teslimi için şu anda ancak aralık ayının ortasına randevu verildiği bildiriliyor. Hasat döneminde borçlarını ödemek ve yeni sezonun hazırlıklarını yapmak zorunda olan çiftçimizin haftalarca, hatta aylarca beklemesi ciddi bir mağduriyet yaratmaktadır. Şimdi şu soruları sormak zorundayım: Randevular neden bu kadar ileri tarihlere verilmektedir? Sorun, alım kapasitesinden, depolama imkânlarından veya planlamadan mı kaynaklanmaktadır? Son olarak da bu konuda beklentimiz, çeltik üretim maliyetlerinin bölge ve çeşit bazında yeniden değerlendirilmesidir; alım fiyatlarının gerçek maliyetler ışığında gözden geçirilerek en az yüzde 20 oranında bir zam yapılması ve randevu sistemindeki aksaklıkların ivedilikle giderilmesidir.

Sayın Başkan, bir başka önemli konu TMO'nun alım ve ithalat politikalarıdır. 2023 yılında 11 milyon 700 bin ton buğday ve arpa alımı yapılırken 2024 yılında bu miktar yaklaşık 4 milyon 800 bin tona gerilemiş yani TMO'nun bu 2 üründeki alımları yaklaşık yüzde 59 azalmıştır. Aynı dönemde ülkemizin buğday üretimindeki düşüş yaklaşık yüzde 5'tir. Türkiye Ürün İhtisas Borsasının raporuna göre de ülke genelinde buğday ve mamulleri eş değeri ithalatı 2023 yılında 11,7 milyon ton, 2024 yılında 4,4 milyon ton seviyesindedir. Buradan şimdi soruyorum: TMO'nun yerli üreticiden yaptığı alımlar neden bu kadar azalmıştır? Kurumun bizzat gerçekleştirdiği ithalat miktarları ne kadardır? Bu politikaların çiftçinin satış fiyatlarına etkisi araştırılmış mıdır? Yine, 2025 yılında buğday üretimimiz 17 milyon 900 bin tona gerilemiştir.

Sayın Başkan, Trakya'nın bir diğer stratejik ürünü ayçiçeği. 2023 yılında bir önceki yıla göre yağlık ayçiçeği üretimi Tekirdağ'da yüzde 40, Edirne'de yüzde 21, Kırklareli'de ise yüzde 16 azalmıştır. 2024 yılında da bölgemiz kuraklık ve aşırı sıcaklardan olumsuz etkilenmiştir. Şimdi yine soruyorum: Verim kaybına uğrayan çiftçinin yalnızca ton başına fiyat artışıyla korunması mümkün müdür? Diğer taraftan, Ticaret Bakanlığı 2026 yılında 2027'nin ilk beş ayında kullanılabilecek 1 milyon 250 bin ton yağlık ayçiçeği tohumu veya bunun karşılığı 500 bin ton ham yağ için tarife kontenjanı açmış. Şimdi, bu tutarlar ithalat imkânının üst sınırını göstermektedir. Yerli üreticiyi koruma amacıyla alınan bu kararların çiftçinin gelirine etkisi nasıl ölçülmektedir? TMO'nun bu konuda Bakanlığa sunduğu bir değerlendirme var mıdır?

Sayın Başkan, 2024 yılı KİT Alt Komisyonu Raporu'nda bazı bölgelerde depolama kapasitesinin yetersiz olduğu belirtiliyor. 2026 Yılı Kamu Yatırım Programı'nda Tekirdağ İneciler tesisi için 8 bin metrekarelik ek depo yapımı öngörülüyor. Bu yatırım hangi aşamada, ne zaman tamamlanacak?

Bu duygu ve düşüncelerle yönelttiğim soruların ayrıntılı olarak cevaplandırılmasını bekliyor, hepinize çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Akalın.

Sayın Gürer, buyurun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Tabii, Toprak Mahsulleri Ofisinin uygulamaları mevcut siyasi iktidarın uygulamaları doğrultusunda gerçekleştiği için özünde tarım politikasına bakışı olarak durumu değerlendirmenin uygun olacağı noktasındayım. Bir şeyin altını çizeyim: Bu kadar öngörü sapması olan başka bir ülke var mı, bilmiyorum. Nedenine gelince, şimdi, TÜİK mayıs ayında bitkisel üretim tahminini açıkladı, "22 milyon 700 bin ton buğday olacak." denildi. Sayın Başkan biraz evvel bu yıl 25 milyon ton ürün elde edileceğini söylüyor. Altı aylık sapma 3 milyon tonu geçiyor. Keza bu da Cumhurbaşkanlığı program kitabı. Buradaki yıllık program kitabında da "Toprak Mahsulleri Ofisinin 2026'da yapacağı alım 3,5 milyon ton buğday." diyor. Demek ki buğdayla ilgili öngörüde planlanma, değerlendirme ve ne sonuç olacağı konusunda net bir bakış yok. Öyle olunca da tabii ki hedefler de şaşıyor, uygulamalarda da sorun oluyor. Ayrıca, Sayın Başkan "DİR kapsamını değerlendirmiyoruz." diyor. DİR kapsamını burada herkes herhâlde biliyordur. Dâhilde işleme rejimi kapsamında yurt dışından buğday getiriliyor, Türkiye'de işleniyor, un oluyor, makarna oluyor, yurt dışına satılıyor. Bazen övünürken de diyorlar ki: "Biz makarnada, unda dünya markasıyız, dünya birincisiyiz." Niye birinciyiz? İtalya bizim yarımız kadar satıp bizden daha çok para kazanıyor çünkü bizim gönderdiğimiz makarna, un dünyanın en ucuzu. Piyasaya en ucuz ürünü biz verdiğimizden satıyor. Peki, bu dönem ürün varken hâlâ -şu anda 4,5 milyon tonu geçmiş DİR kapsamında ithalat- niye yurt dışından getiriyoruz? Yurt dışından getirmek sanayiciye destek, çiftçiye köstek olmak demek. Bu yıl çiftçi ürününden biraz para kazanacağını düşünüyordu, gene düşük alım fiyatları uygulandı. Verilen ürünlerin çoğunda maliyetin altında fiyatlar verildi. Buğdayda ziraat odalarıyla yaptığımız çalışmada 19 ile 23 lira aralığında buğdayın fiyat değişkenliği var. Neye göre? Verime göre. Şimdi, sizin verdiğiniz rakamlarda ton olarak dönüm eldesi bölgeye göre değişiyor. Yine, TÜİK'e göre Türkiye'nin kuru tarımda ortalama dönüm eldesi 270, bizim orada 140'a kadar düşüyor. Bu yıl biraz havaların yağmurlu gitmesi bu süreci olumlu kıldı ama bu tamamen mevsimsel dönüşümle gerçekleşti. Yoksa Türkiye'nin kuru tarım alanlarında, sulu tarım yapılmadığı yerde verimliliği düşük. Bunun için yapılması gerekenlerin varlığı da bir gerçek.

Şimdi, Sayın Başkan, diyorsunuz ki: "Bakliyatta 2025 döneminde nohut, kırmızı ve yeşil mercimekte serbest piyasa fiyatları üretici lehine oluştu." Şimdi, bunları buraya yazan arkadaşlarımız alana gidiyor mu gitmiyor mu bilmiyorum ama yeşil mercimek 22 liraya kadar düştü, siz kalktınız, alıma başladınız; çiftçi 22 liradan ürünü verdi, siz tüccardan 32 liradan ürün aldınız. Bunu almanız gereken çiftçiydi, çiftçiye o desteği vermediniz, piyasayı başıboş bıraktınız, çoğu üründe de aynısını yaptınız. Diyorsunuz ki: "Piyasa otursun." Niye otursun? Serbest piyasa ekonomisinde ticaret yapanların bakış ve yaklaşım biçimine göre piyasanın oluşmasını amaçlayan bir Hazine ve Maliye Bakanlığı var. Piyasayı serbest bıraktığın süreçte de doğal olarak tüccar bunu fırsat biliyor, alması gereken ürünü alıyor, sonra piyasadan çekiliyor, ondan sonra da çiftçi mağdur oluyor. Rafa giden üründe de 3-4 aracı eli değiştiği için para kazanıyor.

Yine, az önceki sunumunuzda söylediniz; bankaya verdiğiniz faizi, lisanslı depoya verdiğiniz kirayı çiftçinin ürün alımlarının üzerine eklesek herhâlde onların çiftçi refahını sağlarız. Şimdi, lisanslı depodaki ürünün sizin olması övünülecek bir olay değil, üzülecek bir durum çünkü Toprak Mahsulleri Ofisi 2006 yılında Türkiye'nin çok yerindeki deposunu yok pahasına sattı ve sonra çoğunda da gitti kiracı oldu. Bu nasıl bir bakıştır, nasıl bir yaklaşımdır? Yani eğer kurum varsa, üretim varsa depo ihtiyaçtır, depo ihtiyaçsa niye tasfiye edildi? Benim kendi ilçemde -daha önce de söyledim- Bor ilçesinde -üzülüyorum her geçtiğimde de- Ofisin binası yıkıldı, orayı ranta açtılar, çok katlı binalara verdiler, arazisini değerlendirdiler, şimdi Bor ilçesinde alım yapmıyor TMO, merkezîleştirdiniz. Bir yurttaş, çiftçi tarlasına gelen adama borcundan dolayı ürününü hemen vermek istiyor. E, şimdi, Çiftlik ilçemizden kalksa gitse 70 kilometre ileride ürün vereceği TMO var. E, mazotun bu kadar arttığı süreçte gidip de o ürünü oraya vermektense gelene daha düşük fiyatla veriyor, orada da büyük bir mağduriyet yaşıyor.

Şimdi, kurumlar genelde açıklarken güncel rakamlar üzerinden yaptıklarını değerlendiriyorlar ama maliyet hesaplarken o ürünün ekiliş dönemine göre konuyu ele alıyorlar. Mazot geçen yıl 55 liraydı, muhtemelen alım fiyatında siz herhâlde 80 liralık ve bugün 90'ı geçen fiyata almadınız. O günkü tarlaya girilen fiyat neyse onun üzerinden maliyet yapıyorsunuz ama çiftçi o maliyeti bugün aynı şekilde yaşamıyor ki. Mazot olmuş 90 lira, DAP gübre olmuş 50 lira, sulama giderleri, elektrik paraları artmış; siz onu ektiği döneme göre fiyatlandırıp maliyet çıkarıyorsunuz. Bunun sonucunda da yeniden ekim yapmasını zorlaştırıyorsunuz.

Bakın, siz tecrübeli bir bürokratsınız ve bana göre de herhâlde kurumlarda en uzun süreyle çalışmayı başarmış bir insansınız. Ben bazı konulara sizin bizlerden daha fazla vâkıf olduğunuza da kendi adıma inanıyorum, onu da dostça söyleyeyim ama bu sizin söylemenizin yeterli olmadığı ortadaki yansımayla görülüyor. Ya, çeltikte bir yıllık artış yüzde 12, Türkiye'nin dışa bağımlı ürettiği kadar. Mercimeği herkes artık biliyor, Anadolu ana vatanıydı diyoruz, bu yıl mercimek ithalatımız üretimimizden fazla. İhracat yapıyormuşuz; ya, o beni daha da üzüyor. Niye? Türkiye'nin en kaliteli mercimeğini biz yetiştiriyoruz, onu ihraç diyoruz; adamların içeriği nedir, ne olduğunu bilmediğimiz mercimeğini getiriyoruz; biri çamur gibi, biri sarı kehribar gibi. Yabancıya giden kaliteli mercimek, bize yedirdikleri Kanada'dan gelen, Kazakistan'dan gelen, Rusya'dan gelen mercimek. Bu daha üzücü. Niye bizim insanımız o mercimeği yesin? Ama mercimek ekim alanı daralıyor, rekolte düşüyor, verimlilik geriye geliyor.

Şimdi, mercimekte, çeltikte hem ithalat yapıyoruz hem buradaki çiftçinin desteklenmesi yönünde girişimde bulunmuyoruz. Yani bu enflasyonu yalnızca çiftçiye verilen alım fiyatları mı yükseltir, girdi maliyetlerine niye bakılmaz; tohumuna, ilacına, gübresine, sulama suyuna, mazotuna, elektriğine sübvanse edecek destekler niye verilmez? Yani bu geçmişte vardı. Şimdi, herkesin yanlış bildiği bir şey, taban fiyat. Ya, Türkiye'de taban fiyat kalkalı otuz sene oldu, hatta kırk sene oldu yanılmıyorsam, alım fiyatı var. Alım fiyatı açıklandığında onun altına fiyatın gelmemesi lazım ama neyi açıklıyorsanız onun altında fiyat var, siz de orayı tutamıyorsunuz, tutamadığınıza göre bir sıkıntı var. Onun için, soruna çok yönlü bakmak lazım.

Fındık, kuru üzüm, Türkiye ihracatçı, başarılı olduğumuz alan ama ikisinde de sorun var. Geçen yılki fiyatın altında üzümün fiyatı oluşuyor. Fındıkta da üreticilerin 350 lira beklentisi neredeyse 270 lirayla sonuçlandırılarak ona da mağduriyet yaratıyor.

Yetmiyor, Türkiye'de müteşebbis fındığı alıp, başka ülkeye götürüp, oraya dikip Türkiye'ye pazarda nasıl sekte vururum diye çalışma yürütüyor. Yani tarımda ortada şöyle bir tablo var: Planlama ve öngörü konuşulduğu hâlde uygulamada yok. Düşük alım fiyatları var, faizle ortaya çıkan kurumlarınızın içine düşürüldüğü durum var -biraz sonra Şeker Fabrikasına gelindiğinde de örnekleriyle anlatacağım- hem yüksek faiz ödeniyor hem kira bedeli veriliyor hem düşük alım fiyatı gerçekleştiriliyor ve bunların tümünün yansıması tarım kesimini zora sokuyor. Bakın, Çiftçi Kayıt Sistemi'ne dâhil 2 milyon 300 bin çiftçimiz kalmış. Ziraat odalarına üye 5 milyon çiftçi var ama şu an ÇKS'si olmayanı üretimde saymıyoruz.

Bunun yanında da 1 trilyon 511 milyar lira bankalara şu an çiftçilerin kredi borcu var. Kredi borcu olmadan çiftçiliği sürdürebilen insan kalmamış. E, sizin gibi kuruluşlar çiftçiye alım fiyatının düşük tutulması, baskılanmasına ses çıkarmazsa -ki ben bu fiyatı sizin belirlediğinizi düşünmüyorum, size de bu konuda "Şunu uygulayın." dendiği için yapıyorsunuz- bu çiftçinin de bu tarımın da bu üreticinin de geleceği sorunlu. Onun için, alım fiyatları konusunda bu yıl ortaya çıkan tablo beni "Önümüzdeki yıl seçim yoktur." düşüncesine getirdi, eğer olsaydı çiftçiye gereken destek sağlanırdı.

Biraz evvel Sayın Vekilim söyledi, patates deyince akla Niğde gelir, oradan bir cümle söylemesek olmaz. Biz, 1 milyon ton patates yetiştiriyoruz. Patatesi TMO geçmişte aldı, 1984 yılında TMO patatesi aldı, alamaz diye bir şey yok çünkü TMO'nun asli görevlerinden biri, tarımla ilgili bütün sorunlarda çözüm üretebilecek kapasiteye, bölgesel dağılıma sahip olması. Onun için, TMO'nun mevcut hâliyle, tüccar gibi düşünmeden, üreticiyi, çiftçiyi ve ülkenin gelecek tarımını düşünerek politikalarını oluşturmasında daha öngörülü ve daha kararlı davranması gerektiğini düşünüyor, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Gürer...

Buyurun Sayın Akbulut.

İZZET AKBULUT (Burdur) - Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Kıymetli milletvekillerimizi, bürokratlarımızı, Sayın Bakan Yardımcımızı saygıyla selamlıyorum.

Kıymetli üstadımın geçen Et ve Süt Kurumunda bir benzetmesi olmuştu Merkez Bankasıyla alakalı, çok doğru ve yerinde bir benzetmeydi bence. Aynı şekilde Toprak Mahsulleri Ofisi de tam anlamında aynı görevi görüyor, biri de burada tarımla alakalı. Ama bu mali tablolarla biz genelde değerlendirme yapıyoruz çalışmalarımızla. Mali tablolarda yani o net satışların, satışların maliyetiyle arasındaki farkın bu tarz kurumlarda çok fazla olmamasını doğru karşılarız çünkü her ne kadar brüt satış kârı elde etmesi gerekse de kurumun faaliyet giderlerini karşılayabilecek kadar elde edebilmeli ki üreticiyi de ayakta tutabilmeli. Rakamlara baktığımızda; 2022, 2023, 2024 gelir tablolarını incelediğimizde, aşağı yukarı üç yılda, sadece 2024 hariç net satışlar ile satışların maliyetinin birbirine yakın olduğu görülüyor yani 2022'de 2 milyar 860 milyon brüt kâr elde edilmiş çünkü 48'e 45 gibi bir rakam yani net satışlar 48 milyar, satışların maliyeti 45 milyar; 2023'te net satışlar 72 milyar 913 milyona yükseliyor, maliyetine baktığımız zaman 69 milyar 901 milyon, 3 milyar 512 milyon bir brüt satış kârı elde edilmiş. Bu rakam 2024'te sizin faaliyet giderlerinizi karşılayamayacak boyuta düşmüş. Burayla alakalı yönetim kurulunuzun bir çalışması oldu mu, burada bir hata mı gerçekleşti? Çünkü 2 milyar 676 milyona düşüyor brüt satış kârınız. Az önce söylediğim gibi, aslında bu direkt eleştirilecek bir konu değil, sadece faaliyet giderlerini karşılayamayacak noktadaysa bu rakam eleştiriye açıktır. Onun da altını şöyle incelediğimiz zaman, örneğin araştırma geliştirme giderleri hem 2022, 2003, 2024'teki artışlar gayet makul gözüküyor. Genel yönetim giderlerinin artışlarına baktığımız zaman da bu üç dönemde makul gözüküyor ama mesela pazarlama, satış dağıtım giderlerinde bir anda orada 2022'de 335 milyon, 2023'te 594 milyon, 2024'te 1 milyar 528 milyon; mesela burayla alakalı geliştirdiğiniz stratejide herhangi bir hata mı oldu, bu yükselmeyi neye bağlıyorsunuz? Çünkü diğer kalemler, hem genel yönetim giderleri hem araştırma geliştirme giderleri daha makul birbirlerine yakınlıkları ama burada bir gariplik var.

Şimdi, enflasyon düzeltmesi yapılmış, 2024'te o 9 milyar 500 milyon kadar bir zarar oluşmasını sağlamış ama diyorum ki genel zarara baktığımız zaman 12 milyar bandında bir zarar gözüküyor, hadi enflasyon düzeltmesini işin içine sokmasak, yine aşağı yukarı bir 3,5 milyar bandında bir zararla karşı karşıya bırakacağız kurumu yani bizim brüt satış kârı orada da yetersiz kalmış. Şimdi, bununa alakalı, acaba nasıl bir kalemden kaynaklanmış diye baktığımız zamanda da diğer olağan dışı gider ve zararlar kalemi; her kurumda zaten aynı bu, bu diğer olağan dışı gider ve zararların bir şekilde azalarak gitmesi sizin kurumunuzun, yönetiminizin başarısı olur ama ne yazık ki bu sizin kurumunuzda da artarak devam eden diğer olağan dışı gider ve zararlar söz konusu. Bununla alakalı, Komisyona, eğer bir strateji geliştirdiyseniz, bilgi vermeniz gerekiyor çünkü bu 2025'te, 2026'da bu şekilde devam ederse, az önce bahsettiğimiz, Ömer Vekilimin söylediği, üreticilerin beklentisindeki fiyatları siz karşılayamazsınız bu mali tablolarla, bunu karşılayabilmemiz için bu mali tabloları daha düzgün bir boyuta getirmemiz gerekiyor.

Yine, özel ve lisanslı depolardaki o büyük ürün kayıplarıyla alakalı birçok arkadaşımızın soruları oldu, bunu önemsiyoruz, Komisyonun bu konuda bilgilendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Yine, bu depoların denetimleri, sistemleriyle alakalı, özel depolara bağımlılık durumlarımızın bu Komisyonda değerlendirilmesi gerektiğini... Yani Sayın Başkanım, kıymetli milletvekilleri; genelde bizim bu tarz sorularımızın hepsine "Yazılı cevap verin." deyip buradan ayrılıyoruz ama yani bu Komisyonun yeterli denetimi yapabilmesi adına burada bunların tamamen konuşulması gerektiğini düşünüyorum. Yani o on beş günlük sürede elimize gelen kâğıttan yani yazılı cevaptan ziyade, burada hep birlikte bence bu konuların konuşulması gerekiyor ki kurumumuzun ayakta kalabilmesiyle alakalı.

Şimdi, alım fiyatlarınıza baktığınız zaman, Türkiye'nin neresine giderseniz gidin, Türkiye'de ne üretiliyorsa üretilsin çiftçinin, üreticinin beklentisinin çok çok altında kalıyor fiyatlar ama az önce bahsettiğim, bu mali tablolardan kaynaklı bu beklentilerin altında kalınması, o yüzden o kısmı -şimdi, tabii, söylerim ben de buğday fiyatları, arpa fiyatları çok düşük kaldı, tabii, böyle söylemek çok şey ama- veremediğinizin de farkındayız bu mali tablolara bakıldığında; buraları düzeltmek gerektiğini düşünüyorum. Yine, bu randevu, kota, kalite kesintileri ve ödeme süreleriyle alakalı Komisyona bilgi vermenizi rica edeceğim; bunların da ben önemli olduğunu düşünüyorum. Yine, rekor alım, depo kapasitesi ve açık risk yani Toprak Mahsulleri Ofisi 2026 sezonunda 8 milyon tonun üzerinde rekor hububat alması karşısında kapalı depo kapasitesinin yeterliliği ve açık yığın depolarının ürün kaybı riskleriyle alakalı ne gibi bir çalışma yapmıştır? Bunları da öğrenmek istiyorum.

Ben Burdur Milletvekiliyim, Burdur'da da özellikle arpa ve buğday üreticisinin yine Toprak Mahsullerinin alım fiyatıyla alakalı, her yerde olduğu gibi onların da birçok şikâyeti vardı ama o konuyu az önce görüştük. Randevu, kota, kalite kesintisi, nakliye

ve depolama sorunlarıyla alakalı yine sizlerden Burdurlu üreticilerimiz de çalışma yapmanızı tüm Türkiye'deki üreticilerimiz gibi bekliyor diyorum.

Tüm milletvekili arkadaşlarıma, kıymetli bürokratlarımıza teşekkür ediyorum, kolaylıklar diliyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, teşekkür ederim Sayın Akbulut.

Biraz önce söylediğiniz konuyla ilgili bir açıklama yapmak istedim. Tabii, burada Komisyon üyelerimizin sormuş olduğu sorular ve yapmış olduğu değerlendirmelere kurum yöneticisinin veya genel müdürümüzün yazılı ve sözlü bir şekilde beyanda bulunması kurumun takdiri, biz orada hiçbir şekilde zorlamıyoruz, ister yazılı verebilir sorduğunuz sorulara daha detaylı bir şekilde bilgi verebilmek adına, o nedenle kurumun takdirinde olduğunu ifade etmek istiyorum.

Tekrar teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Kayalar.

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - Sayın Başkan, Komisyonumuzun değerli üyeleri, Toprak Mahsulleri Ofisimizin Sayın Genel Müdürü, Yönetim Kurulu üyelerimiz ve çok değerli bürokratları, Toprak Mahsullerinin Türkiye genelinde bütün alım yerlerinde, silolarda alım yapan fakat burada bulunmayan değerli çalışanları; onları da gıyaplarında, sizleri de burada sevgiyle selamlıyorum.

Bugün şu ana kadar söz alan, Sayın Genel Müdürümüzün sunuş konuşmasından sonra söz alan çok Değerli Komisyon üyelerimiz ve milletvekillerimiz gerçekten Türkiye'nin en önemli konusu olan tarım sektörüyle ilgili çok güzel görüşleri ve önerileri, sorunları dile getirdiler. Bunu izlerken ben de bir milletvekili olarak inanılmaz bir şekilde memnun olduğumu ifade etmek istiyorum. Gayet güzel, sorunları sadece sorun olarak, sadece Komisyonda bir iktidar, muhalefet görüşü içerisinde değil, bu sorunların çözülebilmesi için nelerin yapılması gerektiğini de ortaya koyuyorlar.

Bugün görüşmesini yaptığımız Toprak Mahsulleri Ofisimiz Türkiye'nin en önemli kurumlarından biri ama aslında Toprak Mahsulleri Ofisi tarım sektörünün önemli bir kurumu. Türkiye'ye de baktığımız zaman tarım sektörü Türkiye'nin temel sektörü, dünyadaki gidişata da baktığımız zaman gerçekten kimilerinin zaman zaman da ifade ettiği bir beka sorunu konusu var, o beka sorunu nitelendirmesini ve sıralamasını yaparsak 1'inci sırada tarım sektörü gelir; bu eskiden de böyleydi, bugün de böyle, gelecekte de böyle olacak.

Bugün kuzeyimizde bir savaş devam ediyor, Ukrayna-Rusya savaşı. Ukrayna-Rusya savaşı devam ederken en büyük sorunlardan biri gıda sektörüyle ilgili lojistikte yani o ülkelerde üretilen tarım ürünlerinin dünyanın diğer ülkelerine gönderilebilmesi konusunda büyük sıkıntı ortaya çıktı. Neden? Dünyanın bir bölgesinde üretilirken diğer bölgelerinde bu transferlerin, bu lojistiklerin yapılamamasından dolayı açlık konusu gündeme geldi, gıdasını elde edememe konusu gündeme geldi. Şimdi, bizim bugün burada konuştuğumuz -arkadaşlarımız da ifade ettiler- sadece Toprak Mahsulleri Ofisi kurumumuzun faaliyetleriyle ilgili değil, doğal olarak tarım sektörünün bir parçası olarak Toprak Mahsulleri Ofisimiz buna göre kararlarını alıyor veya Hükûmet çerçevesinde alınan kararların bir anlamda da uygulamasını yapıyor. Eskiden bu konular, 2017 öncesinde hükûmet sistemi farklı olduğu için -yani bugünkü Cumhurbaşkanlığı sistemi, uygulaması veya yönetim tarzı çok farklı- hükûmet, DPT, planlama, bunların hepsinin bir arada çalışabilmesi, bunların hepsinin bir arada fikir üretebilmesi, sorunları anında bir arada görüşebilmesi neticesinde daha koordineli bir çalışma vardı. Bu benim görüşüm. Şimdi, bugün Toprak Mahsulleri Ofisimiz, bir Bakanlığımız var. Tamam. Peki, Bakanlığımızın kendi başına hareket edebilme gücü var mı? Yok. Neden? Çünkü bu sistem içerisinde Bütçe ve Strateji Planlama Kurulu, Komisyonu, neyse, bir kuruluş var, bu kuruluş Cumhurbaşkanlığı bünyesinde. Cumhurbaşkanlığı, bakanlık, bakanlıklar arası görüşmeler, ondan sonra Toprak Mahsulleri Ofisi gelecek gündeme. Aslında mesela Fethi Bey de diğer arkadaşlarımız da bu güncel olan sıkıntıların hepsini dile getirdiler ama sıkıntılar nereden geliyor? Şimdi, Toprak Mahsulleri Ofisimiz 2025 yılında 13.500 lira ekmeklik buğday fiyatı açıkladı. Şimdi, bu sene 2026, 16.500 lira fiyat açıkladı, yüzde 22 artış var. Aşağı yukarı diğer buğdayda da yüzde 22 artış var. Arpada daha da düşük, yüzde 15 seviyelerinde bir artış var. Şimdi, biraz gerçekçi olalım. Bu Komisyon Meclisin çatısı altında; bunu, sadece Toprak Mahsulleri Ofisimiz, kendisi bu fiyatları açıklama durumunda mı? Değil. Burada Tarım Bakanlığı, Tarım Bakanlığı dışında, özellikle Maliye Bakanlığı, Maliye Bakanlığı dışında... Çünkü Maliye Bakanlığı da eski konumunda değil yani Maliye Bakanlığı bütçeyi yapan ve yöneten bir bakanlık değil, Maliye Bakanlığı sadece gelir toplamakla yükümlü olan bir bakanlık ve bu bakanlığın topladığı gelirleri de Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı buradaki gelir gider, aktarma, bunlarla ilgili azaltma çoğaltma, neyse, bunların bütün kararlarını o alacak, tekrar Bakanlığa bildirecek, böyle bir sistem gidiyor. Şimdi, burada açıklanmış Toprak Mahsulleri Ofisimizin fiyatları, Ofis bunu açıklıyor. Ofis bir icracı kurum, Ofis bu işlerin uygulamasında görevli olan bir kurumumuz, Türkiye Cumhuriyeti'nin en eski, en köklü kurumlarından biri. Şimdi, burada Sayın Genel Müdürüm konuşmasında da ifade ettiler, bir yerde şöyle dediler: "TMO'nun piyasa fiyatlarının altında uygun fiyatlarla piyasaya ürün arzı gerçekleştirmesi enflasyonla mücadeleye katkı sağlamıştır." Aslında, zaten cümle burası yani işin düğüm noktası burası. Şimdi, bugün, uzunca yıllardır bir dezenflasyon programın uygulandığı söyleniliyor. "Uyguluyoruz." deniyor ama enflasyonda bir düşüş ortaya çıktığı, kayda değer bir düşüş ortaya çıktığı da ortada değil. Peki, bu enflasyon programı devam ederken şimdi ne alakası var diyoruz burada. Sayın Genel Müdürümüz de orada ifade etmiş ama bunun daha üstünde, çok ilgisi var. Şu anda bu enflasyonla mücadele programı çerçevesinde bu programı yürütenler inanılmaz bir baskı uyguluyorlar kendi takip ettikleri politikanın gereği olarak. O baskıda ürün fiyatları baskılanıyor, ürün fiyatları baskılanırken ürünün girdi fiyatlarıyla ilgili serbest piyasa kuralları işliyor. İşte, mazot yüzde 100 diyoruz, arkadaşlarımız ifade etti, yüzde 100 arttı, gübre fiyatları yüzde 70'ler, 80'ler civarında arttı. Burada dile getirilmedi, birçok üründe inanılmaz bir işçi maliyeti var. İşçi maliyetleri artmış. Ekipman maliyetleri artmış, finansman maliyetleri artmış. Bunlar serbest ama bunlar serbestken yüzde 22 diyoruz. Bakın, şimdi, artış önümüzde. Hepimiz aslında biliyoruz ama gene bir düşünelim, şu yüzde 22 çiftçinin -işte şimdi ekim, kasım ayına geldik, yeni ekim dönemi- yeniden ekim yapmasını sağlayabilecek olan bir artış mı? Üstünde durulması gereken bu. Çiftçinin bu girdi maliyet artışlarını bu yüzde 22 karşılar mı? Kaldı ki yüzde 22 kâğıt üzerindeki artış, 16.500 liraya kaç çiftçi malını sattı? Onun da aslında bir ortalamasını yapmak lazım. Yani Toprak Mahsulleri Ofisi bu sene rekor üretimden dolayı rekor bir alım yaptı. Bu rekor alımda aslında buğdaydaki ortalama fiyat nedir? Bunu da soru olarak ifade etmiş olayım. 16.500 mü...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 12 bine özel sektör almış.

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - Evet. Yani Toprak Mahsullerinin de aldığı üründe ortalama fiyat ne? 16.500 mü yoksa 14.500 mü?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 13 bin.

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - Yani.

Şimdi, o zaman çiftçinin eline geçen daha da az. Çiftçinin eline az geçmesi, çok geçmesi toprağın ekilmesiyle ilgili. Bakınız, hepimiz geziyoruz, Sayın Genel Müdürümüzü ben çok dikkatle dinledim. "Biz Türkiye'de alım yapılan yerlerin dörtte 3'ünü görevli olan arkadaşlarımızla birlikte gezdik." dedi. Bu çok güzeldir. Benim bildiğim, Yozgat'a da geldiler, biliyorum. Bu güzel, yerinde tespitler yapmak, bunların hepsi güzel ama şimdi başka tespitler var. Tabii ki TMO için söylemiyorum bunu. O başka tespitler şu: Şu anda işte şeker şeyi gelecek biraz sonra, pancar üreticisi yeniden pancar üretimi yapma konusunda, gerçekten yapıp yapmama konusunda tereddütte. Buğdayla ilgili ekim sahalarımız var, Allah bize bahşetmiş, ülkemiz bir tarım ülkesi yani topraklarımız müsait, bölgelerimiz müsait, her türlü tarım ürününe müsait ama biz bunu ne kadar değerlendirebiliyoruz? Türkiye'deki enflasyonun sıkıntısını ücret almadan işçilik yapan çiftçinin sırtına yükleyerek bir yere gidebilmemiz mümkün değildir. Bu sene buğdayda ve arpada ürün artışı oldu Allah'tan. Allah bu ürün artışını bize bahşetti. O ürün artışından dolayı bu yüzde 22, gerçeği daha da düşük olan rakamdan dolayı çiftçimizin işte biraz böyle ayakta kalması sağlandı ama bizim yönetimimizden dolayı değil, yönetmemizden dolayı değil, büyük sorunlar var. Onun için ifade etmek istiyorum ki bu enflasyon ve tarımdaki fiyatların Hükûmet seviyesinde... Burada olan değerli yönetim kurulu üyelerimizden bu görevlerde olanlar var veya Toprak Mahsulleri Ofisimizin de yönetimi olarak kendi Bakanlıklarından başlayarak bunu ifade etmeleri gerekir. Sadece çiftçinin sırtından enflasyonla mücadele olmaz, zaten olmuyor da.

Şimdi, burada -sadece Toprak Mahsulleri Ofisimizle direkt ilgili değil, neticesi olarak direkt ilgili- destekleme konusu var. Bakınız, desteklemelerde, şimdi, şu anda, çiftçilerimizin aşağı yukarı on beş yirmi gün öncesine kadar -ben geçen hafta gene sahadaydım, gezdim, çiftçilerimizle de bire bir görüşüyorum- burada ifade ettikleri, geçen senenin destekleme fiyatlarının taksitleri, bu sene, daha şimdi, yeni aldıkları, son aldıkları destekleme taksitleri var. Şimdi, bu nasıl olacak, nasıl bir destekleme? Yani geçen senenin desteklemesi bu sene, şimdi, yeni işte, bitiyor, bitti gibi. E, o zaman bunun değer kaybı nerede? Bu çiftçi şimdi yeniden ekim yapacak, bu yüzde 22 artışla ekim yapacak; nasıl yapacak ekim, hangi finansmanla yapacak, hangi parayla yapacak, nasıl yapacak? Bunları düşünmemiz lazım. Bunların bir siyasi parti çalışmasıyla filan hiçbir şekilde ilgisi de yok, çatışmasıyla ilgisi yok, siyasi partilerin takip ettikleri politikalarla da bence bir ilgisi yok. "İlgisi yok" tabirini ne dediğimi bilerek söylüyorum yani bu bir ülke meselesi, buna, bütün siyasi partilerimiz, bugün burada örneğini gördüğümüz gibi, arkadaşlarımızın yaptığı konuşmalardan örneğini gördüğümüz gibi, Türkiye'nin geleceği olarak bakmamız lazım, hele dünyanın şu andaki konjonktüründe. O yüzden, Ofisimizin yaptığı çalışmalar için onlara teşekkür ediyoruz, bütün Ofis personelimize teşekkür ediyoruz; onlar görevlerini yapıyorlar ama baktığımız zaman, bu şekilde devam etmemiz, inanın, çiftçimiz açısından çok zor; çiftçilerin şahısları, aileleri, geçindirdikleri insanlar açısından zor olması ayrı, onun dışında, ülkemiz için gerçekten çok zor. Ülkemizin bu konuda acilen, acilen ve acilen tedbirler alması lazım.

Bir planlı ekonomi işi başlatıldı, Tarım Bakanlığı bütçesinde geçen sene de konuşuldu. Orada çok kısa söyledim, burada da akılda kalsın diye ifade etmek istiyorum Sayın Başkanımızın müsamahalarıyla: Ya, planlı ekonomi yapabilmeniz için, o planlı ekonomiye geçebilmeniz için, plan yapabilmeniz için elinizde gerçek veriler olması lazım; o gerçek veriler olursa, siz o zaman, ona göre plan yaparsınız. Elinizdeki veriler gerçek değilse plan yapamazsınız. Bugün Türkiye'de işte, o, bizi de etkileyen, burayı da etkileyen "enflasyon" dediğimiz konunun şu andaki en önemli parametresi, insanlar artık bu mücadeleye inanmıyor. İnancın gittiği yerde ne yaparsanız yapın netice alınmaz. Türkiye'nin de şu andaki durumu bu.

Sabrınıza teşekkür ediyorum. Toprak Mahsullerimizin başta Genel Müdürü ve bütün çalışanlarına tekrar teşekkür ediyorum. İnşallah bu çalışmalar da başarılı olur diye sözlerimi bitirmek istiyorum.

Ama burada bir şeyi tamamlıyorum, sistemle söze başladım, sistemle sözü bitireyim: Şu yaptığımız konuşmalar Meclis Genel Kurulunda konuşulduğu zaman muhatabı kim?

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Hükûmet.

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - Nerede?

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Yok.

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - Sistem sıkıntısı, Türkiye'nin şu andaki en önemli konusu sistem sıkıntısıdır. Eğer Sayın Bakan bu Genel Kurulda gelip bu konuşmaları, bu çalışmaları, bu planlamaları, bu görüşleri, bu tavsiyeleri dinleyemiyorsa nasıl çözecek?

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Kayalar.

Buyurun Sayın Tahtasız.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sayın Başkan, Sayın Genel Müdür, Toprak Mahsulleri Ofisi yöneticileri, Sayıştayın kıymetli temsilcileri, çok kıymetli milletvekili arkadaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Fikirleriyle cumhuriyetimizin aydınlık yüzü, Atatürkçü düşüncenin yılmaz savunucusu, gazeteci, yazar ve akademisyen Ahmet Taner Kışlalı'yı katledilişinin 27'nci yılında saygıyla, özlemle, rahmetle anıyorum.

1938 yılında kurulan Toprak Mahsulleri Ofisi, seksen sekiz yıldır ülkemizin tarımsal üretiminde, gıda arz güvenliğinde ve tarımsal piyasalarda önemli sorumluluklar üstleniyor. Toprak Mahsulleri Ofisi görevini yapıyor yapmasına ama bugün köyler boşaldıysa, çiftçilik yaş ortalaması 58'i bulduysa, çiftçi ne ekerse eksin dert biçiyorsa, bugün çiftçimizin 760 bin civarında traktörü hacizli veya ipotekliyse, TÜİK verilerine göre Türkiye'deki yaklaşık 23-24 milyon hektarlık toplam tarım arazisinin yaklaşık 3 milyon hektarı yani 30 milyon dönümü ekilmiyorsa bunun sorumlusu siyasi iktidar ve o iktidarın atamış olduğu ama "Kepek ekin." diyen tarım bakanlarıdır. Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin verilerine göre son bir yılda mazot yüzde 70, amonyum nitrat gübresi yüzde 69, DAP gübresi yüzde 36 artmış; buna karşılık 2026 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından açıklanan buğday alım fiyatı yüzde 22, arpa alım fiyatı yüzde 15,9 artmış, çeltikte fiyat artışı yüzde 12 ile 18,8 arasında kalırken üretici kuruluşlarının bazı bölgesel hesaplamalarında üretim maliyetleri açıklanan alım fiyatlarının üzerine çıkmıştır.

Bugün 1 kilo çeltiğin maliyeti 47 lira, üretici maliyetin çok altında, 40 liraya çeltik satmak zorunda. Geçen yıl Çorum'da Osmancık, Kargı, Laçin ilçelerimizdeki çeltik üreticisi 1 kilo çeltikle 1,5 kilo mazot alırken bugün 2 kilo pirinçle 1 litre mazot alamıyor. Çeltiğin üretim maliyetini göz önüne alarak Toprak Mahsulleri Ofisi çeltikte fiyat düzenlemesi yapmalı ve çiftçiyi kurtaracak şekilde en az fiyatı 50 liraya çıkartmalıdır.

Toprak Mahsulleri Ofisi 2003 yılından 2024 yılına kadar 13,5 milyon ton ayçiçeği ithal etmiş, buna karşılık 7 milyar dolar yani 350 milyar lira ödemiştir. 4 Temmuzda yayımlanan bir kararnameyle 1 milyon 250 bin ton ayçiçeği ithalatı kararı alındı, bu da yetmedi, Türkiye'de ayçiçeği hasadı başladığında 9'uncu ayda 12 bin ton ham ayçiçeği yağı ithalatı yaptınız, o da yetmedi, yağlık ayçiçeği tohumu ithalatında normalde hasat döneminde yüzde 20 olarak uygulanan gümrük vergisi 10'uncu ayın 1'inde yüzde 12'ye düşürüldü, sonra bir kararnameyle 11 Ocak 2027 ile 31 Mayıs 2027 tarihleri arasında geçerli olmak üzere toplam 1 milyon 250 bin ton yağlık ayçiçeği tohumu sıfır gümrük veya karşılığı 500 bin ton ham ayçiçeği yağı için tarife kontenjanı açıldı. Amam, Türk çiftçisini bitirmek üzerine kurulmuş bir sistem var sanki. Maliyeti 35 lira olan yağlık ayçiçeğinin bugün 34 lira açıklanan taban fiyatı üreticiyi gerçekten perişan etti.

Fındıkta ise Toprak Mahsulleri Ofisinin 250 lira olarak açıkladı levant kalite alım fiyatına karşılık serbest piyasada 180 lira seviyesine kadar gerileyen fiyatlar da görülüyor şu anda.

Çiftçinin mazotu, gübresi, tohumu, elektriği ve işçiliği yani girdileri hızla pahalanırken ürünün fiyatı aynı oranda artmıyorsa orada araştırılması gereken ciddi bir sorun yok mu? Yani normalde 1 dönüm araziden kaç kilo ürün alınabileceğini ve o ürünün 1 kilosunun maliyetini çok rahat bulabilecek ziraat mühendislerimiz ve yetkili kurumlarımız var ama ne hikmetse, bu hesaplamalar yapılmıyor mu, yapılsa bile ciddiye mi alınmıyor? Tam, arpa, buğday çıkıyor, fiyat düşük açıklanıyor; tam, mercimek çıkıyor ya da nohut çıkıyor ya da ayçiçeği üretimi başlıyor ya da çeltik üretimi başlıyor ama maalesef üretim maliyetinin altında fiyatlar açıklanıyor. Lalapaşa Ziraat Odasının 2026 yılı hesaplarına göre 1 kilogram buğdayın üretim maliyeti lira 21 lira 10 kuruş, Ofisin açıkladığı alım fiyatı 16 lira 50 kuruş. Ofis bu sezon 12,5 milyon ton, fiyatı 14.750 lira ile 16.500 lira arasında buğday ve arpa alımı yaptı. Buraya gelmeden ticaret borsalarındaki buğday fiyatlarına baktığımızda, 17 bin lira ile 20 bin lira arasında bir fiyat var. Çiftçi hasat zamanında buğdayını tüccara 13.500 ile 14.500 arasında sattı, Ofise 14.750-16.500 aralığında sattı ama aradan iki ay geçti, şu anda ton fiyatı 21 bin liraya kadar yükseldi. Dolayısıyla, kazanan yine tüccar oldu. Toprak Mahsulleri Ofisi çiftçinin beklediği gibi 18 ila 21 lira arasında fiyat açıklamış olsaydı birileri çiftçimizin en azından hak ettiği fiyatı açıklamış olacak ve çiftçinin emeği üzerinden cebini doldurmayacaktı. Bizim en temel beklentimiz, hububatta olsun, çeltikte olsun, ayçiçeği, fındık, üzüm gibi hangi ürün olursa olsun çiftçinin maliyetleri gerçek anlamıyla hesaplanmalı, referans fiyatlar ona göre belirlenmelidir. Mazotun yüzde 70 arttığı bir ortamda tarım ürünleri fiyatı yalnızca yüzde 22 artıyorsa bunda bir terslik var. Yani siz çiftçinin dostusunuz ama tabii ki sizin de elinizde olmayan sebeplerden dolayı fiyatlar ne hikmetse düşük açıklanıyor. Bir tarafta artan maliyetler karşısında ürününden yeterli gelir elde etmekte zorlanan çiftçi, diğer tarafta milyarlarca liralık finansman, depolama ve işletme giderleriyle karşı karşıya bulunan bir kamu kuruluşu var. Bizim temel sorunumuz şu: Toprak Mahsulleri Ofisinin maliyetleri nasıl oluşuyor, kamu kaynakları ne kadar etkin kullanılıyor ve bütün bu faaliyetlerin sonucunda çiftçimiz ne kadar kazanıyor? Toprak Mahsulleri Ofisinin başarısı yalnızca kaç milyon ton ürün aldığıyla değil, üreticinin gelirini ne ölçüde koruduğuyla, tarımsal üretimin devamlılığına sağladığı katkıyla ve kamu kaynaklarını ne kadar verimli kullandığıyla ölçülür.

Bu çerçevede bazı sorularımız olacak: Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği buğday maliyetini 15,76 TL, Lalapaşa Ziraat Odası 21,10 TL olarak hesapladı; Toprak Mahsulleri Ofisinin kendi maliyet hesabı kaç liradır? İl bazında maliyet tablolarınızı açıklarsanız seviniriz. Mazot Eylül 2025-Eylül 2026 döneminde yüzde 70,7; DAP gübresi yüzde 35,9 artmışken buğday fiyatındaki yüzde 22,2 ve arpa fiyatındaki yüzde 15,9 artış hangi maliyet ve kârlılık hesabıyla yapıldı? Ofisin 12.750 TL'den aldığı ikinci grup arpayı daha sonra 14 bin TL'den satışa sunması kapsamında depolama, finansman ve diğer giderler dâhil gerçek maliyetle satış dengesi nedir? Ofis ödemeyi en erken üç haftada yaptığı için çiftçimiz ürününü 1 lira daha düşük fiyattan tüccara peşin olarak satmak zorunda kalıyor. Üreticinin tarımsal kredi ve girdi borçları devam ederken buğday ve arpa ödemeleri neden teslimatta peşin yapılmamakta, 2026 yılında fiilî ortalama ödeme süresi kaç gün olmuştur? 2026 yılında ikinci grup buğdayın alım fiyatı 16.500 TL, açıklanan satış fiyatı 18.500 TL'dir. Bu ürünlerin maliyeti, depolama, faiz ve nakliye kalemleri düşüldüğünde TMO'nun ton başına fiilî kâr veya zararı nedir?

Edirne Ziraat Odası çeltikte 40-47 lira seviyelerine ulaşan üretim maliyetinden söz etmiştir. Baldo için 45 TL, Cammeo için 43 TL, Osmancık için 38 TL fiyat açıklanırken hangi bölgesel maliyetler dikkate alınmıştır? 2025 ürününe ilişkin çeltik fiyatlarının hasat tamamlandıktan sonra Ocak 2026'da açıklanmasının nedeni nedir; bu gecikme nedeniyle ürünü önceden satan çiftçinin kaybı hesaplanmış mıdır? Çeltiğin maliyetinin 40-45 hatta 47 lirayı bulduğu Ziraat Odalarınca açıklandı. Ofis tarafından maliyetin altında açıklanan fiyatlara tepki gösterildi, fiyatların revize edilmesi istendi. Çiftçilerin fiyatlarının artırılması veya ek destek verilmesi çağrısına ilişkin kurumunuz bir adım atacak mı?

TMO levant kalite fındığı 250 TL'den alırken Eylül 2026'da Ordu serbest piyasasında yaklaşık 180 TL fiyat oluşmasının nedenleri nedir, bu farkı azaltmak için hangi müdahaleler yapılacak? 2026 sezonunda Ofise fındık satmak üzere kaç üretici başvurmuştur; kaçı ürünü teslim edebilmiş; başvuruların kaçı kalite, randıman, randevu veya kapasite gerekçesiyle sonuçlandırılmamıştır? Randıman ölçümlerine ilişkin üretici itirazları nasıl incelenmekte? 2025 ve 2026 yıllarında kaç itiraz yapılmış, kaçında ölçüm düzenlenmiş ve üreticiye ilave ödeme gerçekleştirilmiştir?

Yağlık ayçiçeğinde TMO'nun doğrudan müdahale alımı yapmaması hangi politika gerekçelerine dayanmaktadır? Trakya Birlik ve diğer kooperatiflerin müdahale kapasitesinin yetersiz kaldığı durumlarda nasıl bir mekanizma işletiliyor? 2026'da açıklanan 1 milyon 250 bin tonluk yağlık ayçiçeği ithalat kontenjanının yerli üretim fiyatlarına etkisine ilişkin hangi analizler yapıldı? 2024, 2025 ve 2026 yıllarında TMO tarafından ithal edilen buğday, arpa, mısır ve diğer ürünlerin yıllık miktarları, menşe ülkeleri, ortalama maliyetleri ve ihale yöntemleri nelerdir? TMO'nun 2024-2026 döneminde açık yığın, kapalı depo ve lisanslı depolarda muhafaza ettiği ürünlerin miktarı ve kalite veya miktar kayıpları ne kadardır; bunların parasal karşılığı nedir?

2024, 2025, 2026 yıllarında TMO'nun toplam finansman gideri, faiz ödenmesi, görev zararı, stok finansmanı ve hazine tarafından karşılanan yükümlülüklerinin tutarı nedir? Son üç yılda TMO'nun gerçekleştirdiği ürün ithalatı, nakliye, depolama ve stok satışı ihalelerinde ilk beş firmaya ait işlem hacimleri nedir? Açıklanan alım fiyatlarının gelecek ekim sezonuna etkisi araştırılmış mıdır? Buğday, arpa, çeltik, fındık ve yağlık ayçiçeğinde üretim alanlarının daralmaması için 2027 yılına ilişkin hangi alım garantisi ve fiyat politikası öngörülmektedir?

Sayıştay raporuna göre 2023 yılında yaklaşık 230 milyon TL kâr eden TMO, 2024 yılında 425 milyon TL kâr hedeflenmesine rağmen 12 milyar 96 milyon lira zarar etmiş; bu büyüklükteki zararın ayrıntıları nelerdir? Ne kadarı kamu yararı amacıyla yürütülen piyasa müdahalelerinden, ne kadarı finansman, depolama ve diğer işletme giderlerinden kaynaklanmıştır; 2025 ve 2026 yılı dönem sonuçları nedir? 2024 yılında TMO'nun finansman giderleri 19 milyar 128 milyon TL'ye ulaşmış, aynı yıl sonunda hazineden olan görevlendirme bedeli alacakları arasında 30 milyar 78 milyon TL tutarında incelemesi tamamlanmamış alacak bulunuyor; bu alacağın incelenmesi neden tamamlanmamış, ne kadarı tahsil edilmiştir; finansman giderlerinin ne kadarı hangi bankalara ödenmiştir? Sayıştay TMO'nun yaklaşık 1 milyon 983 bin ton ilave hububat depolama ihtiyacı bulunduğunu belirtirken kuruma ait 47 deponun toplam 535 bin ton kapasiteyle kiraya verildiğini tespit etmiş, depo ihtiyacı sürerken bu 47 depo neden kiraya verilmemiştir; kiracıları kimlerdir; hangi bedellerle, ne kadar süreyle kiralamışlardır; kiralamaların sürdürülmesiyle depoların yeniden kurum kullanımına alınmasının ekonomik karşılaştırması yapılmış mıdır?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Tahtasız, toparlayalım.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sayıştay raporuna göre 2024 yılında toplam depo işletim maliyeti 8 milyar TL'yi aşmış, lisanslı depolarda kilogram başına 0,57 TL olan işletim maliyeti kiralık hububat depolarında 1,36 TL'ye, kiralık fındık depolarında ise 1,90 TL'ye çıkarılmaktadır; bu maliyet farklarının nedenleri nelerdir? TMO'nun depo kiraladığı şirketlerin listesi, kiralanan kapasiteler ve sözleşme bedelleri açıklanacak mı? Yeni depo yatırımlarıyla kira giderlerinin azaltılması konusunda hangi çalışmalar yapılıyor?

Yine Sayıştay raporuna göre TMO'nun bünyesinde yalnızca 35 küçük tonajlı kamyon bulunmakta, bu nedenle kurum taşımacılıkta büyük ölçüde dış hizmet alımına bağımlıdır. 2024 yılında ürün taşıma işleri için yüklenicilere yaklaşık 524,8 milyon TL ödenmiş, kurumun kendi büyük tonajlı araç filosunu oluşturulmasının maliyet fayda analizi yapılmış mıdır? 2025, 2026 yıllarında nakliye için ne kadar ödeme yapılmıştır? Sayıştay raporuna göre TMO'nun 2024 yılı mal alımı harcamaları 2023'e kıyasla yüzde 64,7 azalırken stokların bilanço değeri yüzde 11,2 artarak 169 milyar TL'ye yükselmiştir; bu artışın ne kadarı fiziksel stok miktarındaki değişimden, ne kadarı stok değerlenme ve finansman maliyetlerinden kaynaklanmıştır? Stokların ürün bazında miktarları, ortalama muhafaza süreleri ve birim finansman giderleri nelerdir? 2025 ve 2026 yılları stok yönetiminin maliyeti nasıl değişmiştir?

Sayın Genel Müdürüm, yaptığınız olumlu çalışmalardan dolayı da ayrıca teşekkür ederim. Sorularımızın somut verilerle cevaplanmasını beklediğimizi bir kez daha ifade ediyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Yuvarlak cümlelerle sorulara cevap vermezseniz seviniriz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Niye yuvarlak yanıtlarla... Ya hem teşekkür ediyorsun hem de sonunda tekrar böyle konuşuyorsun Sayın Tahtasız, lütfen.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Ya "ticari sır" diyorlar.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Dünya kadar soru sordun, her seferinde soru soruyorsun, detaylı bir şekilde zaten kurum cevabını verecektir.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Mustafa Başkanım, gelmiyor. Ben sizi bununla ilgili de ziyaret ettim. Bunları böyle yuvarlak değil de...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Gelir, gelir. Biz bu konuda hassasız.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Kendi adıma sormuyorum, milletim adına soruyorum Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - On beş gün içerisinde kurumlarımızın detaylı bir şekilde yanıt vermesini istiyoruz zaten, zorunlu zaten.

Peki, teşekkür ediyorum Sayın Tahtasız.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Sayın Başkan...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun Sayın Keskinkılıç.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Sayın Başkanım, Toprak Mahsulleri Ofisinin değerli yöneticileri; şimdi, tabii, burada daha önceki dönem Tarım Orman Bakanımız Lütfullah Kayalar Bey de bahsetti, gerçekten gıda güvenliği son derece önemli bir mesele. Dünyanın hele bugün geldiği noktaya baktığımızda, tedarik zincirlerinin kopmasının mümkün olduğunu gördüğümüz bir noktada ülkeler için savunma güvenliğinin bir parçası hâline geldi gıda güvenliği. Bu gıda güvenliğini Türkiye'de de özellikle bitkisel üretimde kontrolü altında tutan ve bunu regüle eden kuruluş da Toprak Mahsulleri Ofisi yani bu tabiri artık biz oturtacağız. Bitkisel üretimin de merkez bankası, Toprak Mahsulleri Ofisidir. Burada da işte, aynı dediğimiz gibi, yine fiyat istikrarını sağlamak zorunda; tüketiciyi korumak, üreticiyi de kollamak zorunda Toprak Mahsulleri Ofisi. Allah'a çok şükür, bu sene baktığımızda inanılmaz bir üretim var. Türkiye, bitkisel üretimde cumhuriyet tarihinin rekorunu kırmış vaziyette ve bu da Allah'ın bereketi.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Cenab-ı Allah'ın katkısıyla, sizin işiniz değil.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Evet.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Hatibi dinleyelim Sayın Gürer, müdahale etmeyelim.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ben ekleme yapıyorum.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Şimdi, ben burada dinliyorum. Ben rakamları çok severim, rakamlarla konuşmayı da severim, hesap yapmayı da biraz severim. Şimdi, baktım, dedim ki yahu söyleniyor işte, şu rakam oldu, şöyle oldu, böyle oldu. Bir de köylü çocuğuyum, tarla ekmeyi biçmeyi de bilirim yani. Şimdi baktım, dedim ki: Ya, bir dönüm buğdaya biz ne masraf ediyoruz? Öyle geçen senenin fiyatlarıyla da almadım, bu senenin fiyatları. Mazotu 84 lira, gübreyi de 44 liradan hesapladım. Bakalım ne çıkıyor dedim, bir bakayım dedim şöyle. Şimdi otururken burada bir hesap yaptım. Baktım, mesela, gübre maliyeti bir dönümde 1.100 lira ile 1.200 lira arasında değişiyor, 25 kilo gübre atıyoruz değil mi Üstat?

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - 22.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - 20-25 kilo yani ben 25'ten hesapladım, fazla fazla hesaplayayım Başkanım, eksik hesaplamayım. Eksik hesap döner çarşıdan. Tohuma baktım, tohum da gübreyle aşağı yukarı aynı, denktir, 20-25. Hadi, 25 de tohum attık, 500 lira ila 800 lira. Bir de sertifikalı tohum kullandım burada, 850 lira etti. Ondan sonra mazota baktım, 6 ila 10 litre mazot yakarız traktörün durumuna göre. Ona da baktım, mazotu da 84 liradan aldım. Orada da baktığımda 450 lira ila 800 lira bir rakam tutar. Şimdi, 1 dönümde temel girdi maliyetlerine baktığımızda 1.050 lira ila 2.800 lira arasında bir rakam tutar, bakın, 1 dönümde. Şimdi, bizim dönüm başı rekoltemiz nedir? En düşük olduğumuz rekolte 250'dir kötü döneminde ki bu dönem Türkiye'de yok. 400-800 aşama aşama gider, bu dönem bine kadar çıkmış alanlarımız var. Bunların da 16.500 lirayla çarpımına baktığımızda yaklaşık 6.600 lira ila 13.200 lira arasında bir rakam tutar. Peki, tamam, bunlar böyle de bu Tarım Bakanlığı bu çiftçiye destek vermez mi? Evet, bu Tarım Bakanlığı bu çiftçiye destek verir.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bir sene sonra.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - İşte, bu 2.050 liranın, 2.800 liranın 806 lirası temel destekten gelir. Eğer bu kuru tarım yapılan alandaysa buna bir 800 lira civarında, 400 lira daha civarında destek gelir, 1.080 lirasını yani bu 2.050 liranın yaklaşık bin lirasını da Tarım Bakanlığı çiftçiye destek olarak öder.

Şimdi, arkadaşlar, evet, çiftçimizin biz daha çok kazanmasını isteriz ama rakamları kullanırken ben şuna dikkat etmenizi istiyorum: Bir hesap yapalım, o hesabın üzerinden konuşalım. Yani maliyetleri...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 23 lira, 23 lira kilo maliyeti.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Ben hesapladım, bu maliyetleri oturun, bir de siz hesaplayın.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 3 kalemden hesap yaptınız.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer...

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Oturun, hesaplayın. Ben size girdileri...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Tamam da bakın...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, dinleyelim.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Bakın, ben rakamlarımı söylüyorum, ben rakamlarımı söylüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Keskinkılıç bir hesap yapmış, lütfen dinleyelim.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sen Tarım Bakanı olursan yandık.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Eyvallah, eyvallah.

OSMAN ZABUN (Isparta) - Sayın Gürer, siz konuşurken kimse kesmedi, birazcık saygı.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Rakamları doğru kullanalım.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Yani şimdi, bir saniye...

OSMAN ZABUN (Isparta) - Senin rakamların doğru mu?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Benimkilerin hepsi doğru.

OSMAN ZABUN (Isparta) - Sana göre doğru, sallıyorsun oradan.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bak, bak...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, lütfen hatibi dinleyelim.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Eyvallah, oturun...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Cumhurbaşkanına "Sallıyor." diyorsun.

OSMAN ZABUN (Isparta) - Sayın Gürer...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, lütfen...OSMAN ZABUN (Isparta) -

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - "Cumhurbaşkanı sallıyor..."

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Sayın Gürer...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, lütfen...

OSMAN ZABUN (Isparta) - Senin sözünü kesen oldu mu?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Zabun...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Cumhurbaşkanınız söylüyor, Cumhurbaşkanınız.

OSMAN ZABUN (Isparta) - Sözünü kesen biri oldu mu?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bu verilerin hepsi Cumhurbaşkanlığı sitesinden. Cumhurbaşkanınız sallıyorsa o zaman bir şey diyemem.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun, devam edin.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Bakın, ben burada az önce sizlerin söylediği rakam cümbüşünü sabırla dinledim. Mesela, Türkiye'de traktör sayısı 2 milyon 300 bin civarındadır. Sayın Hatip çıkıyor, diyor ki: "760 bin traktör icralık."

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Ben demiyorum, TÜİK diyor.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Yahu, nereden buldunuz bu rakamı, nereden buldunuz bu rakamı?

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - TÜİK diyor.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Ben de baktım, ben de baktım, dedim ki: Yahu, acaba Türkiye'de... Ya, bir bakın bu rakamlara. Türkiye'de kaç tane traktör hacizli dedim ya. Ya, böyle bir şey var mı arkadaşlar? Bakın, siyaset yapacağız, siyaset yapacağız, eyvallah, güzel sözler de söyleyeceğiz ama gerçeklerden...

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - İpotekli veya hacizli...

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Ya, ipotekli rakamlara bakarsan Türkiye'deki araç sayısına baktığımızda kredi kullanmışsa herkesin aracı ipotekli o zaman yani. Öyle, hacizli dedin.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - "İpotekli" mi "hacizli" mi dedim, iyi bak.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Şimdi, bakın, bakın... Ama yanıltmayalım. Bak, siyaseti gerçeğin üzerinden yaparsak, doğrunun üzerinden yaparsak doğru sonuç çıkarırız, doğru işe doğru gideriz. O yüzden bunlara bakmakta yarar var. Bakın, hep ağzımızda tüy bitti.

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) - Siz de doğru yaparsanız oyunuz artar.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Bakın, bazı şeyleri hep düzeltmem gerekecek. Arkadaşlar, her seferinde söylüyoruz, bu ithalat meselesi... Ya, Türkiye'nin kendi buğdayı kendi iç tüketimine yetiyor arkadaşlar; 19 milyon ton olduğunda da yetiyor, 25 milyon ton olduğunda da fazlasıyla yetiyor.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 4,5 milyon ton almışsınız.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Bir dakika, anlatayım, bir dinleyin ya, bir dinleyin.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Lütfen, dinleyin.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Bak, ben sizi sabırla... O kadar yanlış rakam verildi, dinledim ben sizi.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Evet, doğru, her sene doğrusunu anladığımızdan yanlış oluyor.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Eyvallah.

Şimdi, dinleyin bakalım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, siz konuşurken arkadaş hiç müdahale etti mi? Etmedi, dinledi.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Ben sabırla dinledim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Herkes dinledi.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Sabırla dinledim.

Şimdi, bakın, arkadaşlar, bunu daha önce de ifade ettim -hocam da var burada, TMO Genel Müdürlüğü de yaptı, hocam da var, onun yanında da hadsizlik oluyor ama- bizim genelde, Türkiye'nin ithal ettiği buğday makarnalık buğdaydır. Türkiye ve İtalya dünyanın en önemli 2 tane makarna üreticisi ve ihracatçısıdır. Türkiye dünyadaki makarna pazarının yaklaşık yüzde 20'sini, 25'ini elinde tutar, yüzde 42'sini de İtalya elinde tutar. Biz makarnalık buğdayı, proteini yüksek buğdayı alıyoruz, makarna olarak, bisküvi olarak işliyoruz ve bunu da yurt dışına dâhilde işleme rejimi kapsamında işleyip satıyoruz ve Türkiye ekonomisine de buradan 14 milyar dolar bir para kazandırmışız son on yılda. Yani biz bunu kendi iç tüketimimiz için değil, makarna üretiminde, bisküvi üretiminde proteini yüksek kuzey buğdaylarını kullanıyoruz. Bunu sadece biz kullanmıyoruz, dünyanın tamamı da bu buğdayı kullanıyor, İtalya da aynı şekilde bu işlemi yapıyor.

Miktarlara baktığımızda da burada işte, bakın, İtalya'nın bir payı var, Türkiye'nin bir payı var. Mesela, İtalya ton başına 1.500 dolar falan kazanıyor bildiğim kadarıyla, biz 600 dolar falan kazanıyoruz, onların marka değerinden dolayı yüksek; ha orayı konuşabiliriz. Şimdi, arkadaşlar, burada yapmamız gereken şey şu: Bizim doğru hesaplar yapıp doğru hesaplar üzerinden doğru sonuçları çıkarmamız gerekiyor, bir. İkincisi, Toprak Mahsulleri Ofisi gerçekten hem üreticiyi... İşte, mercimekte... Mercimeğin fiyatları düşmüş, üreticinin fiyatları düşmüş. Ne yaptı? Aldı mı, aldı değil mi? Aldı. Yani bakın, üreticiyi korudu mu? Kolladı, korudu. Tüketiciyi kolladı mı? Kolladı.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Üretici de kalmadı ya. Sorduğun için söylüyorum.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Yahu, bakın, bunları rakamlarla konuşalım, rakamlara bakın.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ya, rakamları da...

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Rakamlara bakın Sayın Gürer, rakamlara bakın ya.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ürettiğin kadar ithal ediyorsun ya!

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, lütfen dinleyin ama.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Allah, Allah!

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Başkan, Genel Müdür söylesin. Ürettiğin kadar ithal ediyorsun.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Ben sizi, sabırla söylediğiniz her şeyi dinledim. Nihayetinde fazla sözlerimi uzatmayayım ama bu rakamlara bakarak hesap yapmanızı tavsiye ediyorum sizlere. Burada tarım meselesi hiçbir zaman siyasi bir mesele değildir. Gerçekten Türkiye için, Türkiye'nin güvenliği için, geleceği için son derece kritik bir meseledir.

Hepinize ben çok teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum, hürmetlerimi sunuyorum efendim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Keskinkılıç.

Buyurun Sayın Karaman.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Vekilim, size ziraat odalarının fiyatlandırmasını göndereceğim, bakın, görmüş olun.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Gel beraber yapalım, bakalım.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ziraat odalarının bak, Ömer Fethi Gürer'in demiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, karşılıklı konuşmuyoruz.

Şimdi, sözü Sayın Hatibe verdim, Sayın Karaman'a verdim.

Buyurun Sayın Karaman.

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) - Sayın Başkan, Komisyonumuzun değerli üyeleri, Sayın Bakan Yardımcım, Sayıştayımızın değerli denetçileri, TMO Genel Müdürü Sayın Ahmet Güldal, yönetim kurulu üyeleri, yöneticileri, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının değerli temsilcileri; hepinizi sevgi, saygı, hürmetle selamlıyorum.

Sayın Genel Müdürüme öncelikle brifing için teşekkür ederiz. Gerçekten, birçok şeyi bu brifinglerde öğreniyoruz, bundan da mutlu oluyoruz. Toprak Mahsulleri Ofisi ülkemiz hububat ve bakliyat piyasalarının temel aktörüdür. Üreticilerimizin alın terini en iyi şekilde değerlendirme ve milletimizin gıda güvenliğini sağlama sorumluluğuyla hareket etmektedir. Hububat alım ve satış fiyatları hiç kuşkusuz ki piyasaya yön vermekte ve piyasada belli bir istikrarı tesis etmektedir. Toprak Mahsulleri Ofisi ayırım yapmaksızın kamuoyunun tüm taleplerini dikkate almaktadır ve piyasa gerçekleriyle örtüşen talepleri yerine getirmek için elinden gelen her şeyi yapmaktadır; bunu yaparken üretici, tüketici ve sanayicinin fiyat hareketlerinden olumsuz etkilenmesinin önüne geçerken arz talep

dengesindeki değişiklikleri yakından takip etmekte, dengeleyici ve istikrar sağlayıcı politikalar uygulayarak piyasa ihtiyaçları doğrultusunda regülasyon görevini sağlıklı bir şekilde sürdürmektedir.

2026-2027 sezonunda piyasa gelişmeleri ve sektörün ham maddeye erişimini kolaylaştırma ihtiyacı doğrultusunda ekim ayında başlaması planlanan Toprak Mahsulleri Ofisi satış programı öne çekildi. Bu kapsamda, 1 Eylül itibarıyla Türkiye ürün ve ihtisas borsası üzerinden ekmeklik buğday, 17 Eylül itibarıyla yurt içi yem ham maddesi arzını artırmak amacıyla arpada, 18 Eylül itibarıyla mamul madde ihracatı kapsamında buğday satışlarına başlandı. Ayrıca, 5 Ekim 2026 tarihinden itibaren toplam 5,5 milyon ton ekmeklik ve makarnalık buğday satışa sunuldu. Lisanslı depolarda bulunan TMO stoklarının TÜRİP üzerinden serbest satışına devam edilmekte, TMO depolarındaki stoklar da kullanıcılara serbest satışa açılmıştır.

Sanayicilerimiz açısından değerlendirildiğinde farklı bölgelerdeki stokların satışa sunulması ham maddeye erişim imkânlarını artırmakta, tedarik planlamasını kolaylaştırmakta ve üretimin sürekliliğini de desteklemektedir. Üretime bağlı olarak oluşan arz fazlası dikkate alındığında 2026-2027 sezonunda ekmeklik buğday ihracatı TMO kontrolünde serbest bırakılmış, makarnalık buğdayda ihracat TMO kontrolünde devam etmektedir. Toprak Mahsulleri Ofisi, piyasaları yakından takip ederek istikrarın tesis edilmesi için proaktif bir yaklaşımla gerekli tedbirleri almaya devam etmektedir.

Ayrıca da sahadan gelen taleplerle ilgilenmeniz, tüm ekibinizin ilgilenmesi gerçekten bizi mutlu etmektedir. Bütün bu başarılı çalışmalar için Tarım Bakanımız İbrahim Yumaklı ve ekibine, Bakan Yardımcımıza, TMO Genel Müdürü Sayın Ahmet Güldal ve ekibine teşekkür ederim.

Seçim bölgem Erzincan'la ilgili olarak birkaç şeyden bahsetmek istiyorum. 2026 Yılı Hasat Dönemi Hazırlık ve Koordinasyon Toplantısı'nı Erzincan'da yaptı TMO, teşekkür ediyoruz, gerçekten Erzincan için önemliydi. Tabii ki Genel Müdürümüz de hemşehrimiz olduğu için de Erzincan'da olması bizi mutlu etti, bunun için teşekkür ediyoruz. Ayrıca, bu yıl ülkemizde olduğu gibi Erzincan'ımızda da TMO alım noktaları artırıldı, bu da çiftçilerimiz tarafından, üreticilerimiz tarafından çok memnuniyetle karşılandı. Yazın alım noktalarına gidip çalışmaları, alımları yerinde -hakikaten- inceledim. Toprak Mahsulleri Ofisi ekipleri gece gündüz demeden üreticilerimizle ilgilendiler, bunu biz inceledik, gördük, yerinde gördük; bu da çiftçilerimiz ve üreticilerimiz için çok önemli bir çalışmaydı, onun için de tüm ekibe ayrıca teşekkür ediyorum. Brifingde bildirdiğiniz gibi hakikaten Erzincan'ımızda bir depo yapımı planlanması olması beni de mutlu etti ve inşallah, bu depo yapılarak Erzincan'da verimin daha artırılması için TMO'dan çalışmalarını hızlandırılmasını bekliyoruz çünkü Genel Müdürüm, sizin de bildiğiniz gibi, hakikaten seçim bölgem Erzincan tarım ve hayvancılıkla ve buna bağlı üretimle kalkınacak, bunun için tüm çalışmalarınız bizim için çok önemli.

Bütün ekibe başarılarının devamını diliyorum ve saygılarımı sunuyorum; sağ olun, var olun.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Karaman.

Sayın İrmez, buyurun.

MEHMET ZEKİ İRMEZ (Şırnak) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Değerli milletvekilleri, kurumumuzun değerli temsilcileri, Sayın Genel Müdürüm; hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Gerçi aramızda toprağın, tarımın ya da üretimin önemini bilmeyen büyük ihtimalle tek bir kişi yoktur ya da Türkiye'nin bereketli bir tarım ülkesi olduğu gerçeğini de bilmeyenimiz yoktur ama gelin görün ki bu verimli topraklarda bu kadar büyük bir potansiyele sahip olmamıza rağmen bugün çiftçinin kan ağladığını görmeyen de büyük ihtimalle yoktur. Üretimin nasıl baltalandığını, koca bir ülkenin göz göre göre nasıl dışa bağımlı hâle getirildiğini bilmeyenimiz de elbette ki yoktur. Tabii, özellikle belirtmek isterim ki maalesef mevcut tarım politikaları çökmüştür, iflas etmiştir ve bu acı gerçeği bu salonda bilmeyen hiç kimse de yoktur. Herkes durumun farkında ve bunu en iyi bilenler de tabii ki iktidar ve yönetici pozisyonlarında olanlardır.

Değerli milletvekilleri, değerli arkadaşlar; bu kurumun en temel görevi gerçekten çiftçiyi korumak olmalıdır. Üreticinin emeğinin gasbedilmesine, binbir zahmetle yetiştirdiği ürününü yok pahasına elinden çıkarmak zorunda kalmasına engel olmaktır. Silolarıyla, depolarıyla basiretli davranmak, mevcudu doğru öngörüp üreticinin önünü açacak planlamayı zamanında yapmaktır ancak bugün önümüzdeki Sayıştay bulguları ve sahaya yansıyan acı gerçekler kurumun bu asli görevinden tamamen saptığını ve tablonun tam tersi yönde işlediğini çarpıcı bir biçimde de göstermektedir.

Sizlere birkaç önemli tespiti aktardıktan sonra kurumumuzun değerli yöneticilerine, Sayın Genel Müdürümüze elbette ki sorularım da olacak. Şimdi, TMO'nun satışları yüzde 16,4 artarken 2023'teki 229,9 milyon liralık kârı 2024'te 12,1 milyar liralık zarara dönüştü; bu tablonun hesabını kim verecek? Ya, bu zarar bir yıl içerisinde nasıl oluşur? Tabii ki bu veriler 2023-2024 verileri, şu an 2025 ya da 2026 verilerinin nasıl olduğunu da elbette ki bilmiyoruz, sürekli geriden de geliyoruz. TMO'yu bir yıl içerisinde kim 12,1 milyar zarara soktu? Bilmiyorum, ben Genel Müdürüme sormak istiyorum: Kendisi mi ya da Bakanlıktan birileri mi ya da yönetici kadrosunda olanlar mı?

Şimdi, 2024 yılında kurum giderlerinin yüzde 52,9'u doğrudan bankalara faiz olarak ödenmiştir. Kurumun kaynaklarını bankalara aktarmanın izahı nedir? TMO yeni depo inşa etmeyerek kamu zararı pahasına depo sahiplerini zenginleştirmiştir. Sadece 2024'te ödenen 6 milyar TL'lik depo kirasının ne kadarı yandaş şirketlere gitmiştir? Bir diğer soru: TMO'nun kendi depolarındaki işletim maliyeti kilogram başına 0,85 TL iken özel sektörden kiralanan depo ve silolarda bu rakam 1,36 TL'ye, kiralık fındık depolarında ise 1,90 TL'ye çıkmaktadır. Ya, bu mudur kurumu doğru yönetmek ya da yurttaşın vergilerini doğru kullanmak? Sayıştayın daha önceki raporlarında da eleştirdiği gibi, kurumun ihalelerinde temel usul olan açık ihale yerine neden ısrarla kapalı kapılar ardında pazarlık usulü uygulanmaktadır? Hasat döneminde mahsulünü TMO'ya teslim eden üreticinin alacağı neden geç ödenmektedir? Çiftçiye aylarca neden ödeme yapılmamıştır? Burada yapılan denetimlerin ve değerlendirmelerin nihai hedefi çiftçiyi, üreticiyi korumak, vahşi kapitalizme ezdirmemek ve sistemi emekçi lehine korumak ve sağlıklı işletmektir. Değerli tüm vekil arkadaşlarım elbette ki bu yönde değerlendirmelerini yaptı, eleştirilerini yaptı, katkılarını da önerilerini de sundular.

Bir diğer şey, vekili olduğum bölgeden bir talep var, o talebi de tabii ki Genel Müdürümüze arz etmek istiyorum, Şırnak'tan. Bugün Şırnak çiftçisi de sahipsiz -maalesef- kalmak istemiyor. Şırnaklı üreticinin, çiftçinin, emekçinin çok açık bir talebi de söz konusu, o da Şırnak'a ve ilçelerine kalıcı bir Toprak Mahsulleri Ofisinin vakit kaybedilmeden kurulmasıdır. Daha önce de iki üç ay önce yanılmıyorsam böyle bir talep iletilmişti Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğüne, ilgili Bakanlıklara. Çünkü giderek artan tarımsal

üretim ve yüksek potansiyel sunmasına rağmen bir ofisin açılmamış olması kabul edilebilir bir durum değil bizim açımızdan. Şırnak'taki Ziraat Odaları da bu meselenin sonuna kadar arkasında, üreticinin kararlılığı da ortadadır. Şırnak tarımının kalkınması ve üreticinin emeğinin heba olmaması için TMO'nun Şırnak'ta fiziki ve kalıcı olarak varlık göstermesi bir lütuf olmamalı, ertelenemez bir zorunluluktur bizim açımızdan. Bugün akaryakıt fiyatlarının durumu ortadadır. Üreticinin maliyeti her geçen gün artmakta, birçok arkadaşımız da dile getirdi. Çare dış alımlarda değil, çare bu toprakların üreticisini desteklemektir. Şırnak genelinde yaklaşık 170 ila 200 bin ton hububat rekoltesi bekleniyor. Bu üretimin zayi edilmemesi gerekiyor Sayın Genel Müdürüm.

Bunun için, elbette ki bu noktada sorularım bu özelde olacak. TMO'nun Şırnak'ta ve ilçelerinde kalıcı bir ofis ve alım merkezi açmasına yönelik somut bir takvimi ya da yatırım planı var mıdır? Varsa bu merkez ne zaman ve hangi aşamalarla faaliyete geçirilecektir? Hem bizim açımızdan hem Şırnak'taki Ziraat Odasındaki arkadaşlarımızın özellikle bilgilendirilmesini istiyoruz.

Sonuç itibarıyla, kamu kaynakları bankaların faizine, özel depo sahiplerinin kasasına akarken çiftçinin emeği neden karşılıksız kalıyor? Bizim itirazımız da tam da bunadır. TMO kâr zarar hesabına sıkıştırılacak sıradan bir kurum kesinlikle değildir. Üreticiyi korumak, gıda güvencesini sağlamak ve ülkenin tarımsal bağımsızlığını güçlendirmekle yükümlü kamusal bir kurumdur. Buradan açıkça söylüyoruz, çözüm halkı dışa bağımlı kılmak değil kendi üreticisine sahip çıkmaktır, çözüm kaynakları faize ve yüksek kira giderlerine aktarmak değil üretimin önünü açmaktır. Kamu kaynakları halk için, tarım üreticisi için seferber edilmelidir, sermayedara, zenginlere ya da patronlara değil diyerek beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın İrmez.

Sayın Zabun, buyurun.

Çilek ve elma ikramınız için de teşekkür ederiz.

OSMAN ZABUN (Isparta) - Afiyet olsun Başkanım.

Değerli Başkanım, Değerli Komisyon üyesi arkadaşlar, TMO'nun Genel Müdürü, Bakanlık temsilcilerimiz, Sayıştay görevlilerimiz; ben de toplantımızın hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum.

Geçen gün, yine aynı tarımla ilgili bir mevzuda örnek vermiştim bizim Yenişarbademli ilçesi diye. Yenişarbademli ilçesinden gelen çilekler bunlar; afiyet olsun.

Evet, tabii, birkaç hususun altını çizmek istiyorum. Özellikle Toprak Mahsulleri Ofisi gerçekten de piyasada, piyasa dengeleyici, düzenleyici bir misyonla hareket etti yıllarca ve yine aynı şekilde her geçen gün pozisyonunu koruyarak, muhafaza ederek, hatta daha da güçlendirerek devam ettiriyor. Sadece üretici değil yeri geldiği zaman tüketici ya da alt üreticileri de koruyan bir yaklaşımla hareket etmek zorunda. Kaldı ki bu çerçevede de hareket ediyor. Yeri geliyor, çiftçinin ürününü alıyor, belli bir fiyat belirliyor, o fiyat çerçevesi içerisinde çiftçinin ürününü alıyor; yeri geliyor, çiftçinin ürününü değerlendiren diğer üreticilere aynı şekilde piyasaya arz sağlayarak, ürün arzı sağlayarak, onların da zor durumda kalmasını engelleyerek ilerlemeye çalışıyor. Bir taraftan da tüketiciyi koruyor dolaylı olarak. Yani tamamen piyasada tarımsal ürünler açısından bir düzenleyici fonksiyonunu yürütüyor ve çok önemli bu fonksiyonu, bunun altını çizmek isterim.

İkincisi, tabii, burada özellikle kâr zarar meselesinde arkadaşlarımız sürekli KİT'lerin kârlılık oranları ya da zarar durumlarıyla ilgili değerlendirme yaparken artık geldiğimiz nokta itibarıyla KİT'leri de sınıflandırmaya başladılar, bu da sevindirici bir gelişme. Yani bazı KİT'lerde, evet, kârlılık son derece önemli çünkü o çerçevede çalışıyor, faaliyetini o çerçevede yürütüyor ama bazı KİT'lerimizde de kârlılıktan ziyade diğer misyonlarını yerine getirmiş olması önemli. Bunun da fark edilir olması da önemli bir gelişme diye değerlendiriyorum.

Şimdi, öbür taraftan, fiyatların belirlenmesinde enflasyon baskısıyla hareket edildiğine dair iddialar ortaya konuldu. Yani bu, tamamıyla çok ayakları yere basan bir değerlendirme değil, çok hakkaniyete de uygun değil çünkü bu fiyatlar belirlenirken hem girdi maliyetleri hem de rekolte, piyasa, ürün durumu, ürün potansiyeli, verim potansiyeli; bütün bunların hepsi birlikte değerlendirilerek bu fiyatlar belirleniyor. Kaldı ki zaten eğer isabetli fiyat belirlememiş olsa Toprak Mahsulleri Ofisi -piyasada bu işte faaliyet yürüten tüccarlar var- tüccarlar bu fiyatların çok üzerine çıkabilirler, bunun önünde hiçbir engel yok. Yani dolayısıyla burada da sadece enflasyon kaygısıyla hareket edildiğine dair değerlendirmenin hakkaniyete uymayacağı kanaatindeyim.

Öbür taraftan, çiftçi meseleleriyle ilgili konu gündeme geldi. Gerçekten yani çiftçilerimizi biz çok güçlü bir şekilde destekliyoruz. Yani doğrudan verdiğimiz destekler var, dolaylı destekler var. Az önce bir traktörün rehinli veya hacizli olmasından yola çıkarak bir tartışma oldu ama bunun arka planında yatan şey önemli ölçüde şu: Evet, traktörler üzerinde ya da çiftçilerin kullanmış olduğu araçlar ve taşınmazlar üzerinde rehin kayıtları vardır, olur, bunlar normal şeylerdir. Neden? Çünkü Ziraat Bankası, özellikle piyasada Ziraat Katılım son derece destekli, sıfır faize varan, sıfır faizli ve uzun süre ödemeli ciddi krediler ve desteklemeler sağlıyor. Dolayısıyla, burada verdiği krediyi de bir şekilde teminat altına almak için burada karşılığında rehin istiyor ve ipotek istiyor. Bundan daha doğal bir şey olamaz. Bunun üzerinden bir eleştiri geliştirmek de çok hakkaniyete uymaz diye düşünüyorum.

Yine, öbür taraftan, bakın, yani az önce Sayın İncekılıç söyledi, birçok destekleri saydı ama bunun yanı sıra...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Keskinkılıç...

OSMAN ZABUN (Isparta) - Keskinkılıç, evet; sürçülisan oldu, kusura bakmayın.

Yani bunun yanı sıra, gerçekten de hani az önce yine söyledim, Yenişarbademli'de yapmış olduğumuz bir barajın orada nasıl bir değişime sebep olduğunu ve nasıl bir maliyet oluşturduğunu, çiftçimize bireysel anlamda nasıl bir katkı olduğunu geçen gün söylemiştim. Yani hane başına demiyorum, kişi başına eğer biz o yapmış olduğumuz, Yenişarbademli'de yapmış olduğumuz barajın parasını vermiş olsaydık herkesin cebine 1 milyon 200 bin lira para koyacaktık yani böylesine güçlü bir destek sağlıyoruz.

Arazi toplulaştırmasıyla ilgili çok önemli adımlar attık, çok önemli gelişmeler sağladık. Ya, Kırsal Kalkınmayı Destekleme Fonu üzerinden yüzde 50, yüzde 65, yüzde 70'lere varan hibe destekler sağlıyoruz. Yani bunlar son derece önemli.

Elbette çiftçilikle ilgili yani aslında ürün potansiyeline, verim miktarlarına baktığımız zaman, bu, total rakamlara baktığımız zaman önemli ölçüde geliştiğini de görüyoruz, yükseldiğini de görüyoruz rakamların ama bazı sorunlar yok mu? Elbette var ama bu sorunların sebebini sadece çiftçinin mağdur edilmesi meselesine sıkıştırırsak konuyu anlamaktan uzaklaşırız. Bunun sosyal sebepleri var.

Yani bakın, ben de çiftçilikle hasbelkader uğraşan bir arkadaşınızım. Yani özellikle bizim kendi insanımız çiftçilikle ilgili alanlarda, özellikle genç jenerasyon, nesil çalışmak istemiyor, orada meşgul olmak istemiyor, daha farklı yani beyaz yakalı bir yönelimi var, eğilimi var ve sürekli yeni jenerasyon oraya doğru kayıyor. Şimdi, bunun önüne geçmek için daha farklı çözümler ve daha farklı tespitler üzerinden ilerlemek gerekiyor.

Öbür taraftan, bakın, işçi bulmakta zorluk çekiyor çiftçiler. Bir dönemde, işte, dışarıdan göçmen meselesiyle ilgili çok ciddi eleştiriler gelirken ben şahsen o zaman da söyledim: "Bakın, bu çok doğru bir şey değil, bu eleştiriler doğru bir şey değil." Evet, kayıt altına alınsın ve evet, zapturapt altına alınsın ama birçok sektörümüz, özellikle tarım ve hayvancılık sektörü bu göçmen işçilerle ilgili önemli bir ihtiyaç ortaya koyuyor; bu ihtiyacın karşılanmaya devam edilmesi ve daha disiplinli bir şekilde devam edilmesi gerektiğini de o zaman da paylaşmıştım. Şimdi, tekrar söylüyorum: Yani, bu tür sorunların doğru tespit edilerek doğru çözümlerin oluşturulması gerektiği kanaatindeyim.

Şimdi, bir de silolardan veya depolardan hırsızlık meselesiyle ilgili arkadaşlarımızdan birisi söyledi. Ya, arkadaşlar, bakın, Genel Müdürümüz bunu açıkladı, metne de yazmış, çok açık ve net yani anlamamak için bilmiyorum ne olmak lazım? Yani, orada depolardan çalınan veya yok olan ürünlerle ilgili Toprak Mahsulleri Ofisinin herhangi bir mağduriyeti söz konusu değil. Neden değil? Çünkü orada mudi konumunda ve Ticaret Bakanlığının teminatı altında, herhangi bir ürün kaybında Toprak Mahsulleri Ofisi gidiyor Ticaret Bakanlığından bunun bedelini alıyor, tahsil ediyor. Artı, Ticaret Bakanlığı da o depo sahiplerinden anlaşmasını, protokolünü yaparken gerekli teminatlandırmayı alıyor ve orada depo sahibinden bu ürünlerin kayıp olduğu takdirde bedelini alıyor. Herhangi bir mağduriyet söz konusu değil ama bunu ciddi bir hırsızlık varmış her tarafta yani Toprak Mahsulleri Ofisinin ürünleri çalınıyormuş, yok ediliyormuş gibi bir mantıkla ortaya koymak çok hakkaniyete uymuyor.

Arkadaşlar, şöyle söyleyeyim: Zaman zaman kendimi zorluyorum yani muhalefetin söylediklerine "Ya, acaba haklılık payı olabilir mi?" diye bakmak istiyorum. Yani, gerçekten, bütün samimiyetimle söylüyorum ama burada bir fıkra aklıma geliyor yine. Şimdi, bir doktor ile deliler bir salonda bulunuyor. Bir kapı var, kapıda da bir delik var; bütün deliler varıyor, kuyruğa girmişler, kapıdan, delikten dışarı bakıyor ve her bakan da "Oo!" "Vay!" falan diyor, geri dönüyor, sıraya geçiyor. Doktor merak ediyor "Ya, burada ne var?" diye. "Çekilin bir dakika, ben de bakayım." diyor. Deliler "Hop, bir dakika! Sıraya geç." diyor. Ondan sonra, doktoru sıraya sokuyorlar; birincisinde bakıyor, bir şey göremiyor, ikincisinde bakıyor, bir şey göremiyor, üçüncüsünde de bir şey göremiyor. Dönüyor, soruyor. "Kardeşim, her seferinde geliyorsunuz, burada ıslık çalıyorsunuz, "Vay!" ediyorsunuz. Yahu, ben üç seferdir bakıyorum, bir şey göremedim. Siz ne görüyorsunuz." diyor. "Şu deliye bak! Biz kırk senedir bakıyoruz, bir şey göremedik; sen üç seferde göreceğini mi zannediyorsun?" diyorlar. Yani, biz kendimizi boşuna zorlamayalım oradan bir şey görmek için. Tablo bu.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Zabun.

Buyurun Sayın Karakaya.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Toprak Mahsulleri Ofisimizin çok Değerli Yönetim Kurulu Başkanı ve Genel Müdürü, Tarım Bakanlığımızın çok Değerli Bakan Yardımcısı, kamu kurum ve kuruluşlarımızın temsilcileri, birçoğuyla geçmişte de birlikte çalıştığım Toprak Mahsulleri Ofisinin çok Değerli Yöneticileri, Değerli Komisyon üyelerimiz; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Tabii, burada birçok değerlendirme yapıldı. Yani, bunları doğru-yanlış diye bir sınıflandırmaya tabi tutmayacağım. Benim için de tabii, yıllarca Genel Müdürlük yaptığım bir kurumla alakalı aslında konuşmak öyle çok kolay da değil ama ben işin özetini başından söyleyeyim: Sayın Genel Müdürüm, size ve ekibinize çok teşekkür ediyorum. Ben yıllardır Toprak Mahsulleri Ofisinin çalışmalarını, politikalarını, aldıkları sonuçları çok yakından takip ediyorum, işin arka planını, piyasa yapısını da iyi kötü bilen biri olarak, hem o sektörün içinde çalışmış hem de rakamlardan, hesaptan, kitaptan, piyasadan iyi kötü, karınca kararınca, biraz anlayan biri olarak. Çok ciddi dönemlerde, ciddi sıkıntıların olduğu zamanlarda çok güzel politikalarla iyi sonuçlar aldınız yani ben bu konudaki kanaatimi açıkça, net bir şekilde ifade etmek istiyorum. Bu noktada belki daha çok bu söylediklerimin altını dolduracak örnekler de verilebilir ama zamanın dar olması dolayısıyla belki böyle bir açıklama yapmama imkân vermiyor.

Yine, Tarım Bakanlığımızca -özellikle Sayın Tarım Bakanımıza da çok teşekkür ediyorum- son dönemlerde girdiler üzerinden yapılan desteklerin, temalı desteklerin gerçekten çok ciddi katkıları oldu. Tarım politikaları sabahtan akşama değişen, sonuçları da öyle çok kısa sürede alınan politikalar değil, bunu aslında burada hepimiz de biliyoruz, bu konuyla uzaktan yakından ilgisi olan tüm vekillerimiz. Ben, tabii, milletvekillerimize de teşekkür ediyorum. Yani, bugün burada konuşan, başta Ömer Bey olmak üzere diğer milletvekillerimiz, hepsi de tarım dostu, tarımın, çiftçinin daha iyi şartlarda yaşamasını, daha iyiye gitmesini arzu ediyorlar; gayret ve çabalarının da bu olduğuna inanıyorum.

Tabii, burada belki de en fazla konuşulan konuların başında fiyatlar konusu... Bu, Toprak Mahsulleri Ofisinin kaderidir, tarihten beri de hep böyle gelmiştir. Dolayısıyla, fiyatlar üzerinden değerlendirme yapılır. Ama yılların iyi kötü tecrübesi, akademik alanımın da bu alanlarla alakalı olması sebebiyle -hesap kitap- burada en önemli şeyin iki rakamı birbiriyle karşılaştırırken "karşılaştırılabilirlik" dediğimiz o temel kriterin esas alınması gerektiğini ifade edeyim. Yani, rakamları karşılaştırırız, geçen yıl ile bu yılı, X malıyla arpa ile buğdayı ya da başkalarını; önemli olan, burada eğer sağlıklı bir değerlendirme yapmak istiyorsak bu karşılaştırılabilirliğin, mukayese edilebilirliğin doğru zeminde oturması gerekiyor. Burada Sayın Keskinkılıç, altını çizerek söylüyorum, hakikaten çok önemli bir konuya değindi. Sayın Zabun da yine bu konularla ilgili bana göre cevap niteliğinde olacak güzel konulara değindi.

Şunu önce bir ifade etmek istiyorum: Fiyat tamam yani geçen yılın fiyatı ile bu yılın fiyatını karşılaştırırız. Şimdi, bunu karşılaştırmaktaki temel maksadımız nedir? Yani, fiyat ile maliyet arasındaki ilişkiye bakmak, dolayısıyla "Bir kazanç var mı, en azından tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilirliği noktasında durum nedir?"in değerlendirilmesi. Şimdi, ben, genel tarım politikalarına yani bitkisel üretim, hayvansal üretim, onların entegrasyonu, o şeylere girmiyorum. Hayvansal üretim ile bitkisel üretimi entegre etmediğimiz sürece, hayvansal gelirlerinin toplam tarımsal gelirler içerisindeki artışını sağlamadığımız sürece yani bitkisel üretimle,

özellikle Toprak Mahsulleri Ofisinin görev alanına giren ürünlerde öyle rahat bir geçim sağlanması da mümkün değil. Yani, fiyatlarda biz bugün "Hadi, ne istiyorsunuz?" desek, istenileni realize etsek yine bu konularda sıkıntılar söz konusu olacak.

Şimdi, özellikle bitkisel üretimde, bizim konumuz olan buğdayda, arpada, diğer ürünlerde, Sayın Keskinkılıç'ın da ifade ettiği gibi, yapılan maliyetler birim alanda yapılır. Ürün maliyetinin önemli ayağı, önemli değişkenlerinden biri verimdir. Dolayısıyla, rekolte deyin, adına ne derseniz deyin yani ürün birim maliyeti öyle hesaplanır ama buradaki değerlendirmelerde elbette katıldığımız birçok şey var. Birim maliyetler hesaplanırken fiyatta geçen yılın fiyatı ile bu dönem fiyatı arasındaki ilişkiye bakılıyor ama maliyet dediğimiz o önemli göstergenin hesaplanmasındaki verimi, rekolteyi dikkate almıyoruz. İşte bunu dikkate almadığımız zaman ya burada söylediğimiz fiyatlar üzerindeki değerlendirmelerin tamamı düşüyor, çok net bir şekilde bunu ortaya koyalım, bunun tamamı düşüyor yani biz verimi de dikkate alarak maliyete bakacağız. Evet, kurumlar maliyet hesaplarlar, kişiler maliyeti hesaplar, maliyetler hep değişkendir, birbirini tutmaz. Bunlar da doğaldır, verime bağlıdır, bölgeye bağlıdır ve fiyatları da değerlendirilirken birçok şeye bakılması lazım. Aslında bizim bu "piyasa regülasyonu" dediğimiz yapı, birbirine eklenmiş halka zincirlerden oluşan bir yapıdır. Bu zincirin en önemli halkalarından birisi üretici, diğer önemli halka da tüketicidir. Dolayısıyla aradaki halkada birçok kesim vardır; o aradaki halkadaki kesimde sanayicisi vardır, uncusu vardır, yemcisi vardır, tüccarı vardır. Yani bu yapının çalışabilmesi için toplam üretilen rekoltenin tamamı çok kısa süre içerisinde piyasaya arz olur. Toprak Mahsulleri Ofisinin gerek mali kapasite olarak gerekse teknik depolama, alım kapasitesi olarak belli bir sınırı vardır. Dolayısıyla buradaki asli görevi; uyguladığı politikalarla fiyatların hasat döneminde dip yapmasını, anormal şekilde düşmesini, diğer dönemlerde de anormal ölçüde artmasını önlemektir.

Şimdi, piyasa politikalarına baktığımızda, gerçekten bu süreçte şöyle geçmişi değerlendirdiğimizde hakikaten bu politikaların piyasaya yansıdığını ve önemli sonuçlar alındığını görüyoruz. Çünkü buradaki mesele 3 üç kilo buğday alıp 5 beş kilo arpa satma meselesi değil yani bir ülkede bir piyasayı ve belli zamanda baskın arzın olduğu bir dönemde regüle etmektir. Yani bugün itibarıyla bakıyorsunuz; ekim ayında hasat bitmiştir, alımlar yapılmıştır, ödemeler önemli ölçüde gerçekleşmiştir. "Kırk beş gün içinde" denmiş, yirmi bir gün içerisinde ödemeler realize edilmiştir. Dolayısıyla bu noktada önemli bir ölçüde itiraza, bir kaosa sebebiyet olacak herhangi bir olayla karşılaşılmamıştır. Kaç yıldır ekmekle ilgili bir sorun tüketici boyutuyla çıkmamıştır. Dolayısıyla, ben, bu anlamda, bu regülasyon politikalarının başarılı bir şekilde yürütülmüş olmasından dolayı teşekkür ediyorum.

Yani fiyatlar değerlendirilirken de ürün maliyetlerinin rekolteyle yani verimle, birim alanda elde edilen verimle bağlantılı olduğunu, en önemli değişken olduğunu lütfen dikkatlerden kaçırmayalım. Geçen dönemlerde, evet, fiyatlar oransal olarak daha çok tutulmuştur çünkü verim son derece düşük olduğu için oradaki maksat da üreticiyi daha fazla korumaktır. Yani Toprak Mahsulleri Ofisi aslında âdeta bir orkestra şefi gibi bu piyasayı tüm boyutlarını, tüm dengelerini düşünerek yönetmek durumundadır. Bu noktada da önemli bir başarı elde edildiğini açıkça söylemeliyiz yani bu hakkı da teslim etmemiz gerektiğine inanıyorum.

Görüşmeler sırasında özellikle Afyon Alkaloidleri Fabrikasıyla ilgili yapılan değerlendirmeler var. Ben onu Genel Müdürlüğüm döneminde de çok fazla önemsiyordum. Hakikaten elli yıl öncesinin teknoloji ve yönetim anlayışıyla kurulmuş olan bir fabrika ve üretim var. Bunların bir an önce modernizasyonunun yapılması önemli. Türev ürünlerle ilgili çalışmalar yapıldığı söyleniyor ama türev ürünlerin tabii pazar boyutu iç ilaç firmalarıyla herhâlde bağlantılı deniliyor. Bu çalışmaların da bir an önce yapılmasında fayda var. Çünkü bu sektör, bu alan ülke açısından, ülke ekonomisi açısından son derece önemli; tamamına yakınını ihraç ettiğimiz ve katma değeri son derece yüksek olan bir ürün.

Sayın Lütfullah Kayalar aslında tabii önemli değerlendirmeler yaptı ama bugün şu an itibarıyla salonda olmadığını görüyorum. "Özellikle sistemle alakalı." dedi. Belki Toprak Mahsulleri Ofisini bu yönde çok fazla ilgilendiren bir konu ve husus değil ama oraya bağladı. O noktada, işin doğrusunu söylemek gerekirse, tabii sistem eleştirisi yapılabilir; Türkiye artık bu eleştirilerin çok ötesine geçti, bunlar çok geride kaldı. Cumhurbaşkanlığı hükûmet sistemi 2018 yılında uygulamaya geçtiği günden beri başarılı bir şekilde devam ediyor. Tabii ki sistem yaşayan bir organizmadır; zaman içerisinde elbette revizyonları olur, değişimleri olur, düzenlemeleri olur. Ya, bana göre de eski parlamenter sistemin bazı kurum ve araçlarıyla devam ettirdiğimiz birçok yönü vardır; bunların da zaman içerisinde değiştirilerek bir uyumun sağlanması gerekiyor. Bu, konunun bir başka yanı ama öyle bir şey söyledi ki sanki, efendim, bütçeyle alakalı tüm kurum ve kurullar kapatıldı, sadece Cumhurbaşkanlığında Strateji ve Bütçe Başkanlığı kaldı gibi. Arkadaşlar, bu yapılar geçmişte Başbakanlık sistemi içinde de vardı. Ya, burada tabii ki özellikle Strateji ve Bütçe Başkanlığına baktığımızda, bu ülkenin kalkınma hedefleri ile devletin bütçesi arasında bağlantı kurmak gibi önemli bir işlevi ve görevi var. Dolayısıyla, geçmişten bir örnek vermek gerekirse, bir hastaneye ihtiyaç varsa DPT o hangi illere hastane olacağının hesabını kitabını, araştırmasını yapıyordu; Maliye Bakanlığı bunun kaynağıyla ilgili bakıyordu ve bunlar da çoğu zaman gecikiyordu. Şimdiki yapı içerisinde bu koordinasyon bir arada daha hızlı, daha etkili, daha verimli bir şekilde gerçekleştirilebiliyor.

Peki, Plan ve Bütçe Komisyonu var; dolayısıyla Cumhurbaşkanlığı teklifi Plan ve Bütçe Komisyonuna geliyor, bütçe orada tartışılıyor, daha sonra Genel Kurula geliyor. Şu anda o süreci başlattık, devam ediyoruz; Türkiye Büyük Millet Meclisinde milletin temsilcileri bu konuları konuşuyor, tartışıyor. Dolayısıyla hani bir şeyi getirip de bir fiyat belirleme konusuyla böyle bir şeyi bağlamak; hiç alakası olmayan, ilişkisi olmayan bir hususu eleştirmek için buradaki konuyla bağlamak da gerçekten doğru değil, doğru örnekler değil, doğru yaklaşım değil. Keşke burada olsa, kendisi de dinlemiş olsaydı diyorum.

Söyleyecek çok şey var ama ben tekrar teşekkür ediyorum. Toprak Mahsulleri Ofisinin yetişmiş çok ciddi kadroları var. Bu kadrolar fedakâr bir şekilde yani buradaki Genel Müdüründen taşradaki eksperine kadar bir fedakârlık içerisinde çalışmalarına devam ediyorlar. O 40 derece sıcağın altında, gece gündüz, mesai gözetmeden çalışarak bu sezonun hasat dönemini gerçekten başarılı bir şekilde yerine getiriyorlar. Ben hepsine de bir kez daha teşekkür ediyorum. Bu görüşmelerin kurumumuza, ülkemize güzelliklere, hayırlara vesile olmasını diliyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Karakaya.

Sayın Gürer, söz mü istiyorsunuz?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Evet, istiyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İki dakika süre veriyorum.

Sayın Gürer, buyurun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Teşekkürler.

Biraz evvel arkadaşımız maliyet tablosunu anlatırken eksik anlattığı için rakam da eksik kaldı.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Ama şimdi her ürün için ayrı bir maliyet tablosu sunarsa arkadaşlar her seferinde yanıt mı vereceksin?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ürün değil buğday, buğday!

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - E, şimdi başka bir ürün için verirse ne yapacağız?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Şimdi, büyük bir sorun şu: Sayın Genel Müdürümüz şunu da anlatırsa, bu dönem makarnalık buğday, durum buğdayı...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Karşılıklı soru-cevap şeklinde çalışmıyoruz burada.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Durum buğdayı ile ekmeklik buğdaya aynı fiyat verildi ya, buna niye dönüldü? Bugüne kadar ben ilk defa gördüm, daha önce görmemiştim; onu sorayım.

Bakın; tarla kirası, ilk sürüm, ikileme, üçleme, tohum bedeli, gübre, taban gübre, üst gübre, gübre işçilik bedeli, ilaç bedeli, ilaçlama işçilik bedeli, hasat masrafları, yan gelir samanı düştükten sonra verime 400 kilo alınan yerde 19 lira 47 kuruş çıkıyor, bu verimli ovaların olduğu yerde. Niğde'de bu rakam 23 lira.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Bu buğday mı?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Buğdayın, buğdayın!

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Kaç kilo?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 400 verim üzerinden.

Şimdi, bana bunu hazırlayan odalar, ben kendim hazırlamıyorum. Gelen verileri biz buraya getiriyoruz, diğer verileri de... O da gitti. Bizim, nerenin milletvekili arkadaş? Delileri örnek verdi ya, ben üstüme alınmadım; o üstüne alınandır anlattığı fıkraya da... Çünkü deliyle, akıllıyla bizim işimiz yok; burası Millet Meclisi.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, siz maliyeti verdiniz.

Şimdi, bakın, arkadaşımız burada yok.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ondan başka bir şey söyleyeceğim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Ama maliyeti verdiniz.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Kayıtlara geçsin, kayıtlara geçsin.

Ben, Cumhurbaşkanlığının, Tarım ve Orman Bakanlığının, Toprak Mahsulleri Ofisinin verileri dışında veri kullanmam çünkü bugüne kadar hiçbir verimizin yalanlanmamasının tek nedeni devlete ait olmasıdır.

Şimdi "traktör" diyorsun, traktörün TÜİK'e göre yaş ortalaması 24. Bizimkiler ne diyorlar? "Her evin önünde yeni bir traktör var." Kardeşim, TÜİK diyor: "24 yaşında Türkiye'deki traktörün yaş ortalaması." Ben o veriyi kullanıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Yani muhalefet yapmak için yapmıyoruz biz, gerçek veri neyse onu paylaşıyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ediyorum Sayın Gürer.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Oylama yapalım Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Oylama mı? Sayın Genel Müdürümüze söz vereceğiz Sayın Gürer, işiniz var herhâlde.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Yok ya, vakit bana yeter.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, böylece geneli üzerindeki görüşmeleri tamamladık.

Şimdi sözü Sayın Genel Müdürümüze vermeden önce ben bazı hatırlatmalarda bulunmak istiyorum.

Sayın Genel Müdürüm, sayın üyelerimizin sorduğu sorulardan yazılı olarak yanıt verilmesini gerektiren konularla ilgili cevaplarınızı tutanakların Türkiye Büyük Millet Meclisi "web" sayfasında yayımlanmasından itibaren on beş gün içinde bütün üyelerimize Komisyon Başkanlığımız aracılığıyla iletebilirsiniz.

Sayın Genel Müdürüm, şimdi sayın milletvekillerimizin sorularını yanıtlamak üzere sözü size veriyorum.

Buyurun.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Sayın Başkanım, çok değerli milletvekilleri; öncelikle tüm değerlendirmeleriniz için çok teşekkür ediyoruz.

Sayın Başkanın da önerdiği üzere on beş gün içerisinde yazılı olarak daha ayrıntılı, rakamsal değerlendirmelerimizi ve görüşlerimizi net olarak vereceğiz; yuvarlak bir şey kullanmayacağız, bugüne kadar da öyle yaptık.

Ama birkaç tane konuyu, Sayın Başkanım, müsaade ederseniz...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Ortak olarak dile getirilen birkaç konuyu açıklığa kavuşturmak ve bir daha anlatma ihtiyacı hissettiğim konular var.

Bir tanesi, gerçi Osman Zabun Vekilimiz gayet vazıh bir şekilde ifade ettiler ama bu lisanslı depolardaki ürün kaybolmaları veya noksanlıklarıyla ilgili çok net rakam vereceğim. Bu rakamları şu anda ilk defa duyacaksınız. Türkiye'de 356 adet lisanslı depo işletmesi var. Şu anda Türkiye'de Ticaret Bakanlığından lisans almış, 5300 sayılı Kanun'a göre kurulmuş ve faaliyette olan 356 adet lisanslı depo işletmesi var. Üç yıldır bu lisanslı depolar içerisinde 9 adedinde noksanlık, ürün eksilmesi, kaybolması, hırsızlık kabul ettiğimiz olumsuzluklar yaşanmış. Bunların içerisinde 9 tanesinde var ve Toprak Mahsulleri Ofisinin de ürünleri, mudilerin hepsi gibi, üretici gibi TMO'nun da ürünleri olan depolar bunlar; 9 tane şu ana kadar problem yaşadığımız. Burada ortadan kaybolan, eksilen, noksanlaşan buğday miktarının yüzde 80'i Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından, Ticaret Bakanlığı Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu tarafından karşılanmış ve alacağımız kalmamıştır. Rakamsal olarak 9 tanenin 5 tanesinde hiçbir alacağımız kalmamıştır, bir kuruş bile. 2 tanesi ödeme aşamasında, bir tanesiyle ilgili bir yazışma devam ediyor. Dolayısıyla, bu lisanslı depolardaki sorumluluğu Ticaret Bakanlığı yerine getiriyor.

Bir vekilimiz dedi ki: "Üreticilerimizden mudi olanların kayıpları ne olacak?" Tabii, bu sorunun cevabının da Ticaret Bakanlığı tarafından verilmesi gerekiyor ama ben bilgi olarak söyleyeyim; aynı bizim gibi, bize ödediği gibi, Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu, aynı şekilde o üreticilerin de Tazmin Fonu olarak kayıplarını, zararlarını karşılamaktadır.

İkinci olarak, bu lisanslı depoda gerçekten Toprak Mahsulleri Ofisi olarak müteessir oluyoruz. Sayın vekillerim, lisanslı depolarla ilgili bir haber, bir problem, bir olumsuzluk olduğu zaman Toprak Mahsulleri Ofisiyle ilişkilendirilmesi çok doğru değil. Bizim hakkımız değil, bizimle ilgili bir konu değil ama bu anlamda biz kurumsal olarak geleneklerimize göre açıklama yapıyoruz, yapabildiğimiz kadar yapıyoruz ama kamuoyunda böyle bir algı var. İstirhamımız, bu konuda yasal sorumluluğu olan Ticaret Bakanlığına bu noktalarda daha çok soruların sorulması. TMO olarak biz çok cevap veremiyoruz ama KİT Komisyonu huzurunda ben açık rakamlar olarak söyledim. Şu ana kadar da süreç gayet sağlıklı işliyor. Ticaret Bakanlığı da Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu da üzerine düşeni yapıyor. Toprak Mahsulleri Ofisi olarak da kurumun bir gram buğdayının da hiçbir şekilde zayi olmasına izin vermiyoruz, varsa da hakkını sonuna kadar arıyoruz.

Mezopotamya Kızıltepe... Hep söylediğiniz için ifade etmek istiyorum, Kızıltepe'de adı Mezopotamya olan lisanslı depoculuk şirketinin tüm mal varlığına el koyduk ve aldık, depoyu da aldık; 92 bin ton. Yetmedi, üzerine parasını da tahsil ettik. Üç ay içerisinde hiçbir alacağımız kalmadı. Ondan sonrakilerin de aynı şekilde tahsilatını yaptık.

Ürün ödeme takvimi... Kırk beş gün içerisinde ödemeyi her ne kadar başlangıçta duyursak da değerli milletvekillerimiz, geçen sene de bu sene de yirmi bir ile yirmi yedi gün arasında tüm aldığımız ürünlere ödeme yaptık ve bugüne kadar 202 milyar TL ürün bedeli ödedik. Dolayısıyla, kırk beş günlük bir ödeme takvimi gerçekleşmedi. Bilgilerinize sunuyorum.

"Kota denilen il, ilçe verim ortalamaları Toprak Mahsulleri Ofisinden bağımsız olarak yapılmaktadır." Bu da doğru bilinen bir yanlıştır. Toprak Mahsulleri Ofisinin kota diye bir uygulaması yoktur ama Çiftçi Kayıt Sistemi'ndeki verim ortalaması, il ve ilçe tarım müdürlüklerinin rekolte tespit dönemlerinde belirledikleri ve Çiftçi Kayıt Sistemi'ne girdikleri parsel parsel dönüm başı verim ortalamalarıdır. Toprak Mahsulleri Ofisi de ÇKS'yi açtığı zaman orada hangi üreticinin kaç dönüm, kaç kilogram ürün ürettiğini görür, onun üzerinden alır.

Randevuyla ilgili gerçekten bir problem yaşamadık. Randevu sistemimiz çok sağlıklı çalıştı, öyle de çalışmaya devam edecek.

Çeltikle ilgili, sayın vekillerimizden özellikle maliyet konusunda soruları olanlar oldu. Çeltik üreten bölgelerdeki icar dediğimiz kiralama fiyatlarını da dikkate almanızı öneriyoruz. Biz de maliyet yapıyoruz, ziraat odaları da maliyet yapıyor sayın vekillerim. 14 bin lira, 15 bin lira dönüm başı maliyet yazılıyor. Hiçbir şekilde üretime katkısı olmayan, sadece tarlasını kiraya veren, başka işlerle uğraşan arazi sahiplerinin 86 milyonluk tüketici nüfusa ürün, ham madde olarak ürün maliyetini yükseltme hakkını tanıyamayız, veremeyiz, vermememiz de lazım. Dolayısıyla, alım fiyatını belirlerken biz de bir kira bedelini elbette maliyetlere koyuyoruz ama 14-15 bin lira değil, onun yarısı kadar bir rakam koyuyoruz. Eğer sayın vekillerim ziraat odalarının kendilerine sundukları maliyet cetvellerine dikkat ederlerse, maliyetin yüzde 50'sinin tarla kirası olarak geçtiğini göreceklerdir. Bu noktada da hassasiyetinizi ve bilginizi istirham ediyorum.

2025 yılı çeltik fiyatını niye Ocak 23'te açıkladık? Sayın Vekilim, geçen sene Edirne İpsala'da Sayın Bakanımızla çeltik hasat şenliğine gidildi ve Sayın Bakanımızla giderken de çeltik fiyatının açıklanması için her türlü hazırlık yapılmıştı ama Toprak Mahsulleri Ofisi sadece fiyat açıklamaz, bazen de piyasanın gelişmelerini takip eder. Orada tüm çiftçilerimiz, ziraat odaları ve çeltikle ilgili tüm sivil toplum kuruluşları "Fiyat açıklamaya ihtiyaç yok, şu anda piyasa fiyatları bizim lehimize, siz fiyatı duymadan daha açıklamayın." dediler ve Sayın Bakanımız da öyle öngördü, açıklamaya ihtiyaç duyulmadı. Ta ki aralık ayında, ocak ayının başlarında, piyasada fiyatlar üretici aleyhine düşünce biz belirlemiş olduğumuz fiyatları 23 Ocakta açıkladık. Yani hububat alım fiyatları, buğday ve arpada hasat döneminde fiyat açıklanmasıyla ilgili gelenek hâline dönüşmüş olan uygulamamızın sadece bazı... Mesela mısırda hiç fiyat açıklamadık çünkü ihtiyaç duymadık, şu anda da üretici fiyat beklemiyor mısırda ama ihtiyaç olsa, mısır üreticilerinin maliyetlerine yaklaşan bir satış fiyatı piyasada oluşsa orada da fiyat açıklama ihtiyacı duyarız.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Zaten ithal geliyor.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - TMO hem fiyat açıklayarak hem de açıklamayarak piyasa şartlarına göre regülasyon faaliyetlerini yürütülebilmektedir.

Toprak Mahsulleri Ofisinin depolarının kiraya verilmesi... Sayın vekillerim bu noktayı da dile getirdiler. Önceki yıllarda toplam 502 bin ton TMO deposu kiraya verilmiş ama kiraya verilirken şartlı verilmiş. O depolar yeni depo olarak kullanılacak, ilave olarak da yaklaşık bir o kadar da yatırım yapmak kaydıyla. Nitekim 420 bin ton daha yanına ilave depo yapılmış alan kişiler tarafından veya kuruluşlar tarafından ve toplam 924 bin ton olarak o depolar hizmete devam etmektedir.

Niğde Bor'daki depo da Toprak Mahsulleri Ofisinin deposu değilmiş Sayın Vekilim.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 2006'da satıldı.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Yok, satılmamış, satılmamış.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Satıldı.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Devlet Demiryollarının...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Toprak Mahsulleri Ofisinin... Şimdi yapılıyor. Ayrıca orada depoların bir kısmı da duruyor. Eğer oraya bir arkadaş giderse yerinde görür. Bilgiyi kim verdiyse doğru değil, 2006'ta satıldı.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, karşılıklı konuşmayalım.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Yanlış bilgi veriyor.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Şöyle: Bor'daki depo Devlet Demiryollarına ait olan bir depo ve 2003 yılında Devlet Demiryollarının ihtiyacına binaen kendilerine teslim edilmiş. Yazılı olarak da daha net, sağlıklı, tarihli olarak bilgi vereceğim.

Yeşil mercimekle ilgili, son olarak onu da söylemekte fayda var. 2026 yılında, son beş altı yıldır biz mercimeğe hiç fiyat vermedik çünkü piyasa ihtiyaç göstermedi ama bu yıl ihracatın da biraz -çünkü ihracata giden miktarlar vardı- daralması sebebiyle

yeşil mercimekte üretici aleyhine fiyatlar maliyete doğru yaklaşınca biz fiyat açıkladık ve 32 liradan alım yaptık ve yeşil mercimek Türkiye rekoltesi 48 bin ton Sayın Vekilim, 12.500 tonunu biz aldık yani üreticimiz bizim alımımızı bekledi ve verdi, parası da ödedik.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - O aldığınızın bir kısmı tüccardan geldi size, onu diyorum, çiftçiden almadınız.

TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ GENEL MÜDÜRÜ AHMET GÜLDAL - Biz üreticiye ödeme yapıyoruz.

Sayın Başkanım, sayın vekillerim; bundan sonraki notlarımızı yazılı olarak cevaplamak istiyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, detaylı olarak...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ya, arkadaş, soru sordurmuyorsunuz, konuya girdirmiyorsunuz. Şimdi, lisanslı depoculuğu anladık. Bir de açığa dökülen buğdayla zarar ettiniz mi, etmediniz mi?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, niye soru sordurmuyoruz? Sabahtan beri soru sordunuz, lütfen ya, haksızlık yapıyorsunuz.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ama bunu öğrenelim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Ama haksızlık ediyorsunuz. "Soru sordurmuyorsunuz." demek ne demek?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Başkan, Lisanslı Depoculuk Başkanı açıkladı...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Burada bu kadar konuşmaya izin veriyoruz, hiç bir şekilde müdahale etmiyoruz, lütfen...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Açığa dökülen buğdayda, onda da çalınma olayı oldu. Anlatın, kamuoyu bilsin.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Lütfen, lütfen...

Sayın Genel Müdürüm, teşekkür ederim.

Sayın Bakan Yardımcımıza ben söz veriyorum.

Buyurun Sayın Bakan Yardımcım.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Ömer Bey, oralarda öyle kayıp mayıp yok, hakikaten rahat ol.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Arkadaş, Konya'da 400 kamyon çalındı.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Bakan Yardımcımıza söz verdim, lütfen...

Buyurun Sayın Bakan Yardımcım.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI ABDULKADİR POLAT - Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, Komisyonumuzun değerli üyeleri, saygıdeğer milletvekilleri, Sayıştayımızın ve kurumlarımızın değerli temsilcileri; Toprak Mahsulleri Ofisinin faaliyetlerinin görüşüldüğü bu toplantı vesilesiyle hepinizi şahsım ve Bakanlığımız adına selamlıyorum.

Zamanımızın darlığını da göz önünde bulundurarak, yüksek katkı ve değerlendirmeleriniz için teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim.

Toplantıya on dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 17.24

İKİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 17.26
BAŞKAN: Mustafa SAVAŞ (Aydın)
BAŞKAN VEKİLİ: Yüksel COŞKUNYÜREK (Bolu)
SÖZCÜ: Mevlüt KARAKAYA (Ankara)
KÂTİP: Durmuş Ali KESKİNKILIÇ (Karabük)
------ 0 ------

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Toplantıyı açıyorum.

Şimdi Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün 2023 ve 2024 hesap dönemlerine ilişkin sonuç bölümlerini ayrı ayrı okutup ibraya sunacağım.

Önce 2023 yılı sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün 2023 yılı bilançosu ve 229.885.072,42 Türk lirası dönem kârıyla kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Şimdi 2024 yılının sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün 2024 yılı bilançosu ve 12.096.138.158,53 Türk lirası dönem net zararı ile kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra Edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğünün 2023 ve 2024 yıllarına ait Komisyon toplantısı tamamlanmıştır.

Tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

Ben de çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum, başarılar diliyorum.

2.- Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin (TÜRKŞEKER) 2023 ve 2024 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Değerli üyelerimiz, toplantımıza Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketiyle devam ediyoruz.

Değerli Komisyon üyeleri, toplantımıza Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin 2023 ve 2024 yılı bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleriyle devam ediyoruz.

Sayın Genel Müdürümüzden başlamak üzere toplantımıza katılan kurum ve Sayıştay temsilcilerimizin kendilerini Komisyonumuza tanıtmalarını rica ediyorum.

(Katılımcılar kendilerini tanıttılar)

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ederim.

Evet, sunumunu yapması için sözü Sayın Genel Müdürümüze veriyorum.

Buyurun Sayın Genel Müdürüm.

TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI ANONİM ŞİRKETİ GENEL MÜDÜRÜ MUHİDDİN ŞAHİN - Sayın Başkanım, Komisyonumuzun değerli üyeleri, değerli milletvekillerimiz, Sayıştayın değerli mensupları, Bakanlık ve üst kuruluşların değerli temsilcileri; Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü adına sizleri saygıyla selamlıyor, KİT üst Komisyonu çalışmalarının şirketimiz, şeker sektörü ve millî ekonomimiz adına verimli geçmesini temenni ediyorum.

Müsaade ederseniz, bir sunum yapmak istiyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun.

TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI ANONİM ŞİRKETİ GENEL MÜDÜRÜ MUHİDDİN ŞAHİN - Dünyada yıllık yaklaşık 180 milyon ton şeker üretilmekte, üretimin yaklaşık yüzde 79'u kamıştan, yüzde 21'i ise pancardan elde edilmektedir. Pancar sektörü üretiminde Avrupa'da 4'üncü, dünyada 5'inci sıradadır Türkiye. Dünya pancar şekeri üretiminin yaklaşık yüzde 7'sini ülke olarak biz üretiyoruz, TÜRKŞEKER tek başına bunun yüzde 2'sinden daha fazlasını üretiyor.

Sektör olarak TÜRKŞEKER 100 bin çiftçiyle sözleşmeli tarım yürütmekte, münavebeyle bu sayı yaklaşık 300 bine ulaşmaktadır. Bu model sayesinde 1 milyondan fazla kişinin geçimine katkı sağlamaktayız. Çiftçilere yıllık 80 milyar TL gelir sağlanmakta, 20 bin çalışan ve aileleriyle birlikte 60 bin kişiye istihdam imkânı sunmaktayız.

Şekerin ve yan ürünlerinin ekonomik değeri yaklaşık 140 milyar TL'ye ulaşmaktadır. Lojistik ve tarımsal girdilerle 35 milyar TL'lik hacim oluşturulmakta, her kampanya döneminde 1,4 milyon sefer ve 35 milyon ton taşıma gerçekleştirilmektedir. Gıda sektöründe 575 milyar TL üretim, 175 milyar TL ihracat değeri oluşturulmakta, toplam ekosistem etkisiyle yaklaşık 1 trilyon TL'yi bulmaktadır. Bu büyük ekosistemin en önemli aktörü şüphesiz TÜRKŞEKER'dir. Yeniden kalkınma hamlesiyle tarımsal üretimde şeker üretim prosesine, mali yapıdan pazarlama faaliyetlerine, kurumsal altyapıdan yenilenebilir enerjiye kadar köklü bir dönüşüm başlatılmıştır.

Bir asrı geçen bağla hem çiftçimizin geleceği hem de Türkiye'nin gıda arz güvenliği korunmaktadır. Üreticiler pancarlarını teslim etmeden önce pancar bedelinin üçte 1'inden fazlasını peşin olarak almaktadır ve bu maliyetin tamamı şirketlere yüklenmektedir. Son dört yılda yaklaşık 70 bin çiftçimize yüzde 31'i avans olmak üzere toplam 72 milyar TL pancar bedeli ödenmiştir.

Ayrıca 6,6 milyar TL nakliye desteği ve 3,88 milyar TL yaş pancar posası desteği sağlanmış olup tüm bu ödemelerin toplam değeri 82,4 milyar TL'ye ulaşmıştır.

TÜRKŞEKER 2023 ve 2053 çeşitleri için 2022'de üretim izni aldık, 2024'te tesis işlemi tamamlanarak tohumluk üretimine başlanmıştır. 2025 üretim sezonunda yerli ve millî tohumlarımız ilk kez üreticilerimizle buluşmuştur. Hedefimiz yerli tohum çeşitlerimizi yaygınlaştırarak verimliliği artırmak, dışa bağımlılığı tamamen ortadan kaldırmak ve Türk tarımının rekabet gücünü dünya standartlarına taşımaktır. Hastalık ve zararlılara dayanıklı yerli çeşit ıslahı ve tohum üretimi projesi kapsamında 4 bin metrekare büyüklüğünde tam kontrollü ve yıl boyu aktif modern bir sera tesisini, Türkiye'nin en modern tesisini inşallah önümüzdeki yıl hizmete açmayı hedefliyoruz.

Pancar Takip Sistemi'yle ekim alanlarını uydu üzerinden dijital olarak takip etmeye başladık. 2025'te tüm ekim alanları dijital olarak haritalanmış, "münavebe" dediğimiz ekim nöbeti güvence altına alınmıştır. Kayıt dışı ekim oranı üç yıl içerisinde yüzde 7,5'tan yüzde 2'ye kadar düşürülmüş, önümüzdeki yıl hedeflerimiz bunu daha da altına indirmektir. Pancar tesliminde randevu sistemini harekete geçirerek vatandaşlarımızın, çiftçilerimizin sıra beklemesini minimum seviyeye indirdik. 2025'te başlatılan uygulamayla 2026-2027 kampanya döneminde 9 fabrikada kullanmaya başladık, önümüzdeki dönemde tüm fabrikalarda yaygınlaştırmayı hedefliyoruz. "TÜRKŞEKER Cebimde" uygulamasıyla da süreçler çiftçi tarafından mobil cihazlarla artık takip edilebilir hâle gelmiştir. Ankara'da ilk defa bu yıl kart olayını da kaldırıp dijital kart uygulamasına geçtik.

Modern üretim anlayışımız, güçlü sanayi altyapımız ve üreticilerimizle kurduğumuz sürdürülebilir iş birliği sayesinde ülkemizin şeker ihtiyacının karşılanmasına önemli katkı sağlamaktayız. TÜRKŞEKER 2022-2025 yılları arasında yaklaşık 4 milyon ton şeker üretmiştir. Şeker üretimimizi verimlilik odaklı yatırımlarla geleceğe taşımaya devam etmekteyiz.

Yeniden kalkınma dönemimizde fabrikalar sürekli modernize edilmekte, difüzör, kazan, otomasyon, santrifüj gibi önemli unsurlar baştan aşağı yenilenmektedir. 2022'den günümüze toplam yaklaşık 5,5 milyar TL yatırım yaptık. Dün çıkan finansman kararnamesiyle de sırf önümüzdeki yıl için 5,5 milyar daha yatırım izni almış bulunmaktayız.

Önümüzdeki dönemde Ilgın Şeker Fabrikasında akışkan yataklı kazan, Kars'ta da doğal gaz kazanlarını devreye almış olacağız.

Özelleştirme programından çıktıktan sonra lojistik kapasitede ciddi artışlara başlamış durumdayız. 2022-2026 döneminde 11 kamyon, 3 tır ve 5 adet dorseli binek aracıyla beraber lojistik sektörümüzü daha da güçlü hâle getirmiş durumdayız.

Makine fabrikaları üretimi 2023-2025 döneminde 2.489 tondan 3.920 tona yükseltilmiştir, yaklaşık yüzde 57'lik bir üretim artışı gerçekleştirdik. 2026'nın hedefini de 4.600 ton olarak gerçekleştirmeyi bekliyoruz. Otomasyon sistemimizi yapan EMAF imalat değeri 3,99 milyon dolardan 6,99 milyon dolara yükseltilmiştir, bu da yaklaşık yüzde 74'lük bir artıştır. 2026 hedefimiz 7 milyon dolardır.

Bugünlerde ihalesini yapmayı düşündüğümüz yeni bir projemiz daha var, Sitrik Asit Tesisi Projesi, Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında 400 milyon TL teşvikle desteklenmiş bir projedir. Ilgın'da entegre tesisle melastan, yıllık yaklaşık 15 bin ton sitrik asit üretmeyi hedefliyoruz. Böylece bir yan ürün daha yüksek katma değerli ve stratejik bir sanayi ürününe dönüştürülmüş olacaktır. Ayrıca, melas ve yaş pancar posasının katma değerini artırmak amacıyla farklı ürünlerin üretimine yönelik AR-GE çalışmaları da sürdürülmektedir.

TÜRKŞEKER kojenerasyon sistemini en verimli şekilde kullanan kuruluşların başında gelmektedir ve yüz yıldır kendi elektriğini kendi üretmektedir. Üretim sürecinde açığa çıkan buhar elektriğe dönüştürülerek enerjide kendine yeten, sürdürülebilir bir model oluşturulmuştur. TÜRKŞEKER 122 megavat elektrik üretim kurulu gücüne ulaşmış, EPDK listesinde de 84'üncü sıraya yerleşmiştir. Ankara'da 4 megavatlık çatı GES 2026'da devreye alınmıştır. Ankara Şeker ve Etimesgut kampüsünün bütün elektriği buradan karşılanmaktadır. Yine, Van Erciş'te 20 megavatlık bir GES'le o bölgedeki bütün fabrikalarımızın ihtiyaçlarını karşılamayı hedefliyoruz.

Bir sosyal sorumluluk projesi olarak Ankara Şeker Fabrikası üretim sürecinde açığa çıkan düşük enerji atık buharı değere dönüştürmek amacıyla fabrika sahasında kadınların çalıştığı bir sera uygulamasını gerçekleştirmiş durumdayız.

Son yıllarda uyguladığımız mali yönetim politikaları sayesinde likidite, finansal yapı ve kısa vadeli yükümlülüklerimizi karşılama kapasitemizi gösteren temel mali göstergelerimizde çok önemli iyileştirmeler sağlanmıştır. Hazırladığımız yıllık yatırım ve finansman programlarıyla TÜRKŞEKER'e yaklaşık 76 milyar TL hazine desteği sağlanmıştır. Bu sayede sermayemiz 2021 yılında 3 milyar 930 milyonken günümüzde 80 milyar 233 milyona yükselmiştir. Bu şu anlama gelmektedir: Cari oran yüzde 54'ten yüzde 143'e, likidite oranı yüzde 6,7'den yüzde 37'ye, öz kaynaklarımızın toplam varlıklar içindeki payını gösteren finansman oranımız ise 2020'de eksi yüzde 38'den 2023'te yüzde 26'ya, 2025'te de yüzde 58'e yükselmiş durumdadır.

Bizim için gurur verici uygulamalardan bir tanesi de İstanbul Sanayi Odasının sıralamasında ilk 500 sıralamasıdır. TÜRKŞEKER üretimde net satışlarda 2024'te 87'nci sıradan 2025'te 54'üncü sıraya 33 basamak yükselmiştir. Türkiye'nin ilk 500 şirketinde aktif büyüklüğümüz ise 43'üncü sıradan 36'ncı sıraya yükselmiştir. Çalışan sayımızla ise Türkiye'nin en büyük 22'nci şirketi durumundayız.

Gurur verici bir başka uygulama ise bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları tarafından gerçekleştirilen kredi derecelendirme çalışmaları sonucunda ulusal uzun vadeli kredi notumuz "AAA+"la Türkiye'nin en iyi notlarından biri hâline gelmiştir. Bu sonuçlar, güçlü mali yapımızı, yüksek ödeme kapasitemizi ve finansal yükümlülüklerimizi zamanında yerine getirme kabiliyetimizi ortaya koyarak TÜRKŞEKER'i ulusal ölçekte en yüksek güvenlik seviyesine sahip kuruşlar arasına taşımaktadır. Aynı zamanda piyasada düzenleme görevi kapsamında TÜRKŞEKER olarak 2024 yılında tüketiciye doğrudan ulaşan güçlü bir marka olma hedefiyle paketli şeker satışına tekrar başlamış durumdayız. TÜRKŞEKER markasıyla ürettiğimiz paketli şekerler geniş bir ürün yelpazesiyle raflarda yerini almış ve Türkiye pazarının tamamına ulaşmış durumdadır. Hâlihazırda yüzde 25 perakende pazarını TÜRKŞEKER yönetmektedir. İki tür satış yöntemi uygulamaktayız, satışlarımız genel satış yöntemi ve talep üzerine yüksek tonajlı satış yöntemiyle sürdürülmektedir. Nakliyeli veya depo teslim modelleri, peşin, kredi kartı, teminatlı satış ve Setcard, Multinet gibi ödeme seçenekleriyle kolaylık sağlanmaktadır.

Ilgın Şeker Fabrikasında 4 bin metrekare çelik konstrüksiyon, yine Ereğli Şeker Fabrikasında 4.500 metrekare büyüklüğünde yeni şeker ambarları inşa edilerek dışarıdan yapılan depo kiralamaları minimum seviye indirilmeye çalışılmaktadır.

Sürdürülebilir planlı istihdam politikasıyla 2022'den bugüne kadar 5.479 işçi ve 675 memur -sözleşmeli personel- olmak üzere toplam 6.154 çalışma arkadaşımızı bünyemize katmış durumdayız.

Kurum bünyesinde geliştirilen e-Doğrudan Temin Platformu'yla Kamu İhale Kanunu kapsamındaki doğrudan temin alımları tamamen dijitalleştirilmiştir ve bu, kamudaki en iyi uygulamalardan biri hâline gelmiş durumdadır.

Kaynaklarımızı etkin ve verimli kullanmak ve hesap verilebilirliği artırmak amacıyla TÜRKŞEKER'de ilk kez kurumsal iç kontrol sistemi kurulmuştur. Bu kapsamda, stratejik planımız hazırlanmış, ön mali kontrol mekanizması kurulmuş, Kurum genelinde süreçlerimiz standartlaştırılmış, risk odaklı yönetim anlayışı güçlendirilmiştir. Değişen mevzuat ve kurumsal ihtiyaçlar doğrultusunda, güncelliğini yitiren 40 tane mevzuat da tekrar baştan yenilenmiştir.

Yine, sosyal sorumluluk kapsamında Etimesgut kampüsü içerisinde eski Şekerspor tesisleri tekrar "renove" edilmiştir; şu an yaklaşık bin çocuğumuz o alanda sporunu devam ettirmektedir. Yine, yıllardır atıl kalan kreş de yapılmış ve Etimesgut'ta çocukların hizmetine sunulmuştur.

Yüz yıldır hizmet veren şirketimiz inşallah daha yüzlerce yıldır bu millete hizmet edecektir.

Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Biz de teşekkür ederiz Sayın Genel Müdürüm.

Şimdi önerilerin görüşmelerine başlıyoruz.

Kurumun 2023 Yılı Alt Komisyon Raporu'nda 2 öneri bulunmaktadır, 2024 Yılı Alt Komisyon Raporu'nda ise öneri bulunmamaktadır.

Şimdi 2023 yılı önerilerinin görüşmelerine başlıyoruz.

Kurumun 2023 yılına ait 1 no.lu önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 1:

Gıda arz güvenliğinin sağlanmasını teminen şeker pancarı tohumunda yerli ve millî tohum çeşidinin geliştirilmesine yönelik ıslah çalışmalarının bir an önce sonuçlandırılması.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Buyurun Genel Müdürüm.

TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI ANONİM ŞİRKETİ GENEL MÜDÜRÜ MUHİDDİN ŞAHİN - Sayın Başkanım, şeker pancarı çok stratejik bir üründür ve tohum geliştirilmesi birkaç yılda olan bir uygulama değildir. Şirketimiz yaklaşık yirmi beş yıldır 10'a yakın akademisyenle beraber tohum çalışmalarını sürdürmektedir. Çok şükür, yaptığımız yatırımlarla 2024 ve 2025 yıllarında tescillerini aldık; inşallah, önümüzdeki yıllarda da Türkiye'nin tamamına yerli tohumu ulaştıracağımızı ümit ediyoruz. Ayrıca, tohum AR-GE merkezinde Türkiye'nin en modern seralarından birini de bugünlerde ihale ediyoruz, çok modern bir tohum serasını da hayata geçireceğiz.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - İnşallah.

Öneri üzerinde söz almak isteyen üyemiz var mı?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Evet.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Buyurun Sayın Gürer.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Genel Müdürüm, bu şeker pancarı tohumunda tamamen dışa bağımlıyız. Türkiye ne kadar tohum alıyor ve alış fiyatı ne kadar? Bunu bir açıklarsanız destekleyici bir bilgi olur çünkü kamuoyuna yansıyan farklı farklı bilgiler var, en doğru bilgiyi sizden alalım yani benim bildiğim kadarıyla 500 bin ton civarında bir rakam var ama tam bilgi alabilirsek memnun oluruz.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Sayıştayın öneriyle ilgili görüşünü alalım.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Bulgunun izlenmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Bulgunun izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Şu bilgiye cevap verecek misiniz?

TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI ANONİM ŞİRKETİ GENEL MÜDÜRÜ MUHİDDİN ŞAHİN - Vereceğim Başkanım, bilgi vereceğim.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Kurumun 2023 yılına ait 2 no.lu genel önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 2:

2023 Yılı Sayıştay Denetim Raporu'nda yer alan diğer bulgu ve önerilerin de yerine getirilmesi.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Genel Müdürüm, buyurun.

TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI ANONİM ŞİRKETİ GENEL MÜDÜRÜ MUHİDDİN ŞAHİN - Diğer bulgu ve öneriler de yerine getirilecektir.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın üyeler, diğer bulgu ve önerilerden görüşülmesini talep ettiğiniz öneri var mı? Yok.

Böylelikle önerilerin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Şimdi geneli üzerindeki görüşmelere geçeceğiz.

Geneli üzerinde söz almak isteyen üyelerimize söz vereceğim.

Değerli üyeler, söz vermeden önce, zamanı daha etkili kullanmak adına bu sözü bir daha vereceğimizi hatırlatmak isterim.

Söz isteyen vekillerimizden Sayın Karagöz, buyurun.

REŞAT KARAGÖZ (Amasya) - Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri, Sayın Genel Müdür, Sayıştayın değerli denetçileri, kıymetli bürokratlar; bugün, Komisyonumuzun Şeker Fabrikalarıyla ilgili olan bölümünde, Amasya'mızın, Suluova'mızın en önemli

üretim kuruluşu olan Amasya Şeker Fabrikamızın yaşadığı sorunları, binlerce hemşehrimizin geçim mücadelesini ve bölgemizin ekonomik geleceğini ilgilendiren ciddi bir tehlikeyi Komisyonumuzun gündemine taşımak istiyorum.

Amasya Şeker Fabrikamız ciddi bir finansal darboğazın içerisinde ve üretimin sürdürülebilirliği bakımından büyük bir riskle karşı karşıya. 1954 yılında faaliyete başlayan, yetmiş iki yıldır bölgemize hizmet veren Amasya Şeker Fabrikası bizler için bir sanayi kuruluşu olmanın ötesinde Suluova'yı Suluova yapan, Amasya'nın değerine değer katan en büyük faktörlerden biridir; Amasya, Samsun, Tokat ve Çorum illerimizde, 32 bölgede yaklaşık 70 bin pancar üreticisini ilgilendiren, binlerce ailenin geçim kaynağı olan köklü bir kooperatif kuruluşudur. Günlük 5.500 ton pancar işletme kapasitesi, yıllık yaklaşık 80 bin ton şeker kotası, 18 milyon litre etanol üretim kapasitesi bulunan devasa bir tesisten bahsediyoruz. Fabrikamız, aynı zamanda yıllık yaklaşık 180 bin ton yaş küspe ve 35 bin ton melas üretimiyle hayvancılık sektörümüzde de önemli tedarikçilerden biri konumundadır yani bu fabrikanın üretiminin durması demek yalnızca şeker üreticisinin durması anlamına gelmiyor, aynı zamanda pancar üreticisinin, nakliyecisinin, besicisinin, işçisinin, esnafının, kısacası bütün bir bölgenin ekonomik olarak olumsuz etkilenmesi anlamına geliyor.

Değerli Komisyon üyeleri, fabrikamızın başta Halkbank olmak üzere kamu bankalarına yaklaşık 3 milyar 800 milyon lira, TÜRKŞEKER'e ise yaklaşık 840 milyon lira borcu bulunmaktadır; toplam borç yükü yaklaşık 4 milyar 700 milyon liraya ulaşmıştır. Özellikle, ülkemizin basiretsiz ekonomi yönetimi yüzünden yüksek faiz oranları ve finansmana erişimde yaşanan güçlükler nedeniyle fabrika üretimden elde ettiği gelirin önemli bir bölümünü borç ve faiz ödemelerine ayırmak zorunda kalmaktadır. Üreten ama kazandığını finansman giderlerine yetiştiremeyen bir fabrikanın ayakta kalmasını nasıl bekleyebiliriz? Burada artık geçici tedbirlerden değil kalıcı bir finansal yapılandırmadan söz etmemiz gerekmektedir.

Sayın Başkan, değerli üyeler; bu yıl TÜRKŞEKER pancar alım fiyatını ton başına 3.720 lira olarak belirledi, oysa artan üretim maliyetleri karşısında bu fiyatın en az 4.500 lira olması gerekiyordu. Mazot, gübre, elektrik, sulama, işçilik ve nakliye maliyetleri her geçen yıl artarken pancar üreticimizin geliri aynı oranda artmıyor; aksine, her sene kârlılık oranı düşüyor. Çiftçi kazanamadığında pancar ekiminden vazgeçiyor, pancar ekimi azaldığında fabrika yeterli ham maddeye ulaşamıyor, fabrika yeterli pancar işleyemediğinde ise üretim maliyetleri daha da ağırlaşıyor.

Değerli Komisyon üyeleri, bölgemizin hafızası olan Amasya Şeker Fabrikasını henüz birkaç gün önce yerinde ziyaret ettim. Şeker üretiminden alkol üretimine, melas üretiminden küspe üretimine kadar her üretim alanında ne kadar büyük bir emek sarf edildiğine bizzat şahit oldum. Bugün yapılması gereken, büyük bir üretim kabiliyeti bulunan bu tesisi finansal yüklerin altında kaybetmek değil üretimini ve mali yapısını hep birlikte güçlendirmektir.

Buradan sizlerin huzurunda tekrardan TÜRKŞEKER yetkililerine, Hazine ve Maliye Bakanlığına, Tarım ve Orman Bakanlığına ve ilgili kamu bankalarına çağrıda bulunuyorum: Amasya Şeker Fabrikasının finansman yüküne yönelik yapısal bir çalışma yapılmalıdır, pancar tedarik güvenliğinin sağlanması ve çiftçilerimizin üretimde kalabilmesi için somut bir yol haritası oluşturulmalıdır. Amasya Şeker Fabrikasının geleceği yalnızca Amasya'nın değil ülkemizin tarımsal üretiminin de millî sanayinin de meselesidir. Bu köklü kuruluşun üretimini sürdürmesi, çiftçilerimizin toprağında kalması ve çalışanlarımızın geleceğinin güvence altına alınması için gerekli adımların gecikmeden alınması gerekmektedir.

Hepinize teşekkür ediyorum. Komisyonu saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Biz de teşekkür ederiz.

Sayın İrmez, buyurun.

MEHMET ZEKİ İRMEZ (Şırnak) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Değerli milletvekilleri, Kurumumuzun değerli temsilcileri; hepinizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Bugün, halkımızın temel gıda maddelerinden biri olan şekerin üretimini, fiyatını, kamu denetimini ve bu alanda çalışan emekçilerin koşullarını ve KİT olarak şeker fabrikalarının bu konulardaki sorumluluğunu değerlendirmek için söz aldım çünkü şeker meselesi yalnızca bir tarım ya da sanayi meselesi elbette ki değildir; bu mesele, aynı zamanda halkın sofrası, çiftçinin geçimi, işçinin emeği, kamu kaynaklarının kullanımı ve ülkemizin gıda güvenliği meselesidir.

Bakınız, 2023 yılında kilogramı yaklaşık 22 TL bandında olan toz şekerin fiyatı dün itibarıyla yani 20 Ekim 2026 tarihli market verilerine göre zincir marketlerde yaklaşık 40 ila 70 TL seviyesine ulaşmıştır, hatta bazı markalarda 120 TL'yi aşan kilo fiyatları var. Şekerin enflasyonu maalesef TÜİK'in enflasyonundan daha yüksek görünüyor. Markaya, paket büyüklüğüne ve markete göre fiyatlar değişse de temel bir gıda maddesinin üç yıl içinde yaklaşık 2-3 katına çıkması yurttaşın alım gücü üzerindeki baskısını açıkça göstermektedir. Tabii, burada sormamız gereken soru şudur aslında: Şeker fiyatları neden bu noktaya geldi? Üretim maliyetlerini kimler denetliyor? Üreticinin, sanayicinin ve tüketicinin çıkarları nasıl korunuyor? Kamunun piyasayı düzenleme görevi neden etkili biçimde yerine getirilmiyor? Şeker, yalnızca piyasada alınıp satılan herhangi bir ürün de değildir, stratejik bir tarım ve sanayi ürünüdür. Bu nedenle, üretimden tüketime kadar kamusal planlama, şeffaflık ve etkili denetim de gerektirir.

Peki, iktidar bu alanda nasıl bir politika izledi? 2018 yılında 10 şeker fabrikası özelleştirildi. Türkiye'de pancar şekeri üreten 33 fabrikanın yalnızca 15'i bugün TÜRKŞEKER'e bağlı olarak faaliyet gösteriyor. TÜRKŞEKER'in 2024-2025 pazarlama yılında ülkenin pancar şekeri A kotasındaki payı ise yüzde 40'ın altında kaldı. Özelleştirme politikalarıyla kamunun üretimdeki ağırlığı azaltılırken piyasanın kamu yararına düzenlenmesi de daha önemli hâle geldi ancak ortaya çıkan tablo üretici ve tüketicinin haklarını koruyan güçlü bir denetim sisteminin gerekliliğini bir kez daha gösteriyor.

Değerli milletvekilleri, son iki yılda şeker sektöründe kamuoyuna yansıyan iki somut olay üzerinde durmak istiyorum özellikle. Birincisi, Konya Şekerin 3 Eylül 2026 tarihli açıklamasında da yer verdiği Çumra'da 2025 yılında ortaya çıkan pancar kotası usulsüzlüğüdür. Şirketin açıklamasına göre, olayla bağlantılı olduğu tespit edilen 16 personelin şirketle ilişkisi kesilmiş, suç unsuru bulunduğu belirtilen 5 kişi hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunulmuş ve yargılama süreci başlamıştır. Bu süreç, henüz kesinleşmiş bir mahkûmiyet anlamına gelmemektedir ancak kamuoyunun bilmesi gereken temel husus şudur: Pancar kotası gibi çiftçinin üretimini ve gelirini doğrudan belirleyen bir mekanizma ayrıcalıkların ve usulsüzlüklerin konusu hâline gelmemelidir. Söz konusu kota uygulaması ne yurttaşın ne de çiftçinin lehine uygulanıyor. Yurttaş ve çiftçinin lehine olmayan bu uygulama kimlere, ne sağlıyor? İkinci örnek ise 18 Ağustos 2026 tarihinde duyurulan nişasta bazlı şeker soruşturması. İstanbul merkezli 8 ilde 25 şirkette

arama ve el koyma işlemleri gerçekleştirilmiştir, kota ve iç piyasa satış sınırlamalarını ihlal ettikleri iddiasıyla 48 şüpheli ifadeye çağrılmıştır; bu soruşturma da henüz sonuçlanmış değildir ancak bu gelişme şeker üretiminde kota uygulamalarının, iç piyasa satışlarının ve denetim mekanizmalarının ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu iki olay bize bir şeyi hatırlatıyor özellikle: Şeker sektöründe kota üretim ve satış süreçleri kapalı kapılar ardında yürütülemez. Çiftçinin hakkını koruyan, tüketicinin ödediği bedeli gözeten ve kamuoyuna hesap veren bir denetim mekanizması kurulmalıdır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, kurumun değerli temsilcileri; Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin 2024 yılı Sayıştay Denetim Raporu da kamu yönetimi bakımından son derece önemli sorunları ortaya koymakta. Şimdi, rapora göre TÜRKŞEKER 2024 yılını yaklaşık 11,068 milyar TL net zararla kapatmıştır, kuruma aynı yıl 30 milyar TL sermaye aktarılmıştır. Ancak dönem zararı nedeniyle bu kaynağın yaklaşık yüzde 40'ı erimiş bulunmaktadır. Şimdi, Sayıştay, fabrikalarda optimum üretim kapasitesi ve çalışma sürelerinin somut ölçütlere bağlı olmadan belirlendiğini, pancardaki şeker varlığının üretim öncesinde ve üretim sırasında kayba uğradığını tespit etmiştir. Rapor başka plansızlık ve eksiklikleri de sıralamıştır. Buradaki temel eleştirimiz özellikle şudur: Sorunlar ve çözüm önerileri sıralanırken bunlardan kimin sorumlu tutulacağı, kamu kaynaklarındaki kayıpların nasıl önleneceği ve önerilerin hangi takvimle hayata geçirileceği konusunda da açık ve izlenebilir bir hesap verme mekanizması bulunmalıdır.

Sayıştay tespitleri yalnızca raporlarda kalan değerlendirmeler olmamalı, kamu zararının önlenmesini ve yönetim sorumluluğunun sorgulanmasını sağlayacak sonuçlar doğurmalıdır. Kamu fabrikaları stratejik bir üretim kapasitesini, tarımsal üretim bilgisini, sanayi altyapısını ve istihdamı ayakta tutmaktadır. Bu kapasitenin zayıflatılması ülkenin gıda güvencesi açısından da ciddi riskler yaratır. Şimdi, çiftçi mazot, gübre, sulama, işçilik ve finansman giderleri altında ezilirken üretim planlamasının belirsizliği de ayrı bir sorun yaratmaktadır. Kota uygulamaları, alım planları ve ödeme süreçleri öngörülebilir olmalı, çiftçi bir sonraki üretim döneminde ne kadar ekim yapacağını, ürünün hangi koşullarda alınacağını ve emeğinin karşılığını ne zaman alacağını bilmelidir. Pancar üretimini daraltan, üreticiyi maliyetler karşısında yalnız bırakan ve kırsal istihdamı zayıflatan politikalar yalnızca çiftçiyi değil tarıma dayalı sanayinin geleceğini de olumsuz etkilemektedir. Üreticinin toprağında kalabilmesi, emeğinin karşılığını alabilmesi ve tarımsal üretimin devamlılığı kamusal bir sorumluluktur.

Bir başka önemli başlık da şeker fabrikalarında çalışan işçilerin taşeron ve güvencesiz çalışma koşulları. Şimdi, Van Erciş Şeker Fabrikası bu sorunu somut biçimde ortaya koymaktadır. TÜRKŞEKER'in 2026-2027 kampanya dönemi için yayımladığı personel çalıştırılması ihalesinde toplam 76 kişinin dört aylık hizmet alımı kapsamında istihdam edilmesi öngörülmektedir. Bu kişiler arasında kalite ve işletme kontrol laboratuvarında çalışacaklar, küspe ve kuyruk kantarlarında görev alacaklar, yemekhane ve yardımcı sağlık hizmetlerinde çalışacaklar ile üretime destek verecek işçiler bulunmaktadır. Burada söz konusu olan yalnızca fabrikanın dışarıdan uzmanlık gerektiren sınırlı bir hizmet satın alması değildir. Üretimin yürütülmesinde ve fabrikanın günlük işleyişinde ihtiyaç duyulan iş gücünün önemli bir bölümü hizmet alımı yoluyla karşılanmaktadır. Sayıştay raporunun personel tablosu da sorunun yalnızca Erciş'e özgü olmadığını göstermektedir. Bu raporda 2024 yılı için TÜRKŞEKER bünyesinde 5.311 yüklenici işçi ve bu işçilere ilişkin yaklaşık 1 milyar 294 milyon TL tutarında gider kaydedilmiştir. Şeker fabrikası üretiminin mevsimsel olması, işçinin güvencesizliğe mahkûm edilmesini haklı çıkarmaz. Mevsimlik çalışma ihtiyacı işçilerin sosyal haklarının zayıflatılması için gerekçe yapılmaz, yapılamaz. Üretimin temel işlerinde çalışan emekçilerin ücret, çalışma koşulları, iş sağlığı ve güvenliği ile sendikal hakları güvence altına alınmalıdır.

Değerli milletvekilleri ve değerli kurumun temsilcileri; şimdi, nişasta bazlı şekerler konusunda da şeffaf ve bilimsel temelli bir politika izlenmelidir. Hangi miktarda üretim yapıldığı, hangi kotaların uygulandığı, ne kadar ürünün iç piyasaya sunulduğu ve bu ürünlerin hangi gıdalarda kullanıldığı açıkça izlenebilmelidir. Halk sağlığı açısından risklerin değerlendirilmesi, ürünlerin doğru etiketlenmesi ve etkin denetimin sağlanması zorunludur. Denetimsizliğin yükünü tüketiciye bırakan değil yurttaşın bilgi edinme ve sağlıklı gıdaya erişim hakkını koruyan bir sistem kurulmalıdır.

Sonuç olarak, şeker, çay ve diğer temel gıda ürünleri ülkenin stratejik gıda güvenliğinin parçasıdır. Bunları yalnızca piyasanın insafına bırakılmış kâr alanları olarak göremeyiz. Bizim savunduğumuz çiftçinin emeğini, işçinin hakkını, halkın sofrasını ve kamusal kaynakları birlikte koruyan bir üretim politikasıdır çünkü gıda güvenliği, emek hakkı ve kamusal denetim birbirinden ayrı düşünülemez.

Özellikle dinlediğiniz için, sabrınız için teşekkür ediyorum.

Çok sağ olun.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Biz de teşekkür ederiz.

Sayın Akbulut...

İZZET AKBULUT (Burdur) - Başkanım, teşekkür ediyorum.

Saygıdeğer milletvekilleri, kıymetli bürokratlar; tekrar hepinize iyi çalışmalar diliyorum.

Şeker fabrikalarımızı da aynı Et ve Süt Kurumlarında olduğu gibi, Toprak Mahsulleri Ofisinde olduğu gibi, gerek pancar üreticilerimizin gerek şeker tüketicilerimizin aslında bir merkez bankası statüsünde görüyoruz biz aynı şekilde bu kurumları. Çünkü hem üreticiyi mağdur etmemeleri gerekiyor hem de bir yandan tüketiciyi sağlıklı, güvenilir şekerle buluşturmaları gerekiyor; fabrikaların önemi, misyonu bu anlamda çok büyük. Ben de Burdur milletvekiliyim, Burdur Şeker Fabrikasının ne kadar önemli olduğunu biliyorum.

Tabii, en son açıklanan ton başına 3.720 muazzam derecede tepki gördü. Birçok pancar üreticisinin beklentisi 4.500 TL bandındaydı. Tabii, 2025, 2026'nın gelir tablolarını görme şansımız yok ama 2022, 2023, 2024 yani 2023 ile 2024'ün hesaplarını inceledik, bu tablo bize bu rakamları verebilecek güçlü bir yapıyı göstermiyor TÜRKŞEKER'de, bunun iyi irdelenmesi gerektiğini düşünüyorum. Bence üreticilerin muhakkak bu beklentilerini karşılayabilmesi adına kurumun çok fazla kâr etmesini bekleyemeyiz tabii ki. Çünkü bu sefer de Et ve Süt Kurumunda olduğu gibi "Kurum çok fazla kâr etmiş, bu kadar kâr edeceğinize niye üreticilerimize destek vermiyorsunuz?" diyoruz. Tabii ki o kâr şey olmalı, en azından faaliyet giderlerini sağlayabilecek düzeyde olmalı. 2022, 2023, 2024'ü incelediğimizde -rakamlar vereceğim- ne yazık ki TÜRKŞEKER'in mali tabloları hiç iç açıcı değil. Tabii, sizler de bu konuda

Komisyonumuza bilgi verirseniz, bunların neden kaynaklandığıyla alakalı ya da 2025, 2026'da bunların düzeltilmesiyle alakalı ne gibi çalışmalar yapıldı, bu konuda bilgilendirmenizi rica edeceğim.

Şimdi, saygıdeğer milletvekilleri, 2022, 2023 ve 2024'teki net satışlara baktığımız zaman 10 milyar, 17 milyar ve 21 milyar diye devam ediyor. Tabii, önemli olan burada, satışların maliyetinin buna yakın bir rakam olmasını bekleriz. Mesela 2022'de 7,5 milyar; biraz düşük kalmış aslında, biraz daha fazla olabilirdi çünkü o zaman hem üreticiyi de şey yapabilirdik. Çünkü 2022'nin kârına baktığımız zaman da o az önce söylediğim, o Et ve Süt Kurumunu eleştirdiğimiz 11 milyarlık kâr mesela burada 1 milyar 168 milyon. Yani mesela bu büyük kârın yüksekliği üreticinin çok fazla mutlu olmadığı bir döneme denk gelmiştir yine kesinlikle, tabii bilmiyorum ama öyledir. Ben kendimi bildim bileli zaten bizim pancar üreticilerimiz genelde TÜRKŞEKER'in açıkladığı rakamı hep düşük buluyor, hep daha yükseğini bekliyorlar. Mesela, bu dönemde bu karşılanabilirmiş.

Yine, 2022, 2023, 2024'ün brüt satış kârlılıklarına dikkatinizi çekmek istiyorum. 2022'de 2 milyar 663 milyon, bu düşüyor geliyor 544 milyona, 2024'e baktığınızda da brüt satış kârı olmadığı gibi yani bir de zarar var -şimdi görüyorum- 760 milyon lira zarara geliyor. Yani muhakkak burada, Komisyonumuza bu konuyla alakalı bir açıklama yapmak durumundasınız.

Yine, faaliyet kârlarına bakıyorsunuz, satışlardan sonra "Bu brüt satış kârları faaliyet giderlerini karşılayabilmiş mi?" diye bakıyoruz. 2022'de az önce söylediğimiz gibi karşılıyor faaliyet giderlerini. 2023'ten itibaren karşılayamamaya başlıyor yani faaliyet zararına geçiyor TÜRKŞEKER. Burayla da alakalı, mesela, araştırma ve geliştirme giderlerinin artışları 37, 79, 114 diye devam ediyor, milyondan bahsediyorum tabii, 37 milyon, 79 milyon, 114 milyon kurumun giderleri. Pazarlama ve satış dağıtım giderleri 122 milyon 600 bin; 342 milyon 28 bin, yine 662 milyona yükseliyor yani sürekli bir artış söz konusu. Sanki burada da kurum olarak, yönetim olarak çok şey yapamamış gibi duruyor kurum, hani, engelleyememiş gibi duruyor. Genel yönetim giderlerinde de artış aynı şekilde, 398 milyon, 833 milyon, 1 milyar 454 milyon 2024'te. 2024'te 11 milyar 681 milyon zarar ettiğini düşünerek bunları değerlendirmenizi rica ediyorum.

Yine aynı şekilde, bu kambiyo zararları dikkatimi çekti gelir tablolarına baktığımız zaman. Burayla alakalı da yine Komisyona bilgi verirseniz çünkü 342 bin bandında olan 2020'deki kambiyo zararı 7 milyon 473 bine yükseliyor 2023'te. Bu rakam 16 milyon 500 bine yükseliyor 2024 yılında mali tablolarda. Bununla alakalı da yine kambiyo zararlarının ne gibi bir işlemden kaynaklandığıyla alakalı bilgi verirseniz yine mutlu olurum.

Yine, finansman giderlerine baktığımız zaman, finansman giderlerinde de çok fazla yükselme söz konusu, bununla alakalı da yine Komisyona bence bir açıklama borcunuz var, o da şöyle: 896 milyon 482 bin 2022. 2023'te 2 milyar 378 milyona çıkıyor. Bu rakam o devasa zarar ettiğimiz 2024'te de 8 milyar 92 milyona yükseliyor. Bunun da sebepleriyle alakalı Komisyonumuza bilgi vermenizi rica edeceğim.

Her kurumda soruyorum bunu, şu olağan dışı gider ve zararlar kalemini siz de çok iyi kullanmışsınız. Bunun yani yükselmesi... Bazı kurumlarımız var, başarılı bir şekilde düşürebiliyorlar ama sizin kurumunuzda da bu yükselerek devam ediyor. 2022'de bu kalem 218 milyon, 2023'te 704 milyon, o çok devasa zarar ettiğimiz 2024'te 1 milyar 75 milyon yani sürekli bir artışta. Yani burada da yönetimsel olarak bir zafiyetiniz var mı, yoksa elinizde olmayan sebeplerden mi kaynaklandı bu kadar yükselme, bununla alakalı yine bilgi rica edeceğim sizlerden.

Az önce söyledim, Burdur Milletvekiliyim, Burdur Şeker Fabrikasının önemini çok iyi biliyoruz ama bizim Burdur Şeker Fabrikasının yönetiminin de çok başarılı olduğunu düşünmüyorum. Neden düşünmüyorum? Koca bir yaz geçti, biz Burdur olarak memlekette Şeker Fabrikamız gibi önemli bir kurum yüzünden kötü bir kokuyla baş başa bırakıldık. Bu da küspe fiyatlarındaki 2.500 TL gibi bir rakamla başladılar. Tabii, üreticiye, besicimize bu rakam çok pahalı geldiği için o küspeler elde kaldı. Fabrikanın bütün açık alanlarında o küspeler bütün yaz boyunca bekledi ve inanın, bütün şehir, girişinden yani yaklaşık 15-20 kilometre öteden bile o kokuyu hissedebilir hâle geldi ve herkes Şeker Fabrikamızı, o güzide kurumumuzu ne yazık ki çok kötü andı. En son 1.250 TL bandına kadar düştü bu yani 2.500'le başladılar o küspe fiyatına, 1.250 TL'ye kadar düşürdüler. Baştan 1.250 olsa hem üreticimiz o fiyattan alabilecekti belki de ya da biz o kokuyla da hiç baş başa kalmayacaktık. Yine, Burdur'la alakalı bu küspe fiyatlandırmasına bu sene dikkat edilmesini rica ediyorum.

Bir de bu randevu sistemi, onunla alakalı üreticilerimiz çok fazla bunu sizlere iletmemizi istedi, Burdur'daki üreticilerimiz; diyorlar ki: "Zamansız kapasite artışına giden Burdur Şeker Fabrikası çiftçiyi bir hayli mağdur ediyor. Yani, kurulan randevu sistemiyle çarşamba günleri saat 14.00'te açılan sistem kısa sürede doluyor, binlerce ton pancarı olan üretici çaresiz Pancar Fabrikasının yolunu gözlüyor. Alınan günler iptal edildiği zaman otomatik kaydırma sistemine geçmelidir, yoksa her hafta çiftçi gün alıp pancar yollamak için can alıp vermektedir. Saygılarımızı sunuyoruz Komisyona." diyorlar.

Bu konuda da pancar üreticilerimizin sesini ilettikten sonra, yine Burdur'umuzun fabrikasının 1955 yılında kurulduğunu ve bu üretim yapan fabrikanın makine enerji üretim altyapısının yenilenmesiyle alakalı sizlerden bir talep var.

Ben, bu duygu ve düşüncelerle, bizleri dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, hepinize çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum.

OTURUM BAŞKANI YÜKSEL COŞKUNYÜREK - Teşekkür ederiz.

Sayın Gürer, buyurun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Öncelikle, ben, TÜRKŞEKER'in yaşamasını, desteklenmesini ve ayakta kalmasını içtenlikle temenni ediyorum çünkü özelleştirilerek şeker fabrikalarının el değiştirmesi şekerin fiyatını zıplatmıştı. O süreçten sonra içinde bulunduğumuz durumda da enflasyon nedeniyle ortaya çıkan faiz artışlarından dolayı kurumun bu "zarar" kelimesiyle karşılaştığını düşünüyorum. TÜRKŞEKER güçlendirilmeli, desteklenmeli ve geleceği olmalı.

Şeker pancarı stratejik bir ürün. Alım garantili, sözleşmeli üretim, aynı zamanda tohumunu, ilacını, gübresini satan, tarlaya taşıyan, tarlada eken, tarlada ektikten sonra fabrikaya götüren, fabrikada işleyen, fabrikada işlendikten sonra melası, küspesi, alkolü ve şekeri ayrı ayrı değerlendirilen çok geniş bir kesimi kapsıyor. Bu bağlamda, şeker pancarının ülkemiz için önemli bir ürün olduğunun altını çizmek lazım. Bu yıl 22 milyon ton şeker pancarı üretileceği varsayılıyor. Şeker pancarında geçmişte, özelleştirmeden önce, çiftçiye destek amacıyla kamu pancarı söktürür, kantara alır, firesini kendi karşılardı ama şimdi şeker fabrikaları

özelleşti, "Ben ne zaman istersem o zaman getireceksin." diyor, fire çiftçiye kalıyor. Çiftçinin doğal olarak oradan da geliri gerilemiş oldu.

Şimdi, nişasta bazlı şurupla ilgili ya da tatlandırıcıyla ilgili genelde "Kota yüzde 5 civarında." denerek olay küçültülüyor ama şuna kimse dikkat etmiyor: Türkiye'de nişasta bazlı şurup ve tatlandırıcının kotası bu da ithal gelen ürünlerin tamamı tatlandırıcı ve nişasta bazlı şuruptan oluşuyor. Onların Türkiye pazarında üretimi yerine yakın ülkelere götürüp, fabrika kurup orada bunları öyle üreterek Türkiye'ye sokanların varlığı kamuoyunun bilgisinde. Bu nedenle, bu alanda yapılması gereken bir düzenleme, Türkiye'nin kotası dışında yurt dışından giren ürünlerde de nişasta bazlı şurup ve tatlandırıcının varlığının hangi noktada olduğunu görmek lazım çünkü pazarı daraltıyor. Bu anlamda, sıkıntılı bir olgu.

Kota sorunu farklı bölgelerde yıllardır süregelen bir sorun, hatta kotasını satanların bile olduğunu ben yerinde biliyorum. Bu alanı da düzenlemek lazım. Bir de münavebeli ekim olduğu kadar şeker pancarından daha çok gelir elde ediyorsa gidip o ürünü ekmeyi bırakıyorlar. Benim gençliğimde 380 bin civarında çiftçi vardı. Şimdi Bakan Bey'in resmî verdiği yanıt 83 bindi, herhâlde, bu yıl 92 bine falan çıktığı söyleniyor. Şeker pancarı eken çiftçi para kazanamadığı gibi, eskiden küspeyi özel fabrikalar olmadan bedava alıyordu, bir avantajdı, şimdi küspenin tonu 2 bin lira olmuş, pancara bu yıl verilen rakam 3.720 lira. Neredeyse küspe ile pancar aynı değere erdiler. Şimdi, 3.720 lira çiftçiyi kurtarmıyor. Ben kooperatiflerle de görüştüm, çiftçiyle de görüştüm, beklentileri 4 binin üstünde bir rakamdı, biz 4.500 olabilir diye umut ediyorduk. Ama tabii, burada, şöyle bir uygulama da var, yüzde 20'lik bir artış var, şekerde yüzde 24'lük artış var. Buna rağmen, şekerde üretici de sıkıntısını anlatıyor. Yani olaya tek taraflı bakarsak farklı görürüz ama bütüne bakarsak ortada bir sorun var. Özellikle çiftçi açısından şeker pancarında bir yıllık artış yüzde 20, enflasyon yüzde 30. Şimdi, yüzde 30 enflasyonunun olduğu yerde girdi maliyetleri artıyorsa sorun var. Çiftçi "Ucuza mal edeyim." derse 40 bin liralık tohumu kullanamıyor, 10 bin liralık tohum kullanıyor. 10 bin liralık tohumu kullandığında da verim, rekolte düşüyor, gene maliyet kendisi açısından olumsuza gidiyor. Bu sürece bir bakmakta yarar var yani en azından çiftçinin refahını sağlayacak girdi maliyetleri artı makul bir kârla fiyat belirlenmesinin gerekliliğine inanıyorum.

Değerli arkadaşlar, içinde bulunulan koşullarda, bütün kooperatif şeker fabrikaları şu anda büyük bir kriz içinde. Ben de cumartesi günü Amasya Suluova'daki fabrikadaydım. Biraz evvel Vekilimiz anlattı ama ben bunu kendim, oradaki arkadaşlarla konuşup bir yazı getirmiştim, tümünü okuyarak kayıtlara geçmesini istiyorum.

Ülkemizin şeker ihtiyacının millî kaynaklardan karşılanması amacıyla ilk fabrika 1926'da yapıldı. Şimdi, bu 1926'da yapılan fabrikanın bir özelliği var: Şeker fabrikası fabrika yapan fabrikaydı; içinde spor alanları, eğitim birimleri, sosyal tesisleri, tiyatrosu ve sinemasıyla komple bir fabrika olarak bölgesinin kalkınmasını önceleyen, önemseyen bir dokuydu. Onun için model olarak da şeker fabrikaları sanayimizin örnek ilk yatırımlarındandı. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü bir kere daha rahmetle anıyorum, onun tarım politikalarındaki öngörüleri, düşünceleri yaşama geçmeye devam etseydi Türkiye bugün farklı bir noktada olurdu çünkü ürünün üretilmesinin öncesini, sürecini, sonrasını planlamış ve bu bağlamda olaya bir bütüncül bakmış. Türkiye'nin bugünkü en büyük sorunlarından biri, var olan kurum dokularının bugünün ihtiyaçlarını karşılamayacak noktaya ermesidir; bunun başında kooperatifler geliyor. Türkiye'nin yalnızca tarımla ilgili bir kooperatif yasasını yeniden şekillendirmesinin zorunlu olduğunu gittiğimiz alanlarda, gördüğümüz çalışmalarda da belirtiyoruz. Birincisi, kooperatif üretim öncesini planlayacak. Şimdi, kooperatif var, tohum satıyor, gübre satıyor, ticari işlem gibi yapıyor işi yani oradaki üreticinin, çiftçinin değil kendi varlığını sürdürmek zorunda kalıyor; aksi takdirde, kooperatif sıkıntıya düşüyor. Üretim aşamasına ürün gamında müdahil olamıyor, fabrika hâlâ 50 kilogramlık çuvalda üretim yapıyor, öbürü kalkmış farklı farklı paketleme servisleri kurmuş, orada rekabet açısından sıkıntı oluyor. Hatta ben bir önergede sormuştum, şimdi onun yanıtını yanıma almadım ama TÜRKŞEKER de piyasaya 50 kilogramlık çuval şekeri, 5 kilogramlık paket şeker fiyatının üstünde bir fiyatla veriyor. Hâlbuki paket küçüldükçe ambalaj gideri artar, maliyet daha yüksek olur ama orada 5 kilogramı teşvik ediyor elindeki stokları dikkate alarak. Şimdi, ülkede yıllık 2 milyon 800 bin ton şeker tüketimi var diyoruz, yılbaşına 600 bin ton stokla giriyorsa bunun bir nedeni olmalı. Yani neden üretilen şekerin pazar payı düştü? Bunun sebebi nişasta bazlı şurup mudur, kaçak giriş midir, üretimle ilgili sorunlar mıdır, buna bakmak lazım.

Şimdi, Amasya Suluova Fabrikası 1954 yılında kurulmuştur, o da rahmetli Menderes dönemine denk geliyor. Bu bağlamda, bu fabrika, şu anda, gerçek anlamda artık var olan maddi durumu nedeniyle çalışamama boyutuna gelmiş durumda. Şeker üretiminin yanında hayvancılığa, tarımsal faaliyetlere sağladığı katkıyla da şeker pancarı önemli. Şeker fabrikaları bulunduğu bölgede halkın ekonomik yapısına da ciddi bir katkıda bulunuyor. Şeker fabrikasının varlığının, tarımın sürdürülebilirliği yanında, çiftçinin, çalışanın, ailesinin ve bölge ekonomisinin de kalkınmasında geçmiş dönemlerde ciddi artı katkıları olmuş. Bugün geliyoruz, taşeronla fabrikada işçi çalıştırmayı düşünüyoruz. Kurulduğu dönemlerde bakınız, sürekli işçilerin varlığında fabrikalar zarar etmemiş, düzenli olarak çalışması sağlanmıştır. Hatta ben hep şunu örnek veririm: Bugün Sabancıda, Koçta, Eczacıbaşında herkes sendikalıdır, toplu sözleşmelidir; bunların 3'ü de batmıyor. Niye batmıyor? AR-GE'sini yapıyor, altyapısını oluşturuyor, günlük değişimlere göre kendini geliştiriyor, markasıyla, ürünüyle anında piyasaya egemen oluyor; kimse orada işçinin maaşını da konuşmuyor "İşçinin yarattığı bir olumsuzluk var mı, yok mu?" diye de bakmıyor ve kadrolarına da verdikleri maaş Türkiye'nin ortalamasında. Öyle olunca ne sendikayla ne işçiyle ne kadrolu olanla falan hiçbir kuruluş batmaz. Yönetim anlayışının yanında yüksek faiz, enflasyon, bunlar bir kuruluşu batırır, pazar payının daralması, rekabet karşısında geriye düşmesi batırır.

Suluova Şeker Fabrikası aynı zamanda Amasya, Samsun, Tokat ve Çorum illerini de kapsayan, 32 bölgede yaklaşık 70 bin ortağı bulunan bir kooperatif yönetimi, bugüne kadar da faal olarak sürdürmüşler. 80 bin ton şeker kotasına sahip, yıllık 18 milyon litre kapasiteli tarımsal kökenli gıda ve ülkemizde ilk tıbbi kullanıma yönelik etanol üretim tesisini on yedi yıl sonra devreye almışlar ve revizyonla ülkemizin hizmetine sunmuşlar, böyle de bir tesisi de olan bir kuruluş. Küspe kurutma tesisi bulunan fabrika yaklaşık 180 bin ton yaş küspe ve 35 bin ton melas da üretiyor. Orta ve Doğu Karadeniz hayvancılığını doğrudan etkileyen, bu üretimin yanında nakliye sektörüne ve bölgesel ticarete de katkısı bulunan bir fabrika.

Bölgede pancar ekim sahalarının iklim açısından çoklu ürün desenine sahip olması pancarı alternatif tarım ürünleriyle fiyat bakımından rekabet etmek zorunda bırakıyor. İklim ve rakım koşullarının bazı bölgelerde pancar aleyhine olması üreticilerin pancar üretiminden uzaklaşmasına da bir neden. Bu durumun sürekliliği pancar ekim alanlarının azalmasına, şeker üretimi için gerekli ham

maddenin temininde sorunların artmasına, mevcut şeker kotasının etkin şekilde kullanılmasına engel olması olasıdır. 2023 yılına kadar kârlı bir kuruluş olan fabrika kredi borçlarını ödeyememesi ve enflasyon karşısında gelir gider dengesinin bozulması nedeniyle büyük bir krizle karşı karşıyadır. Bazı yıllar yüzde 67'ye kadar çıkan faizlerle borçlarını ödeyemez duruma düşmüştür. 4,7 milyara yaklaşan bir borçla ayakta durmaya çalışmaktadır. Yalnızca 2023 yılında bankalara ödediği faiz miktarı borç stoklarının yüzde 10'unu oluştururken faiz oranlarındaki artış nedeniyle 2026 yılında bu oran yüzde 46'ya çıkmıştır. Bu nedenle, aynı dönemde bankalara ödediği faiz tutarı yaklaşık 24 kat artmıştır. Bankalara olan borç yükü de 4,4 kat büyümüştür, bu durum sürdürülebilir olmaktan çıkmıştır.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, toparlayalım.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Arkadaş, toparla, burada toparla, soru sorma, erken bitirelim, yanıt verme... O zaman hiç yapmayalım bu Komisyonu; bitirelim şunu, bak, çok önemli bir şey anlatıyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Eyvallah, devam edin Sayın Gürer.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 70 bin ortaklı Amasya ve Turhal Pancar Ekicileri Kooperatifinin iştiraki olan şirket, kamusal nitelikleri nedeniyle piyasa kurallarına, şeker ve diğer mevzuata uyum konusunda hassasiyet göstererek faaliyetini sürdürürken kendi iradesi dışında gerçekleşen ekonomik sorunlar nedeniyle diğer bazı şeker fabrikalarında yaşanan durumlar gibi borç sarmalına girmiştir. Şirketin başta Halk Bankası olmak üzere kamu bankalarına 3 milyar 900 milyon lira, TÜRKŞEKER'e 840 milyona liraya yaklaşan kredi ve borç yükümlülüğü bulunmaktadır; toplam borç tutarı 4 milyar 700 milyon lira civarındadır. TÜRKŞEKER'in de burada alacağı olunca işte bunu da buraya katmak lazım. Yaklaşık 1 milyara yakın da TÜRKŞEKER'in alacağı var burada. Mevcut finansal yapı nedeniyle şirket işletme faaliyetlerinden elde ettiği kaynakların önemli bir bölümünü borç ve faiz ödemeye ayırmaktadır. Bu durum işletme sermayesi ihtiyacını ve üretimin sürdürebilirliğini olumsuz etkileyen ciddi bir finansal baskı oluşturmaktadır. Sorunun kalıcı olarak çözümlenememesi üretim faaliyetleri açısından ciddi risk oluşturmaktadır. Şirketin kamuya olan borç yükünün azaltılması ve mali yapısının sürdürülebilir hâle getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, şirketin borçlarının yapılandırılması, faizlerinin silinmesi, ek destek sağlanması ve ek borç yükümlülüklerinin indirilmesi gereklidir. Kısmi kota devri için yasal düzenlemeler yapılarak yaklaşık 40 bin ton şeker kotasının TÜRKŞEKER'e devredilmesi -Sayın Genel Müdürüm, böyle bir önerileri var- ve elde edilecek ekonomik değer üzerinden kamuya olan borçların tamamen mahsup edilmesinin yolu açılmalıdır. Yani sizin bu kurtarma operasyonunda yer almanızı talep ediyor fabrikanın ortakları. Şirketin faaliyetlerinin devamlılığını sağlayacak, kamu alacaklarının tahsilini güvence altına alacak ve tüm tarafları gözeten hukuki ve mali bir çözüm modeli geliştirilmelidir. 2023 yılına kadar üretim ve satış sorunları bulunmayan şirketin 2023 yılından sonra yaşanan ve devam eden makroekonomik göstergelerdeki ve yapılardaki bozulma, finansmana erişimde yaşanan sıkıntılar ve yüksek faiz ortamı nedeniyle zarar eder durumda olması seyredilecek bir durum değildir, çözüm üretilmelidir. Bazı şeker fabrikalarında da benzer durumlar olduğu gibi biraz evvel değerlendirmede yer aldığı biçimiyle TÜRKŞEKER'in de zarar ettiği görülmektedir. Zararın önemli bir kaynağının belirttiğim fabrikanın da yaşadığı sorunlarla bağlı olduğunu düşünüyorum. Bu süreç böyle devam ederse pancar üretim alanlarının daralması, pancar çiftçisinin sayısının azalması, tatlandırıcı ve NBŞ için daha çok pazar oluşması, bölge hayvancılığın olumsuz etkilenmesi, küspe ve melas üretiminde düşüşler yaşanması, tarımsal üretim ve istihdamın daha da daralması, üretim altyapısının zayıflaması ve ekonomik değerlerin atıl kalması riski ortaya çıkacaktır. Bu nedenle, şeker fabrikaları yalnızca bir işletme sorunu olarak görülmemelidir. Yaşanan sorunlar bölgesel kalkınmayı, tarımı, istihdamı, hayvancılığı ve şeker üretim zincirini doğrudan sarsacak niteliktedir. Özellikle özel sektör dışındaki başta kooperatifler olmak üzere şeker fabrikaları bir bütün olarak ele alınmalı ve çözüm üretilmelidir. Bu nedenle, Amasya Suluova Şeker Fabrikası başta olmak üzere şeker fabrikalarının yaşadığı finansal sorunların, borç yüklerinin, pancar üretimindeki daralmanın ve bu durumun tarımsal üretim, hayvancılık, istihdam ve bölgesel kalkınma üzerindeki etkileri dikkate alınarak yapılması gereken düzenlemeler yapılmalı, TÜRKŞEKER'in yaşaması, varlığını sürdürmesi ve diğer fabrikaların da sorunlarından arındırılması için Türkiye Büyük Millet Meclisi başta olmak üzere tüm yapısal ve kurumsal desteklerin de verilmesini temenni ediyor, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Gürer.

Buyurun Sayın Alp.

İNAN AKGÜN ALP (Kars) - Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum öncelikle.

Malumunuz, ben bu Komisyonun üyesi değilim ama TÜRKŞEKER Genel Müdürü, Sayın Genel Müdür ve bürokratlar gelince, benim bazı sorularım vardı, o yüzden katılıyorum.

Sayın Genel Müdürüm, Türk şeker piyasasında bazı büyük ticari firmaların yüksek miktarda şeker stoklayarak piyasayı yönlendirdiği, üretici fabrikaların doğrudan satışlarını engellediği ve piyasada rekabeti bozduğu yönünde bazı iddialar var. Konya Şeker, örnek olarak söylüyorum, 2026-2027 kampanya dönemi için fiyat açıklamışken İşmen Gıda ve Remzi Çakar isimli piyasa aktörlerinin daha önce aynı fabrikadan ucuz fiyattan aldıkları yaklaşık 50 bin ton şekeri avantajlı fiyat ve ödeme koşullarıyla piyasaya sundukları iddia edilmekte. Bu her iki piyasa aktörünün, Türkiye'de üretilen şekerin yüzde 50'sinden fazlasının da ticaretini kontrol ettiği iddia ediliyor. Bu bağlamda, Türkiye şeker piyasasında İşmen Gıda ve Remzi Çakar isimli piyasa aktörlerinin toplam ticaret hacmi ve pazar payları nedir Sayın Genel Müdürüm? Bu iddialar doğru mudur, bunu izah edebilir misiniz? Ve TÜRKŞEKER ve Konya Şekerin satış kampanyaları ardından aynı piyasa aktörlerinin daha avantajlı fiyat ve ödeme koşullarıyla satış yaparak fabrikaların doğrudan satışlarını olumsuz etkilediği yönünde iddiaları siz TÜRKŞEKER olarak araştırdınız mı?

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Konya Şeker kooperatif fabrikası...

İNAN AKGÜN ALP (Kars) - Olsun, şeker piyasasıyla ilgili. Neticede piyasayı regüle ediyor.

Bir de Sayın Genel Müdürüm, Kars Milletvekiliyim ben, malumunuz Kars Şeker Fabrikası, Ağrı Şeker Fabrikası bizim bölgelerimiz için çok önemli, hem şehirlerimizin ekonomisi bakımından, istihdamı bakımından, tarıma ve hayvancılığa katkıları bakımından. Oradaki üreticiler de gerçekten bu, ton başına açıklanan fiyatı çok ucuz buldular; ben de aktarmak istiyorum bölgemin bu talebini sizlere, diğer vekillerimiz de söyledi. Acaba yukarı yönlü bir revizyon mümkün olabilir mi?

Bir de bu taşeron işçilerimiz var Kars Şeker Fabrikasında, bunların kadroya alınması söz konusu olabilir mi? Bu sene kullanılan tohumdan çok ciddi şikâyet var. Bu tohumla ilgili acaba sizin bir değerlendirmeniz var mı? Küspe fiyatları bizim hayvancılığımız için çok önemli, Kars Şekerdeki küspe fiyatı daha ucuz bir fiyatta olabilir mi diye bir talebimiz var.

Bir de ben bu sene pancar tarlalarını gezerken ilginç bir şeye rastladım: Bu sene kullanılan, bu yabancı otla mücadele için kullanılan ilaçlar nedense fayda vermemiş, bütün yabancı ot kaplamış tarlalarımızı, köylüler bundan çok şikâyetçidir.

Ben bunları aktarmak istedim; cevap verirseniz, teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, çok sağ olun.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Alp.

Sayın Kıratlı, buyurun.

ALİ KIRATLI (Mersin) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Çok Değerli Başkanım, Sayın Bakan Yardımcım, değerli Komisyonumuzun saygıdeğer üyeleri, Değerli Genel Müdürüm ve kıymetli hazırun; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, Sayın Genel Müdürümüze sunumu için teşekkür ediyorum ben de. Alt komisyonda da birlikte çalışıyoruz TÜRKŞEKER'de. Tabii, TÜRKŞEKER çiftçimizin gelirine, kırsaldaki istihdama ve ülkemizin gıda arz güvenliğine önemli katkılar sağlayan, hakikaten, işte ekranda da gördüğümüz gibi çok önemli bir kurumumuz, bir asrı geride bırakan çok kıymetli bir kurumumuz.

Tabii, bunu söylerken dün yaptığım konuşmadan da devam etmek istiyorum. Ya, dün, tabii, muhalefetle alakalı veya burada özellikle KİT üyelerimizle veya KİT kurumlarımızla alakalı, teşekküllerimizle alakalı özellikle muhalefetimizin eleştirilerinden ifade etmiştim. Elbette ki dün de aynı şeyleri ifade ettim, şimdi de söyleyeceğim: Elbette arkadaşlar muhalefet eleştirecek, buna bir itirazımız yok. Ama dün de şunu söyledik: Ya, dün, bazı Komisyon üyelerimiz yirmi dakikaya varan konuşmalar yaptı, biz hiçbir şekilde müdahale de etmedik, konuşmadık, dinledik, saygıyla dinledik, sonuna kadar da dinledik. Ama aynı hassasiyeti biz gerek KİT teşekkülleriyle alakalı yaptığımız konuşmada gerekse de milletvekillerimizin yaptığı konuşmanın tam zıddı yaptığımız konuşmalarda muhalefet temsilcilerimizden de bekliyoruz, öncelikle ifade edeyim bunu ve maalesef konuşmamız esnasında da sürekli müdahale edilerek kesiliyor. Tabii, şimdi, bugün TÜRKŞEKER'i konuşuyoruz ve devamında da farklı kurumlarımız olacak. Tabii, onca yapılan iş var. Bugün KİT teşekküllerine baktığımız zaman hakikaten onca yapılan iş var, sağlanan destekler var, bunların hiçbiri görülmüyor. Ya, muhalefeti dinleyince insan hakikaten KİT teşekküllerinin hiçbir iş yapmadığını, sadece tek bir tabelasının olduğunu ve yaptığı bir işin de yok olduğunu zannediyor. İnsaf da bir değerlendirme ölçüsüdür diyorum. Yapılan işlerde de doğru işlerde de bir teşekkürün eksik edilmemesi gerektiğini de ifade ediyorum.

Tabii, bir şeker fabrikasının bacasının tütmesi; çiftçinin üretmesi, esnafın iş yapması, ailelerin gelir elde etmesi demektir. Üreticilerimize 2023 yılında yaklaşık 5,6 milyar lira, 2024 yılında da yaklaşık 5,5 milyar lira ayni ve nakdî avans desteği sağlanmasını kıymetli buluyorum çünkü üreticilerimizin, özellikle sözleşmeli üretim ve alım güvencesiyle çiftçimizin desteklenmesi üretimin devamlılığı açısından, tahkimi açısından hakikaten çok büyük önem taşıyor.

Sayın Genel Müdürüm, özellikle "TÜRKŞEKER 2023" ve "TÜRKŞEKER 2053" yerli şeker pancarı tohumu çeşitlerinin tescil edilerek çiftçilerimizle buluşturulmasını da takdirle karşılıyorum. Yerli üretimin gücü tohumdan başlar. Bu çalışmaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması tarımda üretim gücümüzü daha da arttıracaktır. Pancar takip sistemi olsun ve dijital uygulamalarla üretimin daha planlı hâle getirilmesi, güneş enerjisi, güneş verimliliği ve atık sudan enerji elde edilmesine yönelik yatırımlar da hakikaten kurumumuzun geleceği açısından çok değerli adımlar. 2026 yılı için ayrılan 2 milyar 57 milyon liralık yatırım ödeneğinin fabrikalarımızın modernizasyonuna ve maliyetlerinin azaltılmasına da önemli katkılar sunmasını bekliyoruz. Pancar posasının hayvancılıkta, melasının farklı sanayi kollarında değerlendirilmesi de üretimin ekonomiye katkısını genişletiyor.

KİT Komisyonu olarak kamu kaynaklarının verimli kullanılmasını gözetirken başarılı çalışmaları da takdir etmeliyiz. TÜRKŞEKER'in de üreticiyi destekleyen, yerli tohumu geliştiren ve teknolojiyi üretimle buluşturan çalışmalarını da bu anlayışla önemsiyoruz.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın yerli üretimi güçlendirme vizyonu doğrultusunda kurumumuzu daha ileriye taşıyacağına inanıyoruz. İlgili Bakanlığımıza, Sayın Genel Müdürümüze ve Sayın Genel Müdürümüzün şahsında bütün çalışma arkadaşlarımıza ve toprağını alın teriyle bereketlendiren çiftçilerimize de teşekkür ediyorum.

Çiftçimizin emeği bereketli, fabrikalarımızın da üretimi daim olsun diyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Kıratlı.

ALİ KIRATLI (Mersin) - Eyvallah.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun Sayın Karaman.

SÜLEYMAN KARAMAN (Erzincan) - Sayın Başkanım, değerli milletvekillerim, Sayın Bakan Yardımcım, çok değerli Türkiye Şeker Fabrikaları Genel Müdürlüğü ekibi, Sayıştayımızın çok değerli üyeleri, diğer kurum ve kuruluşlardan gelen temsilci arkadaşlar; hepinizi sevgi, saygı ve muhabbetle selamlıyorum. Hoş geldiniz.

Genel Müdürüm, öncelikle verdiğiniz güzel brifing ve bilgiler için teşekkür ederim. Sahadan bize, bizden size gelen taleplerle ilgili isteklere gösterdiğiniz ilgiye ve alakaya çok teşekkür ediyorum.

TÜRKŞEKER önemli kuruluşlarımızdan biri. Sözleşmeli tarımı en iyi uygulayan sektör TÜRKŞEKER. Şeker pancarı eken herkes sözleşmeli tarım sayesinde ürünün elde kalması, değerinin altında satılması ya da pazarlama sıkıntısı çekmemekte, bu da çiftçimizi memnun etmekte, bu da şeker yöneticilerinin başarısıdır, bunun için de teşekkür ediyorum.

Pancar ekicilerinin problemleriyle ilgili her konuda destek olunması, ufak tefek eksikler olsa da, tarım ürünleri içinde örnek teşkil edecek kadar önemlidir. Ancak seçim bölgem Erzincan'da pancar ekimi önemli bir yer tutar. Pancar fiyatları açıklandı biliyorsunuz. Şeker pancarı fiyatları açıklandıktan sonra çiftçiler bu fiyattan hiç memnun olmadıklarını belirttiler. Yoğun şikâyet alıyoruz, bununla ilgilenilirse seviniriz.

Sayın Genel Müdürüm, TÜRKŞEKER, şeker ve yan ürünleri dışında "makine fabrikaları, fabrika yapan fabrikalar" diye bilinir. Tüm şeker fabrikalarının makine tesis ve otomasyon ihtiyaçlarını kendi mühendis ve işçilerinizle üretmeniz de büyük bir

başarıdır. Ancak bu sadece Erzincan Şeker Makine Fabrikasında geçerli değil, biliyorsunuz konuyu. Biz Erzincan Şeker Makinesi Fabrikasında üretime devam edilmesini istiyoruz. Fabrikamız, Erzincan Şeker Fabrikası öncelikle şeker sanayisinin ihtiyaçlarına yönelik olarak muhtelif makine tesis ve yedek parça üretimi ve tamirinin yapılması ile dışımızdaki özel sektörün ihtiyacı ve taleplerini karşılamak amacıyla ve en önemlisi de "fabrika yapan fabrika" olarak anılan, gerektiğinde savaş zamanında silah üretmek gayesiyle kurulmuş bir ağır sanayi kuruluşudur. Erzincan Makine Fabrikası diğer makine fabrikalarından farklı olarak Doğu Anadolu'da bulunan kamuya ait Ağrı, Kars, Erciş, Elâzığ, Malatya Şeker Fabrikalarına ve özel olan Erzincan, Erzurum, Muş, Elbistan Şeker Fabrikalarına yakın olmakta olup stratejik öneme de sahiptir. Fabrikamız demir yolu ve D100 Kara Yolu'nun da üzerinde bulunmaktadır. İsteğimiz şudur: Fabrikamıza Ankara Makine Fabrikasından ayrılarak eskisi gibi müdürlük verilmesi ve yönetimsel açıdan hızlı kararlar alınması ve iş potansiyelinin artırılmasını sağlamalıyız ve biz bunu hakikaten TÜRKŞEKER bünyesinde bulunan 5 makine fabrikasından 4'üne emeklilik ve iş gücüne katkı sağlamak için daimî işçi alımları yapılarak işlerin ilerlemesine katkı sağlanmıştır, teşekkür ederiz. Erzincan Makine Fabrikamıza da aynı şekilde daimî işçi alımı yapılması, emekli olan personelin ya da diğer fabrikalara gönderilen personelin yerinin doldurulması için iş gücüne katkı sağlanması ve fabrikamıza gelen siparişlere cevap verilmesine katkı sağladık.

Bir de Sayıştayın önerisi var, daha önce de bu işleri çok incelemiştik, orada da diyor ki: "Üretimleri başka bir makine fabrikasına kaydırılan Erzincan Makine Fabrikasının kuruma getirdiği maliyetler de dikkate alınarak faaliyetlerin devam etmesi noktasında karar verilmesi önerilir." Bu konu Erzincan için hakikaten önemlidir. Orada elli yıl önce kurulan ve hakikaten silah yapımında da kullanılacak bu fabrikanın çalıştırılması gerekmektedir. Hem Tarım Bakanlığımızın hem şeker fabrikalarının hem de Sayıştayın bu konu üzerinde durmasını önemle rica ediyorum.

Başkanım, şu anda bizim işçilerimiz başka fabrikalara gönderildi yani o zamanlar şeker fabrikalarının ihtiyaçları doğrultusunda o işçilerimiz geri gelecek ümidiyle gönderildi ama sonra geri gelmedi ve fabrikamız şu anda atıl durumda. Hakikaten bu konu bizi halkımız tarafından zorluyor. Dolayısıyla da bu fabrikanın yeniden faaliyete geçirilmesi için elinizden geleni yapacağınızı biliyorum. Şimdiden hepinize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.

Sağ olun.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Karaman.

Sayın Kayalar, buyurun.

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - Sayın Başkan, Komisyonumuzun değerli üyeleri, Şeker Şirketimizin Sayın Genel Müdürü, yönetim kurulu üyeleri ve değerli bürokratları; hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Şeker Şirketi; biraz önce çok değerli konuşmacılardan bazıları da ifade ettiler, cumhuriyetimizin ilk dönemlerinde o günkü yönetimlerin, hükûmetlerin gerçekten çok iyi bir şekilde düşündükleri, dizayn ettikleri ve ülkemizde değişik bölgelerde fabrikalar yapımıyla bir Şeker Şirketi ortaya çıkmış durumdaydı. Şeker Şirketi sadece pancar üreticilerinin ürünlerini alıp işleyen bir şirket değil, cumhuriyetin ilk dönemlerinde bulundukları bölgedeki sosyal yapıyı da dizayn eden, değiştiren ve gerçekten modern Türkiye'nin oluşmasında çok büyük katkıları olan önemli ve tarihî bir şirkettir.

Kısmet oldu -siyaset kolay bir iş değil- ben 2 şeker fabrikasının kuruluşunda bulunma imkânını elde ettim. Bunlardan biri Yozgat Sorgun Şeker Fabrikası. Gene kısmet olduyu bir daha tekrar ediyorum: Fikrinden, kurulacağı yerden, kurulması için gereken eksikliklerden başlayarak daha sonra bir müddet, beş altı sene bekledi, sonra tekrar imkânları bulduk ve fabrikayı bitirdik, açtık, bugün de fabrikamız çalışıyor. Diğeri de Çorum Şeker Fabrikası, onun da temelini attık, açılışlarını yaptık ama sonra özelleşti, o da bugün gene faaliyetine devam ediyor.

Bunu söylerken şunu ifade etmek istiyorum: Şeker Şirketimiz gerçekten ülkemizde tarımın içerisinde önemli ve stratejik bir konuma sahip. Bu stratejik bir ürün olmasını Sayın Genel Müdür de konuşmasında ifade ettiler. Özellikle Avrupa'da Birinci Dünya Savaşı ve ondan sonra Avrupa Birliğinin kurulmasına kadar, Avrupa Birliğindeki tarım sektörünün Avrupa Birliği bütçesinden desteklenmesinde en büyük kaynak ayrılan yerler şeker pancarı üretimidir. Avrupa bundan hiçbir zaman vazgeçmemiştir ve hiçbir şekilde "Maliyeti şudur veya bütçeye şöyle bir yük getiriyor." düşüncesinde olmamıştır.

Sayın Genel Müdürümüz yaptığı sunumda da ifade ettiler, biz de dünyadaki şeker üretiminde, şeker pancarı olarak şeker üretiminde önde gelen bir ülkeyiz. Gene güzel hedefler ortaya koydular, inşallah bunlar da gerçekleşir diye düşünüyoruz. Ancak tarımın genelinde olan sıkıntı, sizden önce Toprak Mahsulleri Ofisi vardı, orada da gene fiyat ve girdi maliyetleri konusunda büyük sıkıntılar var. Bunun Türkiye ekonomisinin şu anda içinde bulunduğu durum ve takip etmekte olduğu ekonomiyle ilgili, enflasyonla ilgili politikalarla da yakından ilişkisi var. Bunlar bizim şirketlerimizin sadece kendi başına çözebilecekleri bir konu değil ama gene de Yozgat'ta -ben üç gün önce de oradaydım- ifade edilen -ben alım kantarlarının başında insanlarla da görüştüm- bu fiyat konusu yani insanlar daha fazla bir fiyat verilsin şeklinde değil, gerçekten fiyat konusunda sıkıntıları var. Bunları sizler de mutlaka biliyorsunuz, tespit ediyorsunuz. Yani geçen yılki 3.100 lira olan fiyat bu sene 3.720 lira olmuş ama ne geçen yılki 3.100 lira tam olarak ödenir ne de 3.720 lira bu sene tam olarak ödenir. Mesela, ben Yozgat Sorgun Şeker Fabrikası için ifade etmek istiyorum, mesela genelde, tahmin ediyorum, 6-7 ton civarındaki bir şeye denk gelir, bunun beklentisi belki bazı şeylerde 7'ye, 8'e çıkabilir ama bu 6-7 tonun karşılığındaki bu fiyat, alacakları fiyat bunların mazot ve gübre tedarikine yetmede gerçekten zorlanıyor. Pancar üretimi tarımdaki diğer üretimler gibi de değil, hepimiz biliyoruz, siz daha iyi biliyorsunuz, çok zor olan bir üretimdir, çok bakım gerektiriyor yani sürekli üzerinde duracaksınız, işçi konusu var, tarım alet ve makineleriyle ilgili çok büyük masrafları olan bir ürün üretimi. Dolayısıyla burada insanlar bu üretimi tekrar yapmakta zorlanıyorlar. Bizim -ben bunu yönetim olarak diyorum- hükûmet olarak, yönetim olarak buralarda ayrı tercihler yapmamız lazım. Yani bunu arkadaşlarımız çok güzel ifade ettiler, Şeker Şirketinin gelirleri giderleri, bunlara tabii ki siz dikkat ediyorsunuz, edeceksiniz, edilmeli ama bu, genel bütçe içerisinde sizin konumunuzda olan şirketler ve tarım sektörüyle ilgili olan konularda bunların bütçenin diğer kalemlerinden karşılanması lazım. Bu "stratejik ürün" dediğimiz zaman, bunu kabul ettiğimiz zaman -e, bunun maliyetleri de var- bu maliyetleri de bizim bütçelerimizde ne kadar sıkıntılarımız olursa olsun bunlar karşılanır, karşılanmaz diye bir şey yok, yeter ki tercih yapalım.

Buradaki en önemli konulardan biri, 2006 yılında, desteklemelerle ilgili -genel desteklemelerle ilgili- tarımı desteklemelerle ilgili çıkarılmış olan gayrisafi yurt içi hasılanın yüzde 1'inin destekleme olarak çiftçiye dağıtılması konusu. Bugüne kadar hiçbir bütçe

döneminde gerçekleşmedi. Bunlar, Şeker Şirketi Yönetimi veya Genel Müdürlüğünün, siz değerli bürokratların konusu değil yani bu gerçekleşmelerin yapılması lazım. Çünkü şekere madem "stratejik ürün" diyorsak "çok zor bir üretim şekli" diyorsak "bunu üreten çiftçilerimiz çok büyük zorluk içerisinde" diyorsak -ki öyleler- o zaman bizim de onlara destek olmamız lazım. Öncelikle, şeker üretiminin Türkiye'de sizin hedeflediğiniz, hepimizin de arzu ettiğimiz bu hedeflere ulaşılabilmesi için desteklerin artırılması gerekir.

Şimdi, bu açıklanan fiyat geçen seneye göre 3.100-3.720; ele geçen bu değil, onu ifade ettim ama ona rağmen yüzde 20'ler mertebesinde görülüyor. Sizden önce Toprak Mahsulleri Ofisi görüşmeleri yapılırken de arpa, buğday olan ürünlerimizde de artışlar yüzde 22 civarındaydı yani aşağı yukarı aynı. Ama aynı anda -arkadaşlarımız da ifade ettiler- tarımsal girdilerde yıllık artış gene resmî rakamlara göre -bizim de doğru olarak kabul ettiğimizi ifade edelim- 32,06. Yani burada rakamsal olarak da bir geride kalma var. Çiftçinin burada gerçekten sıkıntısı var. Bu sıkıntı ekmemeye doğru götürür ve götürüyor, bu niyette olan çok insan var. Bu da Türkiye için, Türk tarımı için iyi bir şey değildir, başka yerden karşılama imkânımız yok veya karşılarsak da bunların maliyetleri belki vereceğimiz desteklerden daha da fazladır. Bunların göz önüne alınarak şeker pancarı üreticimizin artan maliyetlerinin dikkate alınması, emeğinin karşılığını alabileceği ve üretimden kopmayacağı bir fiyat politikasının uygulanmasını temenni ediyoruz.

Bu sene içinde kuruluşlardan da çiftçilerden de epeyce bu konuda teklifler ve görüşler var. Burada da Komisyon üyelerimiz, arkadaşlarımız ifade ettiler: Bir artış yapılabilir mi? Bunun da bir gözden geçirilmesi; buna bir imkân yaratılabilir mi, bunun da araştırılması gerekiyor. Yani bu seneki 3.720 liralık fiyatın artırılması gerekir önümüzdeki dönemde çiftçilerimizin emeğinin karşılanması açısından.

Sizlere başarılar diliyoruz, kolaylıklar diliyoruz ve bu bütçe yani bu görüşmelerle birlikte, önümüzdeki senenin de güzel bir yıl olmasını da tekrar temenni ediyorum; kolaylıklar diliyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Kayalar.

Buyurun Sayın Tahtasız.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sayın Başkan, Sayın Genel Müdür, Sayıştayın kıymetli temsilcileri, çok kıymetli milletvekili arkadaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Cumhuriyetimizin en köklü sanayi kuruluşlarından biri olan TÜRKŞEKER ülkemizin şekerde gıda güvencesi olan kuruluşlarından biri. Ancak bugün TÜRKŞEKER'in mali tablolarına, Sayıştay raporlarına ve kamuoyuna yansıyan iddialara baktığımızda ciddi sorunları olduğunu görüyoruz.

Sayıştay raporuna göre TÜRKŞEKER 2024 yılını 11 milyar 681 milyon lira zararla kapatmış, yalnızca bir yılda 8 milyar 92 milyon lira finansman gideri oluşmuş. Kuruma hazineden milyarlarca lira sermaye aktarılmasına rağmen borçlanma ihtiyacı devam etmiş, kamu kaynakları üzerindeki finansman yükü ağırlaşmış. Öte yandan kurum böylesine sıkıntıdayken israfa varan uygulamalar da yapılmış. Sayıştay beş yılda 513 bin tonun üzerinde potansiyel şeker üretimi farkı hesaplamış. Yalnızca 2024-2025 kampanya döneminde 276.500 ton pancar küspesinin satılamadığını, çürüdüğünü veya imha edildiğini tespit etmiş. Depo kiralarında 8,5 kata varan fiyat farkları ve üretim verimliliğindeki sorunlar da rapora yansımış. Bir yanda milyarlarca lira zarar eden TÜRKŞEKER, diğer yanda artan maliyetler altında üretim yapmaya çalışan pancar üreticisi zorda. 2026 yılında şekerin kilogram satış fiyatı farklı kampanya koşullarında 34,70 liradan 48 liraya kadar yükselirken pancarın ton başına alım fiyatı geçen yıl 3.100 liradan yalnızca yüzde 20 artışla 3.720 liraya çıkarılmış; tabii, bu, çiftçinin eline geçecek net fiyat değil. Üstelik bu fiyat kota tamamlama primini de içermemekte. Çiftçi; mazotu, gübreyi, elektriği, tohumu, işçiliği zamlı alıyor, şekere zam üstüne zam geliyor, maliyetler artıyor ancak pancarın fiyatı yerinde sayıyor.

Buradan başta Çorumlu pancar üreticileri olmak üzere tüm pancar üreticisi çiftçilerimiz adına çağrıda bulunuyoruz: Pancar alım fiyatı çiftçinin beklentisi ve talebi doğrultusunda şeker pancarının tonunun 4.500 lira civarında olması bekleniyor. Üreticinin bu talebi mutlaka karşılanmalı ve bir iyileştirme yapılmalıdır. TÜRKŞEKER'in sektör raporuna göre 2023 yılında 40.132 olan pancar üretici sayısı 2025 yılında 28.219'a düşmüştür, bu da çiftçinin ne kadar zorda olduğunu göstermektedir.

Görüldüğü üzere, pamuk ekiminde başlayan kaçış pancar ekiminde de artarak devam edecek. Seneye pancar eken çiftçi belki de yarı yarıya düşecek. TÜRKŞEKER'in bugün yaşadığı sorunlar bir günde gelmedi. 2018 yılında aralarında Çorum, Turhal, Afyon, Erzurum ve Kırşehir'in de bulunduğu 10 şeker fabrikası özelleştirildi. Bu kâr eden şeker fabrikaları birilerine satıldı. TÜRKŞEKER'in elindeki fabrika sayısı 25'ten 15'e düştü. O gün özelleştirmeler savunulurken üretimin artacağı, çiftçinin korunacağı, rekabetin gelişeceği söyleniyordu. Aradan sekiz yıl geçti, şimdi sormak gerekir: Özelleştirmelerden çiftçi mi kazandı, üretici mi kazandı yoksa bu fabrikaları satın alanlar mı kazandı?

Asıl dikkat çekici konulardan biri de TÜRKŞEKER'in 2 ticari alıcıya toplam 100 bin ton şekeri piyasa fiyatının altında ve uzun vadeyle sattığı yönünde iddialardır. Bu satışların fiyat artışından hemen önce yapıldığı, belirli alıcılara önemli avantajlar sağladığı ve yaklaşık 600 milyon lira kamu zararı oluştuğu ileri sürülüyor. Bu iddiaların doğruluğu sözleşmeler ve bütün mali koşullar incelenmeden kesinleştirilemez ancak bu büyüklükteki bir satışın bütün ayrıntılarıyla açıklanması kamusal denetimin gereğidir. Buradan TÜRKŞEKER'in yönetimine soruyoruz: Çiftçinin pancarına yüzde 20 zam yapılırken şeker satış fiyatları neden sürekli artıyor? Kamu fabrikalarımız milyarlarca lira zarar ederken büyük miktarlı satışlarda kimlere, hangi koşullarda indirim ve vade avantajı sağlanıyor? TÜRKŞEKER'in görevi yalnızca şeker satmak değil, kamu kaynaklarını korumak, şeker pancarı üretiminin sürdürülebilirliğini sağlamak ve ülkemizin şeker sanayisini geliştirmek. Bu anlayışla şu sorularımızı soracağız: TÜRKŞEKER'in İşmen Gıda ve Remzi Çakar isimleriyle anılan ticari alıcılara toplam 100 bin ton şeker sattığı iddiası doğru mudur? Eğer bu iddia doğruysa; bu satışlar hangi tarihte, hangi şirketlere, hangi miktarlarda, hangi fiyatlarla gerçekleşmiştir? Basına yansıyan bilgilere göre, 30 bin ton şeker 50 kilogramlık çuval başına 1.588 TL'den peşin; 70 bin ton şeker ise 1.850 TL'den yüz seksen gün vadeyle satılmış. Bu fiyatlar ve vade koşulları doğru mudur? Satışın gerçekleştirildiği tarihte geçerli olan genel satış fiyatınız ne kadardır? Bu satışlar gerçekleştirilmeden önce kamuoyuna açık bir duyuru yapılmış mıdır? Yapılmışsa hangi tarihte ve hangi mecralarda yayınlanmıştır bu duyurular? Diğer ticari alıcıların aynı koşullardan yararlanma imkânı olmuş mudur? Söz konusu satışların şeker fiyatlarına yaklaşık yüzde 11 zam yapılmasından hemen önce gerçekleştirildiği iddia edilmektedir. Satış kararının ve fiyat artışı kararının alındığı tarihler nedir? Bu kararlar hangi yöneticiler veya yetkili organlar tarafından onaylanmıştır? Büyük miktarlı satışlarda uygulanan yüz seksen

günlük vade hangi mevzuat ve yetkiye dayanmaktadır? Benzer miktarlarda alım yapan diğer müşterilere de aynı vadeler uygulanmış mıdır? Uzun vadenin TÜRKŞEKER'e finansman maliyeti ne olmuştur? Bu satışlarda yaklaşık 600 milyon TL kamu zararı oluştuğu iddiası hakkında Bakanlık veya kurum tarafından ayrıntılı bir mali inceleme yapılmış mıdır? Satışların kârlılığı, tahsilat süreleri, faiz ve depolama tasarrufları dikkate alınarak hazırlanan hesaplamalar nelerdir? İnceleme sonucunda ne belirlenmiştir? TÜRKŞEKER'in 2025 ve 2026 yıllarında en fazla şeker sattığı ilk 20 ticari alıcı kimdir? Bu alıcıların satın aldığı toplam şeker miktarları, ortalama birim fiyatları, uygulanan iskontolar ve ödeme vadeleri nelerdir? Toplam satışların yüzde kaçı bu alıcılara yapılmıştır?

Şekerin kilogram satış fiyatı Ocak 2026 sonundaki indirimli satış koşullarında 34,70 TL, Ekim ayında 48 TL'ye kadar yükselmiş. Farklı kampanya ve satış koşulları dikkate alındığında kurumun gerçekleşen ortalama satış fiyatı ne kadar artmıştır? Bu artışların gerekçeleri nedir? TÜRKŞEKER'in büyük miktardaki satışlarda uyguladığı indirimler hangi ölçütlere göre yapılmıştır? 2026 yılında genel satış fiyatı ile büyük alıcılara uygulanan en düşük fiyat arasında kilogram başına kaç lira fark oluşmuş? İndirimli satışların toplam mali sonucu nedir? TÜRKŞEKER'in 2024 yılında yalnızca şeker satışından 2 milyar 775 milyon lira zarar ettiği Sayıştay raporlarında yer almakta. Bu zararın temel sebepleri nelerdir?

Şeker pancarı alım fiyatı 2026-2027 üretim yılı için kota tamamlama primi dâhil ton başına 3.720 TL olarak açıklandı. Yalnızca yüzde 20 artış yapılırken mazot, gübre, elektrik, sulama, tohum, işçilik ve nakliye maliyetlerindeki artış ayrı ayrı hangi oranlarda hesaplandı? TÜRKŞEKER'in hesaplamalarına göre 2026 yılında 1 dekar şeker pancarı üretiminin ortalama maliyeti nedir? 1 ton pancarın üretim maliyeti ve ortalama satış bedeli dikkate alındığında çiftçinin elde etmesi beklenen net kazanç nedir? Açıklanan pancar fiyatı 3.720 liranın ne kadarı baz fiyat, ne kadarı kota tamamlama primidir? Kota hedeflerini gerçekleştiremeyen üreticilere hangi fiyat uygulanıyor? Polar değeri, fire ve diğer kesintiler hesaba katıldığında üreticinin eline geçmesi beklenen ortalama net tutar nedir? Çiftçinin beklentisi ve talebi doğrultusunda alım fiyatlarında iyileştirme yapıp 4.500 bandına çekecek misiniz? TÜRKŞEKER'in sektör raporuna göre 2023 yılında 40.132 olan pancar üreticisi sayısı 2025 yılında 28.219'a düşmüş, yaklaşık yüzde 30'luk bu gerilemenin nedenlerini araştırdınız mı? Üretimden kalıcı olarak çekilen çiftçiler ile münavebe nedeniyle ekim yapamayan çiftçilerin sayısı ayrı ayrı belirtilmiş midir? Türkiye'de 2025 yılında 110 bin ton kristal şeker ithalatı gerçekleşmiştir. Bu ithalattan hangi bölümü iç piyasada tüketilmiş, hangi bölümü ihracata yönelik üretimde kullanılmıştır?

Bir de Sayıştay bulguları var. TÜRKŞEKER 2024 yılını 11 milyar 681 milyon lira zararla kapatmış. Aynı yıl 8 milyar 92 milyon lira da finansman gideri oluşmuş. Kurumun mali yapısını iyileştirmek için hangi somut adımlar atıldı? 2025 yılı kesinleşmiş mali sonucu ve 2026 yılının ilk dokuz ayında finansman giderleri ne kadar olmuştur? Sayıştay raporuna göre 2024-2025 kampanya döneminde 276.500 ton yaş pancar posası satılamamış, çürümüş veya imha edilmiş. Hayvancılık sektöründe yem olarak değerlendirilebilen bu ürünün tahminî ekonomik değeri nedir? TİGEM, Et ve Süt Kurumu, hayvancılık kooperatifleri ve üretici birlikleriyle neden daha etkili bir pazarlama sistemi kurulmamıştır?

Sayıştay TÜRKŞEKER'in depo kiralamalarında aynı fabrika içinde 5 kata, farklı fabrikalarda ise 8,5 kata varan birim fiyat farkları bulduğunu tespit etmiş, bu farkların gerekçeleri nelerdir? Depo sahipleri, kiralama bedelleri ve sözleşme koşullarını açıklamanızı istiyoruz. Sayıştay TÜRKŞEKER'in hizmet alımı kapsamında çalıştırdığı bazı personelin başka kamu kurumlarında görevlendirildiğini tespit etmiş. Bu kapsamda kaç kişi, hangi kurumlarda çalıştırılmıştır? İlgili personelin maliyetleri hangi kurum tarafından karşılanmış? Kurumun 2025 yıllık kâr ve zararı nasıl gerçekleşti? 2026 yılının nasıl kapanmasını bekliyorsunuz?

Bir de bu kaçak ekimler var. Geçen yıl Konya Karapınar özelinde ve Türkiye'nin farklı illerinde kaçak şeker pancarı ekimleri yapıldı. 2025 yılında Konya Karapınar başta olmak üzere şeker pancarı ekim kotalarının belirli şirketlerin elinde toplandığı, sözleşmesiz pancar ekimi yapıldığı ve çiftçilerin düşük fiyatlarla üretime zorlandığı yönünde ciddi iddialar kamuoyuna yansıdı. Özellikle Karapınar'da üretilen pancarların Çorum Şeker Fabrikasına taşındığı, bazı pancarların kantar kayıtlarında Yozgat Yerköy üretimi gibi gösterildiği ve çiftçilerin kota, avans ve küspe haklarının aracı şirketler tarafından kullanıldığı belirtilmiş. 2025 yılında Türkiye genelinde kaç ilde, kaç dekar alanda ve toplam kaç ton sözleşmesiz veya izinsiz şeker pancarı üretimi tespit edilmiş? Bu üretimin ne kadarı Konya Karapınar'da gerçekleşmiş? Tespit edilen usulsüzlükle ilgili işlem yapılmış mıdır? Karapınar'da bazı şirketlere yüz binlerce tonluk şeker pancarı kotası tahsis edildiği iddiaları doğru mudur? Adapazarı, Amasya, Alpullu Şeker Fabrikaları adına bölgelerde yapılan incelemelerde hangi şirketlere, hangi tarihlerde, kaç tonluk üretim hakkı verilmiştir? Karapınar'da kaçak üretildiği iddia edilen pancarların Çorum Şeker Fabrikasına taşındığı ve kantar fişlerinin Yozgat Yerköy ve Çorum Alaca üretimi olarak gösterildiği iddiaları araştırılmış mıdır? Bununla ilgili bir şahıs da özellikle -kamuoyuna yansıyan- dava açmıştır ama hâlâ bir işlem yapılmamış. Çorum Şeker Fabrikasının 2025 yılında Karapınar'dan temin ettiği pancar miktarı kaç tondur? Nakliye faturaları, kantar kayıtları ve üretim sözleşmeleri karşılaştırılmış mıdır? Bu sezon kaçak ekimlerle ilgili denetim ve tespit yapılıyor mu? Yapıldıysa kaçak ekim tespit edilmiş midir?

Geçen yıl bir de küspe fiyatları vardı. Açık küspe 1.800 liraya kadar, paketlisi 2.200 liraya kadar çıktı. Biz biliyoruz ki üreticinin, çiftçinin ürettiği, teslim ettiği şekerden sonra yüzde 15'i üreticiye veriliyor ve bunun da aşağı yukarı yüzde 8, yüzde 10'u hayvancılıkla uğraşan çiftçi ama geri kalan yüzde 85'lik kısım fabrikaya kalıyor. Bu küspenin fiyatını kimler böyle artırıyor ve çiftçiyi gerçekten zor durumda bırakıyor?

Bir de geçen yıl yaşadığım bir olayı anlatayım size. Akşam saatlerinde Çorumlu bir çiftçimiz aradı. Çorum Şeker Fabrikasında kendisinin ürününün en fazla yüzde 10 fire olması gerektiğini ama "Bana yüzde 18 gibi, yüzde 15 gibi fire dayatıyorlar. Ben de bunun üzerine traktörümle beraber kantarın üstüne şeker pancarını yıktım." dedi. Saat on-on buçuk civarında gittim, orada yetkililer, jandarma da vardı. Şeker pancarı yüklendi. Bakın, aslında şunu yapmak lazım: Bu şeker firesi hesaplanırken oradaki kameraya çekilmeli ve vatandaşa, çiftçiye orada nasıl alındığı, nasıl firenin hesaplandığı gösterilmeli. 3 tane alım yaptık, kamerayla çektik, yüzde 15 hesapladıkları fire 2 tane traktörde 8-8,5; en kötü, kirli olan bir kamyonda ise yüzde 15 civarında oldu. Yani aslında şeker fabrikalarında özellikle fire olayı denetlenmeli.

Sonuç itibarıyla, şeker pancarı üreticisi kazanamıyor, TÜRKŞEKER zarar ediyor ama diğer taraftan da gıda şirketleri ucuza alıp zamlı fiyattan şeker satarak yüklü miktarda kâr ediyorlar ve ülkede ne yazık ki kimse yaptığının hesabını vermiyor. Başta 100 bin tonluk şeker satışı ve 600 milyonluk kamu zararı olmak üzere sorduğum tüm sorulara yazılı olarak bir cevap verirseniz seviniriz.

Fabrikaların üretimleri çok kıymetli. Bizim mısır bazlı nişasta, nişasta bazlı şeker, glikoz ve tatlandırıcıyla halkımızın zehirlenmesini önlememiz için şeker pancarı üreticisi desteklenmeli. Ben bu anlamda TÜRKŞEKER'in daha iyi, daha güzel şartlarda çalışmasını diliyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Tahtasız.

Sayın Keskinkılıç, buyurun.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Sayın Başkanım, TÜRKŞEKER kurumunun kıymetli yöneticileri; şimdi, sözlerime başlarken rahmetli Menderes'i anmak istiyorum. Rahmetli Menderes ilk Başbakan olduğunda bir İngiliz gazeteci soru soruyor, diyor ki: "Sayın Başbakan, ilk hedefiniz nedir?" Diyor ki: "Halkıma şeker yedireceğim." Yani bu o kadar önemli ki o gün. Genç cumhuriyetin ilk kurduğu fabrikalar, Gazi Mustafa Kemal hazretlerinin emriyle ilk kurulan fabrikalar, 1925'te, 1926'da kurulan fabrikalar da şeker fabrikaları. Gerçekten şeker konusu bu ülke açısından son derece kıymetli.

Şimdi, tabii, burada ben bahsederken yine bazı yanlış şeyler var, onları düzeltmek istiyorum ama olayı şöyle genel bir anlatayım: Şimdi, dünyada şeker ana olarak iki kaynaktan temin ediliyor, bir tanesi şeker kamışı dediğimiz kaynaktan temin ediliyor. 1800'lü yıllarda da işte Avrupa'da şeker pancarından da şeker üretilebileceği gündeme gelince şeker pancarından da üretim başlıyor ve halkın şekere ulaşması sağlanmaya çalışılıyor. Türkiye de şeker pancarından üretim yapan ülkelerden bir tanesi ama dünyada şöyle bir şey var: Şeker pancarından üretim yapmak veya şeker kamışından üretim yapmak arasında yaklaşık 2 kat fark var maliyetler açısından. Bugün Londra Borsasına gitseniz beyaz şekeri yaklaşık 540 dolarlardan, 550 dolarlardan alırsınız. Bizim maliyetlerimize baktığınızda, bizim satış fiyatlarımıza baktığınızda 1.300-1.400 dolarları bulur. Yani şeker pancarının en büyük özelliği şudur: Maliyeti, oradan şeker imal etmenin maliyeti çok yüksektir.

Şimdi, Türkiye bu noktada ne yapar? Bu noktada devamlı olarak kendi çiftçisini korumak ve stratejik bir kaynak olan şekeri kendi imkânlarıyla üretmek açısından da şeker fabrikalarını, devamlı olarak TÜRKŞEKER'i destekler. Buranın zarar etmesinin hiçbir anlamı yok; önemli olan, biz bu stratejik kaynağı elimizde tutuyoruz ve bu stratejik kaynağı kendi imkânlarımızla ve kendi çiftçimizle üretmeye çalışıyoruz. Tabii, şu anda baktığınızda, Türkiye'deki 33 şeker fabrikasının dağılımına baktığınızda bunların 15'i TÜRKŞEKER'in elinde, 12'si özel sektörde, 6'sı da kooperatiflerde yani çiftçi kooperatiflerinde. Bu kotanın büyüklüğüne baktığınızda da kotanın yüzde 70'i yani şeker üretim kotasının yüzde 70'i de bizim TÜRKŞEKER'le, devletin olan şirketlerle, kooperatiflerin elinde olan şirketlerde yani özel teşebbüsün payı şeker üretiminde baktığınızda yüzde 30'ları ancak bulur.

Şimdi, burada üç tane kotadan bahsediliyor da nedir, bunları da şöyle kısaca açıklayayım: "A kotası" dediğimiz kota bizim yurt içinde üretimde kullanacağımız kotadır yani orada ürettiğinizi tamamen yurt içi tüketimde kullanırsınız, A kotası bu. B kotası da bizim stratejik kotamızdır, bir miktar kota verilir ki hani bir kriz olduğunda kullanacağımız kotadır. "C kotası" dediğimiz kota da ihracatta kullanılan kotadır.

Şimdi, son yıllarda özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nden kaynaklanan nişasta bazlı şeker üretimi var, bunun fiyatı şeker kamışından üretilen şekerden çok çok daha ucuz ve bu sebeple de bu özellikle sanayi sektöründe çok yoğun kullanılıyor ve çok yoğun talep ediliyor. Türkiye'de şekeri kullanan sanayi sektörü de uluslararası rekabet edebilmek için bir miktar bu şekeri dâhilde işleme rejimi kapsamında -bakın, bunu çok iyi anlatmamız lazım- dışarıdan alıyor ve bu şekerle ürettiği ürünleri yine yurt dışına satıyor yani Türkiye'nin iç piyasasına da vermiyor ve bizim dönemimizde nişasta bazlı şeker kotası yüzde 15'lerden yüzde 2,5'lara kadar düşürülmüştür. Yani Avrupa'yla aynı bazlı hareket ediyoruz, yüzde 2,5'lardadır nişasta bazlı şekerin şeyi ve bu nişasta bazlı şekerle ilgili de Türkiye'de ciddi mücadele vardır. Ben de geçmişte görev yaptığım kurumda bu nişasta bazlı şeker üreticilerinin hışmına uğramış bir arkadaşınızım, bunların kotasını düşürmeye çalışanlardan birisiyim ve bunların da iyi hışmına uğramış bir insanım. Yani o konu da çok iyi bildiğim bir konudur.

Şimdi, burada baktığımızda, evet, TÜRKŞEKER zarar edebilir ama bu bizim stratejik kaynağımızdır. Biz burada pancar üreticimizi ayakta tutmak zorundayız, şekeri kendi kaynağımızdan üretmek zorundayız ve burada da bir gayret sarf etmek zorundayız.

Bir şey söylendi, onu bir düzeltmek istiyorum, genel bir yanlış bilgi. Şimdi, bizim 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 21'inci maddesi der ki: "Gayrisafi yurt içi hasılanın yüzde 1'i tarım desteklerinde kullanılacak." Doğru mu? Doğru. Bunu hesaplarken de her zaman şuradan hesaplarlar. Arkadaşlar, tarıma verilen doğrudan destekler kastedilmiyor burada, tarıma verilen tüm destekler kastediliyor, bunun doğrusunu anlatmak lazım.

Şimdi, bakın, ben 2027 bütçe rakamlarına baktım, teklif ettiğimiz bütçe rakamlarına baktım, bizim doğrudan destekler kalemimiz 235 milyar TL, tarımsal altyapı desteklerimiz 268 milyar TL; DSİ'nin yaptığı sulama projeleri, toplulaştırma projeleri vesaire 268 milyar tarımın gelişmesi için altyapı parası harcıyoruz, 268 milyar. Tarım kredilerine verdiğimiz sübvansiyonlar yani sıfır faizli krediler veriyoruz tarıma Ziraat Bankasından, bunlara verdiğimiz veya düşük faizli verdiğimiz krediler, traktör kredileri, üretici kredileri vesaire, bunlara ayırdığımız kaynak 325 milyar TL. Vergi muafiyetlerimiz var, tarımın birçok sektöründe biz vergi muafiyeti tanıyoruz; evet, buradan da 342 milyar TL vergi muafiyeti var ve ihracat destekleri var, ihracat desteklerine de baktığımızda 135 milyar TL. Şimdi topladım, baktım ne çıkıyor? 1 trilyon 305 milyar TL, gayrisafi millî hasılanın yüzde 1,17'si.

İNAN AKGÜN ALP (Kars) - Çiftçi borçlu çıktı.

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Şimdi, bakın, "Bütün tarıma verdiğiniz destek gayrisafi millî hasılanın yüzde 1'inin altında." diyorsunuz ya yüzde 1'in üstünde, yüzde 1,17. Baktığımız vakit gayrisafi millî hasılamıza, o bizim Tarım Kanunu'nda denilen şeyi aynen yerine getirmişiz ve bu konuda da hiçbir eksiğimiz yok.

İZZET AKBULUT (Burdur) - Fazlasını bile vermişsiniz!

DURMUŞ ALİ KESKİNKILIÇ (Karabük) - Bu rakamları da gidip bütçeden de -Plan ve Bütçe de devam ediyor şu anda- kontrol edebilirsiniz.

Ben hepinize teşekkür ediyorum. TÜRKŞEKER yöneticilerine de başarılar diliyorum efendim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Keskinkılıç.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Başkanım... Sayın Başkanım...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun Sayın Karakaya.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Başkanım, bir dakika, bir şey söyleyeceğim.
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Ama bakın, karşılıklı... Böyle bir usulümüz, böyle bir usulümüz...
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ama bakın diyor ki: "Yanlış bilgi veriliyor." Bakın, şu kitaptan okuyorum.
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, ama bakın, böyle bir usulümüz yok ki.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Başkan, bir dakika, bir kitaptan okuyalım izin verin, kitap kimin?
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Böyle bir usulümüz yok ama.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ya, bu kitap kimin, kitap?
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Lütfen ama, siz konuşurken hiç müdahale edildi mi?
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ama yanlış bilgi veriliyor.
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sizin her konuştuğunuza "yanlış bilgi" "hatalı bilgi" "Doğru bilgi değil." diye söylendi mi? Lütfen!
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Başkan, diyor ki: "Arkadaşlar yanlış bilgi veriyor."
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Karakaya, buyurun devam edin.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ben diyorum ki, Cumhurbaşkanlığının kitabını söylüyorum...
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Devam edin.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Çok teşekkürler.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 168 milyar lira yazıyor burada Sayın Başkan.
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Lütfen... Lütfen... Her konuşmada, Keskinkılıç'ın her konuşmasında yanıt mı vereceksiniz? Lütfen!
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Başkan, yanlış bilgi vermekle itham ediyor, burada 60'a göre de söz hakkımız var.
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Devam edin.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Sayın Başkanım, Sayın Bakan Yardımcım...
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Yanlış bilgiyi arkadaşımız veriyor.
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun, devam edin.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Şeker Fabrikamızın çok değerli Genel Müdürü ve üst yönetimi...
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Siz niye üzerinize alınıyorsunuz? Siz mi verdiniz yanlış bilgi?
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Başkan, hayır...
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Hayır, genele konuştu, Sayın Keskinkılıç genele konuştu.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Burada genel de olsa İç Tüzük'e göre yanlış bilgi veriyor.
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Siz eğer yanlış bilgi verdiyseniz o zaman siz üzerinize alınıyorsunuz, lütfen!
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ben size diyorum ki: Cumhurbaşkanlığının kitabı var, Cumhurbaşkanlığının kitabına göre konuşsunlar.
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun Sayın Karakaya.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Sayın Başkan, ben bir müsaadenizle, KİT Komisyonu Divan Üyesi, Sözcüsü olarak da müsaade ederseniz bir iki şey söylemek istiyorum.
BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Buyurun, lütfen.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Bunu daha öncelerde de defaatle söyledik, hiç kimse bu söylemimizden yanlış bir şey anlamasın. KİT Komisyonu uzun zamandır benim de içinde bulunduğum -on yılı aşan bir süre- yine burada da dört yıl boyunca Sayın Genel Müdürün oturduğu makamda oturdum, daha önceki Komisyonlarda hesap verdim. Son dönemlerde olduğu kadar KİT Komisyonu teknik görevinin dışına hiç çıkmadı. Burası bir denetim komisyonu, diğer komisyonlardan da tamamen ayrılmıştır, tamamen. Bu Komisyonun asli görevi Sayıştay tarafından yapılan denetim ki Sayıştay tarafından yapılan denetim gerçekten çok değerlidir, Sayıştay bu denetimini kurumlarda 7/24 bulunarak, mesailerini orada yaparak gerçekleştirir. Tüm yönetim kurulu kararlarını ve kurumdaki olan bitenleri de gerçekten araştırırlar, yazar, getirirler. Bizim burada Komisyon olarak görevimiz, özellikle Sayıştay raporlarında gelen konular üzerinde tartışmaları yürütüp oradan gelen teklifler, öneriler doğrultusunda karar almaktır.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Öyle bir şey yok.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Şimdi, bir dakika, bir dakika...
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Öyle bir şey yok, Sayın Vekilim, yapmayın, öyle bir şey yok.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Çünkü bakın, bu Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında başka platformlar var. Basın açıklaması yaparsınız, Genel Kurulda konuşursunuz.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - O zaman niye toplanıyoruz?
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Bakın, niye toplanıyoruz? Sayıştay...
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayıştay raporunu okusun, kalkalım gidelim.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Bakın, Ömer Bey, ben bir şeyi anlatıyorum, bunu anlarsınız ya da anlamazsınız.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Niye anlamayalım?
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - O zaman, lütfen... Bakın, bu Komisyonun...
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ben o zaman Komisyondayken, siz de vardınız, böyle KİT Komisyonu muydu? Soru soruyorduk, cevap alıyorduk.
MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - KİT Komisyonu sizin yaptığınız gibi olmaz.
ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Niye, ben Komisyonda yok muydum?

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - KİT Komisyonunda her söyleneni, söylediğinizin doğruluğunu, yanlışlığını başka... Böyle bir usul yok.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Arkadaş, Cumhurbaşkanlığı programına bakıyorum, öyle ezbere konuşmuyorum.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Bakın, bakın, açın mevzuata bakın.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Karşılıklı konuşmayalım.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Burada Sayıştayın getirdiği rapor üzerinde konuşulur.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Böyle Komisyon mu olur ya? O zaman ver raporu oylayalım, çıkalım gidelim.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Elbette başka konuları da gündeme getirebilirsiniz denetimle, kurumla bağlantılı olarak ama bugün şeker fabrikasının geçmiş yıllara ait faaliyetini KİT Komisyonu Sayıştay raporu üzerinden konuşuyorsak Türkiye'nin toplam tarım politikalarını buraya getirip tartışamazsınız, o zaman şeyi bozarsınız.

Bakın, evet, milletvekilisiniz, her konuyu gündeme getirirsiniz ama bunların platformlarını doğru belirleyelim. Bu teknik komisyonda teknik konular...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - O söyledi, oraya söyleyebilirsiniz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Lütfen dinleyelim... Lütfen Sayın Gürer...

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Lütfen, lütfen, böyle bir şey yok, tartışacaksak tartışalım.

Tamam, ben diyorum ki Ömer Bey her zaman tarım dostudur, tarımla ilgili ama bu konuyu siz o konunun tamamen dışına taşırmaya başlıyorsunuz. Herkes doğru söylemek zorunda değil, herkesin söylediği doğru olmak zorunda değil. Hepsi kayıtlara geçiyor, alırsınız kayıtları, bakarsınız, çıkarsınız bir basın toplantısı yaparsınız "'Böyle' dedi." dersiniz, buna kimse engel olmaz; gider Genel Kurulda konuşursunuz, buna engel olmaz. Burası bir denetim komisyonudur, bu denetim komisyonu işlevinden tamamen uzaklaşıyor; bunu söylemek zorundayız. Kimse de alınmasın, herhangi bir şeyi...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Sayın Vekilim, kimse alınmıyor da ben bu KİT Komisyonuna ilk defa gelmiyorum, sen de vardın, 2016'da, 2017'de vardın, ben böyle bir komisyon yönetimi görmedim.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Böyle miydi?

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Orada iktidar milletvekilleri bizim söylediklerimizi destekleyen konuşma yapıyordu.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Yaparken yine yapar ama konu...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Gürer, karşılıklı konuşma usulümüz yok.

Lütfen, rica ediyorum, lütfen...

Böyle karşılıklı konuşma yok.

MEVLÜT KARAKAYA (Ankara) - Başkanım, ben hemen bitiriyorum.

Efendim, doğru, burada KİT Komisyonunun özelliği gereğince geçmişte muhalefet-iktidar ayrımı da olmazdı. Bir konu doğruysa doğru, yanlışsa yanlış ve genellikle de oy birliğiyle kararlar verilirdi, oy birliğiyle sonuçlara gidilirdi; yapılan şey doğrudur, yanlıştır. Dolayısıyla biz biraz son dönemlerde ki ben şunu çok net bir şekilde ifade edebilirim: Geçen dönemde Genel Kurula götürüldü bazı KİT'lerin durumu, hiç doğru bir yaklaşım değildi, Meclis tarihinde ilk defa yapılan bir şeydi çünkü tamamen siyasi olarak konuşuldu ki bu kurumların bir kısmı halka açıktır, bunların ticari itibarları vardır, bunlara verilen zararlar vardır. Geçmişte siyaset adına burada getirilip kurumlarla ilgili dışarıdaki gazetelerden toplanan haberlerin daha sonra piyasalarda ne kadar zarar olduğunu... Ben şimdi burada isimleri vermek istemiyorum ama sonuçta piyasalarda, borsada hisse senetlerine etki edecek sonuçlar ortaya çıktı. Onun için, bu KİT Komisyonu özel bir komisyon, denetim komisyonu. Varsa sonuçta alırsınız ibrada karşıt oy kullanırsınız, gerekçelerinizi yazarsınız ama burayı bir Genel Kurul ya da diğer komisyonlar gibi bir siyaset arenası hâline getirmemiz çok doğru değil. Bundan sonraki süreçler için, bundan sonra devam edecek şeyler için de doğru örnek olmayız diye söylemek istiyorum.

Ben Sayın Genel Müdürümüze, Şeker Fabrikaları yönetimine teşekkür ediyorum.

Tabii, söyleyeceğim belki birçok şey vardı, birçok arkadaşımız gündeme getirdi. Dün ben de Balâ'daydım, Polatlı'daydım, buradaki pancar üreticileri de özellikle son açıklanan fiyatlardan memnun değil. Biraz önce buğdayı konuştuk, dedik ki: Buğdaydaki durum budur. Ama pancar konusuna gelince bunu biraz önce Süleyman Bey de söyledi, ben de söylüyorum, bu dönem açıklanan pancar fiyatlarıyla ilgili bir itiraz var.

Bir de Sayın Genel Müdürüm, Ankara başkent olduğu için böyle sahipsiz kalıyor. Ankara'nın sadece merkez değil, bir de taşrası var, kırsalı var, burada tarımsal faaliyetler hem de yoğun bir şekilde devam ediyor, çok da geniş bir alan. Bu noktada Ankara'nın da özellikle ilçelerinde pancar kotasıyla ilgili talepleri var, şikâyetleri var, eleştirileri var, memnuniyetleri var. Dolayısıyla onu da ben en azından genel olarak söyleyeyim; sadece Polatlı, Balâ olarak değil, Haymana, Şereflikoçhisar ki önemli ölçüde pancar üreticisidir. Ben de pancar üreticisi bir aileden geliyorum, eğitimimde çok ciddi katkıları oldu pancar üretiminin.

Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Görüşmelerin hem kurumumuza hem ülkemize güzellikler, hayırlar getirmesini niyaz ediyor, teşekkürlerimle sonuçlandırıyorum.

Başka şey söyleyecektim ama uzatmayayım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Karakaya, sağ olun.

Böylece geneli üzerindeki görüşmeleri tamamladık.

Sözü Sayın Genel Müdürümüze vermeden önce ben bazı hatırlatmalarda bulunmak istiyorum.

Sayın Genel Müdürüm, sayın üyelerimizce sorulan sorulardan yazılı olarak cevap verilmesini gerektiren konularla ilgili yanıtlarınızı tutanakların Türkiye Büyük Millet Meclisi "web" sayfasında yayımlanmasından itibaren on beş gün içerisinde bütün üyelerimize Komisyon Başkanlığımız aracılığıyla iletebilirsiniz.

Şimdi, sayın milletvekillerimizin sorularını yanıtlamak üzere sözü size veriyorum.

Buyurun.

TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI ANONİM ŞİRKETİ GENEL MÜDÜRÜ MUHİDDİN ŞAHİN - Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Öncelikle, sadece üç konuda, biraz şirket olarak da muzdarip olduğumuz üç konuda -hani düzelttiğimiz hâlde- cevap vermek istiyorum müsaadenizle.

En başta, kaçak ekimler konusu, Çorum Vekilimizin söylediği. Bakanımızın ilk geldiğinde talimat verdiği şey "Özellikle bu kaçak ekim işini bitireceksin." oldu. Yüzde 7'lerde ilk aldığımızda... Buraya ilk Komisyona geldiğimde yüzde 7, şu an yüzde 2. Meclisimizin en son çıkardığı bu seneki kanunla önümüzdeki yıldan itibaren "kaçak ekim" dediğimiz münavebe dışı ekim özellikle Konya Karapınar bölgesinde bitmiş olacak diye ümit ediyorum. Bu sene çok az miktarda kaldı, inşallah onlar da bitmiş olacak.

İkincisi, pancar fiyatları... Daha doğrusu önce şunu söyleyeyim: "Niye zarar ediyoruz?" Biz malımızı çiftçimizden peşin alıyor ama malımızı vatandaşımıza bir yıl vadeyle satıyoruz, bu aradaki finansman giderlerinin tamamını kredi kullanarak yapıyoruz. Bu şirketlerin hepsinin üzerinde ciddi bir yük var. Şu an İspanya ve İngiltere'de bazı fabrikalar kapanma aşamasına geldi. Dünyanın her tarafında benzer sorunlar var ama biz pancar fiyatını belirlerken çiftçimizin net kazancı üzerinden hesap ediyoruz. Bugünkü fiyatlar üzerinden, verdiğimiz rakamlar üzerinden tam yüzde 7'den daha fazlasını, çiftçimize maliyetini yansıtmadan tamamını şirketler üstleniyor, bu da bizim şirketimiz için en az 3,5 milyarlık ekstra bir faiz yükü olarak geliyor. Türkiye ortalaması 2.920-3.000 lira civarında. Mağduriyeti olan sadece doğu fabrikalarımız var, onlardaki mağduriyetleri gidermek için yüzde 5 ekstra prim veriyoruz. Kars gibi bir bölgede aslında 4 bin liranın üzerinde bir ödeme yapıyoruz. Kars'ta, Ağrı'da, Erciş'te ve Kastamonu'da -küçük olduğu için- o bölgelerimizde, küçük, yüzde 5 destekler veriyoruz, çiftçimizi her zaman koruyoruz. Bugünkü fiyatlarla İç Anadolu'da bir çiftçi 1 milyonun üzerinde -100 dönüm ekiyorsa- net para kazanıyor. Hiçbir çiftçimiz pancar üretiminden kesinlikle zarar görmez. Yine, Niğde bölgesi, Kırşehir bölgesi, Konya bölgesi ve Yozgat bölgesi net, kemiksiz para kazanan bir sistemdir. Zaten eğer kazanmasalar şeker fabrikaları ilerleyemez. Şu an şeker fiyatları maliyetlerinin çok altında, her verdiğimiz 200 lira şeker maliyetlerini 1 lira artırıyor, bu her artış da şeker sektörünü zor durumda bırakıyor. Bu "Amasya" dediğiniz durum da böyle. Özellikle fiyatları incelerken hepsini dengeleyip yapıyoruz, bu konu da bunu belirtmek isterim.

Sayın Başkanım, müsaadenizle bir de şekerle ilgili... Bizim şirketimiz de Yönetim Kurulumuz da muzdarip oluyor. Ben Sayıştay denetçisi kökenli bir yöneticiyim, en hassas olduğum konulardan bir tanesi. Elli yıldır Türkiye'de şeker satışı standarttır, büyük satış yaparsınız, küçük satış yaparsınız, herkese açık satış yaparsınız "Fiyatımız bu." dersiniz, 500 ton alıyorsan al götür ama marketlerdeki gibi daha büyük satış alıyorsanız "1 çikolata alırsan 100 lira, 2 tane alırsan 200 lira, 3 tane alırsan 220 lira." diyor. Bu, şeker satışında da aynıdır. Bu satışlar yapılırken sadece biz satış yapmıyoruz, bütün sektör o gün satış yaptı. Bazı gazeteciler ısrarla sadece TÜRKŞEKER üzerinden algı yürütüyorlar; bu konuda biraz muzdaribiz. O günkü satış fiyatından şirket bugün 4,5 milyar lira daha pozitife geçti o satışlarda. Sadece toptancıya değil büyük üreticilere, Cola, Ülker, ETİ gibi Türkiye'nin... Bu arada Türkiye dünyanın en büyük şekerli ürünler üreticisidir, Ülker dünyanın en büyüklerinden bir tanesidir, biz bunlara da satış yapıyoruz. Bu konuda özellikle söylüyorum, ben kendim teftiş istedim, kendimin teftiş edilmesini istedim Bakanlıktan, şu an üstümüzde tam 6 tane denetim birimi var, hepsi de Sayıştay denetçisi arkadaşlar, istediği zaman zaten bütün belgelere ulaşabilirler. Bakanlığımızın en son yaptığı denetimde de "Normal satışlardır, bu sektörün doğasındadır." diyor.

Arz ederim.

Başkanım, sadece Burdur'la ilgili bir şeyler söyleyeyim, sonlandırayım. Burdur'da son otuz yılın en büyük yatırımlarını yapıyoruz, birkaç gündür aksama var üretimde ama otuz yılın en büyük yatırımını yapıyoruz, Burdur bizim için önemli. Özellikle hayvancılıktan dolayı biz küspeyi özellikle satmadık. Düşürtmemizin sebebi de aşırı yağmurlardan dolayı çiftçimizin ihtiyacı var. Burdur hayvancılıkta iyi olduğu için bu sene paketlemeyi tekrar düşüneceğiz. Elimizdeki küspenin hepsini de sattık bu arada.

Teşekkür ederim Başkanım, sağ olun.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Genel Müdürüm.

Şimdi Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin 2023 ve 2024 hesap dönemlerine ilişkin sonuç bölümlerini ayrı ayrı okutup ibraya sunacağım.

2023 yılının sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ'nin 2023 yılı bilançosu ve 3.339.986.030,43 Türk lirası dönem net zararıyla kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Şimdi 2024 yılının sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Türkiye Şeker Fabrikaları AŞ'nin 2024 yılı bilançosu ve 11.681.717.284,88 Türk lirası dönem net zararıyla kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin 2023 ve 2024 yıllarına ait Komisyon toplantısı tamamlanmıştır.

Toplantıyı kapatmadan önce Sayın Bakan Yardımcımıza ben söz vermek istiyorum.

Buyurun.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI ABDULKADİR POLAT - Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri, Sayıştayımızın kıymetli denetçileri, Bakanlığımız ile kurumlarımızın değerli temsilcileri; ülkemizin en köklü sanayi değerlerinden biri olan TÜRKŞEKER'in hesap ve işlemlerinin değerlendirildiği bu önemli toplantıda yüksek katkılarınızla gerçekleşen verimli görüşmeler vesilesiyle Tarım ve Orman Bakanlığımız adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Komisyon çalışmalarının ülkemiz, tarım sektörümüz ve TÜRKŞEKER için hayırlı sonuçlar getirmesini temenni ediyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; şeker sektörü, tarladaki çiftçimizden fabrikamızdaki işçimize, lojistikten yan ürünlere uzanan devasa yapısıyla tarım ile sanayinin tam kesişim noktasında yer alan stratejik bir gücümüzdür. Dolayısıyla şeker pancarı

üretiminin sürdürülebilirliği bir sanayi ham maddesinin temininden ibaret olmayıp kırsal ekonominin canlı tutulması, üreticimizin alın terinin korunması ve ülkemizin gıda arz güvenliğinin teminat altına alınması demektir. Bu zincirin en sağlam halkası ise şüphesiz sözleşmeli üretim modelidir. Üretim ile sanayi arasındaki ilişkiyi öngörülebilir ve planlı bir zemine oturtan bu model çiftçimizin pazar riskini ortadan kaldırırken sanayimizin ham madde akışını da güvenceye almaktadır. Bakanlık olarak hem düzenleyici ve denetleyici rolümüzle hem de TÜRKŞEKER'in saha dinamizmiyle bu stratejik yapıyı korumaya ve güçlendirmeye kararlılıkla devam edeceğiz.

Sayın Başkan, değerli üyeler; şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkeleri doğrultusunda burada dile getirilen her yapıcı görüş ve önerinin TÜRKŞEKER'in geleceğine ve ülkemizin tarımsal gücüne ivme kazandıracağına yürekten inanıyorum.

Bu vesileyle değerli katkıları ve yapıcı değerlendirmeleriyle denetim sürecine güç katan siz Kıymetli Komisyon üyelerimize ve emeği geçen tüm katılımcılara şahsım ve Bakanlığımız adına şükranlarımı sunuyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim.

Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketinin 2023 ve 2024 yıllarına ait Komisyon toplantısı tamamlanmıştır.

Tüm katılımcılara teşekkür ediyorum, çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum, başarılar diliyorum.

3.- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün (ÇAYKUR) 2023 ve 2024 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Değerli üyelerimiz, toplantımıza Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğüyle devam ediyoruz.

Değerli Komisyon üyeleri, toplantımıza Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2023 ve 2024 yıllarının bilanço ve netice hesaplarıyla devam ediyoruz.

Sayın Genel Müdürümüzden başlamak üzere toplantımıza katılan kurum ve Sayıştay temsilcilerimizin kendilerini Komisyonumuza tanıtmalarını rica ediyorum.

Buyurun.

(Katılımcılar kendilerini tanıttılar)

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sunumunu yapması için sözü Sayın Genel Müdürümüze veriyorum.

Buyurun Sayın Genel Müdürüm.

ÇAYKUR GENEL MÜDÜRÜ YUSUF ZİYA ALİM - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, Sayıştay Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı ve ilgili Bakanlık mensupları; teşekkülümüzün 2023-2024 yıllarına ait hesap ve işlemlerine ilişkin Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu denetim toplantısı öncesinde söz almış olmaktan dolayı teşekkürlerimi arz ediyor, kıymetli hazırunu saygıyla selamlıyorum.

ÇAYKUR sermayesinin tamamı devlete ait, tüzel kişiliğe sahip, faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesiyle sınırlı bir iktisadi devlet teşekkülü olarak kamu hizmeti vermekte olup Tarım ve Orman Bakanlığının ilgili kuruluşudur. Ülkemizde çay tarımı Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Artvin, Rize, Trabzon ve kısmen Giresun, Ordu illerini kapsayan 793 bin dekar alan üzerinde yaklaşık 205 bin üretici aile tarafından yapılmaktadır. Teşekkülümüzde daha önce 46 olan yaş çay fabrika sayısı 49'a, kapasite de 6.650 ton/günden 9.250 ton/güne çıkarılmıştır. Ayrıca, 1 adet çay paketleme fabrikası, 1 adet ana tamir fabrikası ve Atatürk Çay Araştırma Enstitüsü bulunmaktadır. Kemalpaşa'dan Tirebolu'ya kadar günlük yaş çay işleme kapasitesinin artırılması için ön soldurma yapılarak kapasite artışı sağlanmasının; teknik, fiziki imkânı olmayan ve şehir merkezlerinde kalan bazı fabrikalarımızın iç bölgelere taşınarak daha uygun şartlarda ve kapasite artışıyla hizmet vermelerinin üreticilerin menfaatleri ve üretilen çayın kalitesi bakımından daha faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Teşekkülümüz 8 pazarlama bölge müdürlüğü, ev dışı tüketim, reyon, perakende, e-ticaret bayilikleri ve çay satış mağazalarından oluşan yaygın ve güçlü dağıtım ağıyla Türkiye'de çay sektörünün en büyüğü ve lider kuruluşudur. 100'ün üzerinde ülkeye paketli çay ihracatı yapılmaktadır. Teşekkülümüzün merkez ve taşra birimlerinde 1 Ekim 2026 tarihi itibarıyla 1.246 memur, 11.144 işçi olmak üzere toplam 12.394 personel bulunmaktadır. Bu yönüyle de teşekkülümüz bölge için önemli bir istihdam kaynağı konumundadır.

Sayın Başkan, değerli üyeler; 2025 yılında gerçekleşen ve bu yıl içerisinde devam eden yaş çay alımları, üretim, ödeme, pazarlama ve diğer önemli faaliyetlerimize kısaca değinmek istiyorum. Yaş çay alımları ve ödemelerle ilgili olarak üreticilerimizden satın aldığımız yaş çay bedelleri satın almayı takip eden ay sonunda ödenmektedir. Bu doğrultuda, 823 bin ton yaş çay karşılığında üreticilerimize 21 milyar 400 milyon TL, budama tazminatıyla birlikte toplam 23 milyar 271 milyon TL ödeme yapılmıştır. Konvansiyonel çayın yanı sıra 36 bin dekar organik tarım havzasından 34 bin ton organik çay satın alınmış, dekar başına 14 bin liradan 469 milyon TL organik çay fark ödemesi yapılmıştır. Bu yıl 20 Mayısta açılan yaş çay kampanya dönemini hemen hemen tamamlamış durumdayız. Üç sürgün döneminin sonunda üreticilerimizden yaklaşık olarak 730 bin ton yaş çay mübayaa edilmiş olacaktır. Yine, 2025 yılında kuru çay üretimi ve çay satışlarımız ise siyah, organik siyah, yeşil, organik yeşil ve tomurcuk çay olmak üzere toplam 161 bin ton tasnifli çay üretimi yapılmıştır. Yıl sonunda bütçe hedeflerimizin üzerinde ihracat dâhil toplam 132 bin ton kuru çay satışı yapılmıştır. 2026 yılının eylül sonu itibarıyla 65 bin ton kuru çay satışı yapılmış, yıl sonunda ise 130 bin ton ve üzeri satış hedeflenmektedir.

Didi soğuk çay satışımız; soğuk çay sektörüne girdiğimiz günden beri iç piyasa rekabetiyle pazar hacmini de büyüten Didi ürünümüzün 2025 yıl sonu satışı ihracat dâhil 153 milyon litre olarak gerçekleşmiş olup bu miktar bir önceki yılın yüzde 25 üzerinde ve tarihinin en yüksek satışıdır. 2026 yılının eylül sonu itibarıyla 127 milyon litre soğuk çay satışı yapılmış, yıl sonunda ise 200 milyon litre satış hedeflenmektedir.

Çaylıklarda gençleştirme budaması; 2025 yılında 176 bin üretici tarafından 70 bin dekar çaylık alan budanmış ve karşılığında 1 milyar 872 milyon TL budama tazminatı ödenmiştir.

Mevsimlik işçi alımları ve tazminat ödemeleri açısından teşekkülümüzde 2025 yılı sonu itibarıyla 700 işçi emekliye ayrılmış, emekli olan 29 memurla birlikte 729 çalışanımıza 576 milyon TL kıdem tazminatı ödemesi yapılmıştır.

Yapılması planlanan ve devam eden önemli projelerimizden olan Çaykopit Projesi kapsamında çay lif ve atıklarının bir dizi işlemden geçirilip preslenmesiyle elde edilen ürünün topraksız tarım materyali olarak kullanılması hedeflenmiştir. Dünyada yaygın

olarak kullanılmakta olan Hindistan cevizi liflerinden üretilen kokopit ürününe alternatif olarak planlanmaktadır. Bu proje ÇAYKUR'un paydaş olduğu ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi tarafından yürütülmektedir.

ÇAYKUR Su Projesi; damacana formatıyla piyasaya çıkan doğal mineralli suyumuz en son cam şişe ve bardak çeşitleriyle tüketicilerimizle buluşturulmuştur. Doğal mineralli ÇAYKUR suyumuz ilgili yönetmeliklere uygun olarak üretilmekte ve dolumu yapılmaktadır. Yıl sonu itibarıyla 20 milyon litre satış hedeflenmiştir.

Güneş enerji santrali; teşekkülümüz yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanmak ve enerji verimliliğini artırmak için çalışmalarını sürdürmekte olup güneş enerji santrali kurulumu için 100. Yıl Çay Paketleme Fabrikamızın 8 bin metrekare çatısında 1,4 megabayt güce sahip güneş enerji santrali kurulumu için ön değerlendirme başvurularımız tamamlanmış ve EPDK'nin izni sonrasında yap-işlet-devret modeliyle ihale süreci başlatılmıştır.

Sıfır Atık Projesi; kaynaklarımızın verimli kullanılması, atığın önlenmesi, azaltılması, geri dönüştürülmesi kapsamında 17 çay fabrikamızda üretim atıklarını çevreye zarar vermeden güvenli bir şekilde bertaraf etmek ve buhar enerjisinden yararlanmak maksadıyla biyokütle olarak yakılarak enerji tasarrufu sağlanmıştır. Ayrıca, Rize Belediyesine ait Ribelkent firmasıyla mangal kömürü ve elektrik üretim projesi, REKSAŞ firmasıyla da ekstrat üretiminde kullanılmak üzere 10'ar bin tonluk üretim atığı verilmesi protokolleri imzalanmıştır. Üretim atıklarının ekonomiye kazandırılması çalışmalarından toplamda 86 milyon TL gelir sağlanmıştır.

Çay satış mağazaları; 2019 yılında ilki açılan konsept çay satış mağazamızın devamında Tirebolu, Kemalpaşa, Çamlı, Cumhuriyet, Çamlıhemşin Çay Fabrikamız ile Erzurum, İstanbul, Diyarbakır, Ankara ve Kayseri pazarlama bölge müdürlüklerimiz bünyesinde açılarak tüketicilerimizin hizmetine sunulmuştur. Hemen ardından Atatürk Çay Araştırma Enstitümüzde Bakanlığımızın Ankara merkez ve Rize-Artvin Havaalanı yerleşkelerinde, Rize merkez TOKİ Çarşı AVM ve Gaziantep'te mağazalarımız açılmıştır. Son olarak da Hopa Çay Fabrikası sahasında satış mağazası çalışmamız devam etmekte olup yurt genelinde de mağazalarımızı yaygınlaştırmaya çalışmaktayız.

Çay ürünlerinde son dönemlerde yapılan farklılaştırma ve yeni ürün geliştirme çalışmalarımızdan bazıları da şunlardır: Topraktan yaprağa, yapraktan bardağa mottosuyla organik bahçe çay; ülkemizde çay üretiminin 100'üncü yılı anısına ürettiğimiz koleksiyon ürünü İnhisar Çay; sağlık açısından son derece faydalı bir bitki olan kakuleyi seçkin çaylarımızla bir araya getirip harmanlamak suretiyle elde edilen kakuleli çay; yüksek rakımı ve özel coğrafyasıyla bilinen organik elek altı Çamlıhemşin ve İkizdere çayı; prestij konsept ürün grubu arasına en son katılan ÇAYKUR hediyelik çay seti; organik çay yapraklarından üretilerek elde edilen ve çok yönlü gıda ve kozmetik gibi farklı sektörlerde ortak ürün olarak kullanılan Zümrüt yeşil çay pudrası -Matcha çayı- çaydan katma değeri yüksek yeni ürünler geliştirilmesi kapsamında siyah ve yeşil çaydan üretilen dekafeinize -kafeinsiz- çay; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde ÇAYKUR ürünlerinin tüketimini artırmak, ürün yelpazemizi genişletmek ve bölge insanlarına ulaşmak için Mezopotamya çayı; yaş çay eleğinden geçirilerek özenle ayrılan ve farklı bir üretime tabi tutulan elek altı çayı; bitki, meyve ve fonksiyonel çay kategorisi için oluşturduğumuz 11 çeşit ÇAYKUR Mod çay; yerel ve ulusal anlamda bilinirliği olan çok önemli turizm destinasyon alanları ve marka yerlerin bilinen ve öne çıkan özellikleriyle isimlendirdiğimiz 20 grup prestij çaylar; kozmetik ve gıda sanayisinde kullanım alanı olan, sağlık açısından takviye ürün olan araştırma enstitümüzde elde ettiğimiz çay tohumu yağı.

Sayın Başkan, değerli üyeler; konuşmamı tamamlamadan önce ÇAYKUR'un sektördeki yeri ve önemi, iktisadi görünümü gibi bazı önemli konu başlıklarına da kısaca değinmek istiyorum.

Teşekkülümüz çay sektöründeki iktisadi ve sosyal sorumluluklarının gereği olarak taban fiyattan yaş çay alımı ve ürün ödemelerinde rekoltenin yüksek olduğu dönemlerde ve diğer birçok alanda uyguladığı politikalarla çay müstahsillerini korumaktadır. Özellikle, çay sektörünün kamu dışında kalan özel firmalara karşı üreticilere güvence sağlayan sektör içi dengeleyici stratejik görevler üstlenmektedir. Çay sektörünü düzenlemek adına bu görevleri üstlenirken uyguladığımız temel çözüm ve yöntemler için de iki önemli projede çalıştık. Birincisi, yıllar içerisinde düzenli olarak artış gösteren yaş çay rekoltesine karşılık mevcut yaş çay işleme kapasitemizin orantısal olarak artırılması gerekiyordu. Bu saikten hareketle uzun yıllar fabrikalarımızda 6.200 ton/gün olan işleme kapasitemizi yatırım planlamalarıyla en son 9.250 ton/güne çıkarmış bulunmaktayız. Burada kapasite artışının rakamsal büyüklüğünden ziyade ifade ettiği esas anlam çay sezonunda her gün 3.050 ton daha fazla çayın işlenmesine imkân sağlamasıdır. Üreticilerimiz bu sayede özel firmalara karşı korunmaktadır.

İkincisi, kapasite artışının yanı sıra üretim proseslerimizden olan soldurma ünitesi makine parkı uygun olan fabrikalarımızda ön soldurma sistemi yani alınan yaş çayın ideal şartlarda en az yirmi dört saat bekletilebileceği yedek kapasite alanı diyebileceğimiz ilave sistem kurulması olmuştur. En son kampanyanın hemen öncesinde Fındıklı Çay Fabrikamızda anılan bu sistem kurularak hizmete alınmıştır.

Randıman konusunda alınan tedbirler neticesinde son yirmi yılın randıman ortalaması olan 18,88'den son altı yılda 19,44'e çıkılmış, 2025 yılının randımanı ise 19,62 olarak gerçekleşmiştir. Ondalık olan ve küçük gibi gözüken rakamsal farkın karşılığı 1 milyon 483 bin kilogram kuru çaya karşılık gelmektedir.

Teşekkülümüz kârlılık ve verimlilik sorumluluğuyla faaliyetlerini sürdürmektedir. 2025 yılı içerisinde yaş çay ödemeleri için kullanılan banka kredisi geri ödemeleri için 3,1 milyar TL faiz ödemesi yapılmasına rağmen uyguladığımız sıkı tasarruf ve maliyet politikaları sayesinde son yıllarda yüksek faaliyet kârlılığı seviyelerine ulaşılmıştır.

Görüşmelerin teşekkülümüze, çay sektörüne ve ülkemize hayırlı olmasını temenni eder, saygılarımı sunarım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim.

ÇAYKUR GENEL MÜDÜRÜ YUSUF ZİYA ALİM - Sayın Başkanım, beş dakikalık bir video gösterimimiz de var, onu da görsel olarak sunmak isteriz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Tabii, buyurun.

(Video gösterimi yapıldı)

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, şimdi önerilerin görüşmelerine başlıyoruz.

Kurumun 2023 Yılı Alt Komisyon Raporu'nda 2, 2024 Yılı Alt Komisyon Raporu'nda 1 öneri bulunmaktadır.

Kurumun 2023 ve 2024 yıllarının 1 no.lu önerileri aynı mahiyette olduğundan birlikte görüşeceğiz.

Daha güncel olan 2024 yılı önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 1:

ÇAYKUR'un borçlanma sarmalının kırılabilmesi için işletme faaliyeti kârının artırılması ve kredi kullanma ihtiyacının azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınması önerilir.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Genel Müdürüm, yanıt için buyurun.

ÇAYKUR GENEL MÜDÜRÜ YUSUF ZİYA ALİM - Teşekkülümüzün borçlanma nedeni mayıs-ekim döneminde tüm giderlerimizin yaklaşık yüzde 70'ine tekabül eden kısmı yaş çay yaprağı alımı kaynaklı üreticilerimize yapılan ürün bedeli ödemeleridir. Gelirini ise on iki aylık dönemde çay satışları neticesinde elde eden teşekkülümüz mayıs-ekim arasında aldığı yaş çay yaprağı ürün bedelini bir ay içerisinde üreticilere ödeme sorumluluğu nedeniyle anılan dönemler içerisinde yüksek nakit ihtiyacı oluşmakta ve bu ihtiyaç da kaçınılmaz olarak kredi kullanılarak karşılanmaktadır ancak yıl sonu bilanço dönemi değil de kampanya dönemleri arası yani mayıstan sonraki yılın mayıs ayı dikkate alındığında, kredi borçlarının kapatıldığı, hatta 2024 yılı Mayıs ayında üreticilerimizden aldığımız yaş çay ürün bedeli ödemelerinin ilk kez banka kredisi kullanmadan kendi öz kaynaklarımızdan karşılandığı görülecektir.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki.

Teşekkür ederim.

Öneri üzerinde söz almak isteyen üyemiz var mı?

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - Sayın Başkan...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Kayalar, buyurun.

LÜTFULLAH KAYALAR (Yozgat) - Sayın Başkan, Komisyonumuzun değerli üyeleri, ÇAYKUR'un Değerli Genel Müdürü, Sayın Bakan Yardımcımız, çok değerli Yönetim Kurulu ve bürokratları; hepinizi bu geç saatlerde sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Bugün Komisyondaki görüşmelerin hepsi tarımla ilgili; Toprak Mahsulleri Ofisi, Şeker Şirketi ve şimdi de ÇAYKUR. Bu değerli kuruluşlarımızın hepsinin hitap ettiği bölgeler ve tarımın değişik şekilde yapıldığı illerde konuşlanmış durumda, dolayısıyla da her biri birbirinden önemli.

Ben çok geç saat de olması dolayısıyla Sayın Genel Müdürümüzün sunuşunu gayet ilgiyle de dinledim. ÇAYKUR'u hepimiz zaten biliyoruz yani önemli bir kuruluşumuz. Sadece diğer ürünlerde de yani pancar rekoltesi ve o rekolteye bağlı ürün bedelinde, buğday, arpa, nohut, mercimekle ilgili ürün bedellerinde olan çiftçilerimizin istekleri konusunda aşağı yukarı benzerlik var. Doğal olarak onlar, girdi maliyetlerindeki artışlardan kaynaklanan, yüksek artışlardan dolayı açıklanan fiyatların kendilerini memnun etmediğini ifade etmektedirler.

Bugün ÇAYKUR'un da özel bölgemizde, Doğu Karadeniz'de çay üretimi yapan çiftçilerimizle, insanlarımızla ve onların kuruluşlarıyla yaptığımız görüşmeler neticesinde üç dört konuya özellikle Komisyonumuzda yer vermek istiyorum. Bunlardan birincisi, diğer ürünlerde de ifade edildiği gibi, üreticiler kendi maliyet artışlarından, girdi artışlarından dolayı yaş çay taban fiyatının düşük olduğunu ifade etmekteler ve yaş çay taban fiyatının artırılması şeklinde bir talepleri var. Aynı zamanda da alım garantisi şeklinde bir istekleri var. Bunlar bölgede yaptığımız tespitler. Ayrıca kota ve kontenjanın kaldırılması veya ÇAYKUR'un bu konudaki kapasitesinin artırılması şeklinde de gene bölgede genel bir görüş ve talep var.

Sektör temsilcilerinin Haziran 2026'da yaptıkları toplantılarda ve özellikle o dönemlerdeki taleplerini de incelediğimiz zaman çay sektörüne faiz destekli veya selektif kredi olarak kredilerin verilmesi konusunda destek istiyorlar. Aslında, biraz önce Sayın Genel Müdürümüz ifade etti 3 küsur milyar lira faiz ödendiğini, bu konuların belki Hükûmet çerçevesinde ele alınıp bunların bir gündem yapılması lazım. Çünkü siz her ne kadar -izledik videoda da- birtakım ticari faaliyetler yapıyor olsanız da üreticiyle ilgili yaptığınız ödemelerde, mesela o üretimlerde değil, işte, dünyanın birçok yerine buradan ihracat yapıyorsunuz, birçok paketleme, yeni ürün çeşitleri var, onlarda değil ama üreticiyle ilgili olan işlerinizde bu faiz oranlarının özel olarak ele alınması lazım. Şimdi, bugünün bence kendi açımdan da baktığım zaman en önemli neticelerinden biri bu; sadece sizde değil, diğer kuruluşlarda da bunun olması gerekiyor gibi gözüküyor.

Şimdi, Rize Ticaret Borsası raporu, bunlar sizlerde de olabilir, bizim de yaptığımız incelemelerde onların "Kuru çay zammının yaş çay fiyatıyla eş zamanlı açıklanmasını arzu ediyoruz." diye bir görüşleri var.

Yine, Rize Ticaret Borsasının raporlarında ve kendilerinin ifade ettikleri kadarıyla yaşlı çay bahçelerinin yenilenmesi -siz bunu ifade ettiniz, hem konuşmanızda hem de videoda gündeme geldi- konusunda, atık yönetiminde ve çay liflerine karşı daha etkin bir çalışma yapılması konusunda da Rizeli hem bu konuyla ilgili olan STK'lerin hem de direkt olarak üreticilerin böyle bir istekleri var.

Fındıklı Çay Üreticileri Meclisinin de üretici temsilcilerinin fiyat belirleme sürecine dâhil edilmesi şeklinde böyle bir görüşleri var.

Biz de milletvekilleri olarak, Komisyonun üyesi olarak bu konuları gerek Komisyonumuza gerekse sizlere iletmiş olduk.

Yapacağınız çalışmaların tekrar hayırlı olmasını; sektöre, çiftçimize, üreticimize ve ülkemize güzel çalışmalar olarak, örnek çalışmalar olarak nitelendirilmesini diliyoruz. Kolaylıklar diliyoruz, çiftçiyle uğraşmak kolay değil.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Kayalar.

Sayıştayın öneriyle ilgili görüşünü alalım.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sayıştay tarafından izlenmesinin uygun olacağını düşünüyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi 2023 yılının 2 numaralı genel önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Öneri 2:

2023 Yılı Sayıştay Denetim Raporu'nda yer alan diğer bulgu ve önerilerin de yerine getirilmesi.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Yanıt için buyurun Sayın Genel Müdürüm.

ÇAYKUR GENEL MÜDÜRÜ YUSUF ZİYA ALİM - Cevap 2:

Diğer bulgu ve öneriler de yerine getirilecektir.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın üyeler, diğer bulgu ve önerilerden görüşülmesini talep ettiğiniz öneri var mı? Yok.

Böylelikle önerilerin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Şimdi geneli üzerindeki görüşmelere geçiyoruz.

Geneli üzerinde söz almak isteyen üyelerimize söz vereceğim.

Sayın Gürer, buyurun.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Öncelikle, bu yıl yaş çay alım fiyatı üreticiyi mutlu etmedi, düşük bir rakam oldu. Bununla ilgili yaş çayda 6 kilo satan çiftçi 1 kilo kuru çay geçen yıl alabiliyordu, bu yıl 8,5 kilo satarak 1 kilo kuru çay alabiliyor. Bu durumda çiftçilerimizin beklentisi, maliyet 40 lira civarında olduğu için daha yüksek bir rakamdı; bu gerçekleşmedi, üretici bu anlamda tepkili. Çay diğer ürünler gibi değil, belli bir dönem hasat edilebiliyor, onun da çoğu büyük kentlerden de gelerek bu işi yapmaya çalışıyorlar. Bunun sürdürülebilirliği için fiyatlar konusunun daha dikkatli ele alınıp üreticiyi en azından girdi maliyetleri üzerinden destekleyen alım fiyatlarının uygulanmasının doğru olduğunu düşünüyorum.

Değerli arkadaşlar, muhalefet milletvekilinin görevi, olumsuzluğu ve eksiği, yanlışı ifade ederek bir kurumun da ya da uygulanan politikanın da daha iyiye gitmesini en azından tavsiye etmek. 26'ncı Dönem milletvekilliğim döneminde ben ÇAYKUR'un alt komisyonundaydım. Oraya gittiğimizde bu "stevia" diye dünyada var olan bir bitkinin Rize'ye getirildiği, tesis kurulmaya başlandığı, bununla ilgili pilot bölge ekimleri yapıldığı, fide dağıtıldığı falan anlatıldığında -tutanaklara bakıp görebilirsiniz- "TÜRKŞEKER'le bu konuyu konuştunuz mu? Böyle bir yatırım Türkiye'nin acil ihtiyacı mı? Paranızı buraya gömdüğünüz zaman karşılığını alabilecek misiniz?" diye sormuştum. O dönemin Bakanı ürün işletme tesisinin yüzde 95'inin tamamlandığını ve bununla ilgili yapılan çalışmalarda 16 milyon lira harcama gerçekleştiğini anlatmıştı ve deneme üretimi yapılan bitkiyle ilgili düz ve taban arazisi çoğunluğu çay bahçelerine tesis edildiğinden ekonomik anlamda yetiştiriciliğinin fayda sağlamayacağı yönünde bir yanıt aldık. Ya, bir şey yapılırken fizibilitesi yapılır, onunla ilgili yatırımın, arazisi nasıl olacak, ne fayda sağlayacak diye, bu ülkede şekerle ilgili şeker pancarı varken neden böyle bir bitki için tesis yapılır, bunu sorgulamadan iş yapılmıştı. Bizim kamudaki, şu anda Varlık Fonundaki çoğu kuruluşa benzer bir öneri geldiği zaman, iyi yetişmiş bürokratlar da var, kadro da var, neden bunlara dikkat edilmez de bu anlamda problemlerin oluşumuna ve paranın çarçur edilmesine neden olunur?

Şimdi baktım, Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü Sayıştay Denetim Raporu'nda diyor ki: "ÇAYKUR'un bu yöndeki yatırımında harcanan para 22 milyon 181 bin liraya çıkmış." Yani 16 milyondan sonraki yükselişi bu rakama ermiş. Tesis, kiralama amacıyla ihaleye çıkarılmış olup uygun teklif gelmediği için kiralama gerçekleştirilemiyor yani bir de atıl kalıyor. O anlamda, ÇAYKUR'un diğer yatırımlarında da tuhaf bir durum var. Örneğin, Didi kâr ediyordu; bilmiyorum, şimdi yine kâr ediyor mu?

ÇAYKUR GENEL MÜDÜRÜ YUSUF ZİYA ALİM - 4 kat kâr ediyor.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - 2019'da 10 milyon liralık bir kârı vardı ve marka olarak iyi bir noktadaydı. Şimdi, ÇAYKUR yaşamalı, ÇAYKUR var olmalı da Didi'nin Rize'ye ve çaya katkısı eser miktarda kullanılan çaydan başka nedir? Suyunu, ambalajını, tenekesini, hepsini başka yerlerden getiriyorsunuz. Bir de nakliye fiyatları arttı, o 4 kat bu yıl biraz düşer de. Yani onu hem serbest piyasa mantığıyla serbest sanayici yapsın diyoruz hem Didi üretiyoruz ama Didi'nin çayla ilgili eser miktarda varlığından öte bir anlamı yok. Şimdi de su işine girmişsiniz. Sizin asli işiniz, çayı geliştirmek, bununla ilgili sorunları olumlu biçimde çözüme kavuşturmak, üreticiyi desteklemek, bu konudaki alanları geliştirmek. Ben Didi'ye karşı çıkmıyorum, özel sektör mantığıyla baktığınız zaman Didi'nin ÇAYKUR'a katkısı çay anlamında yok diyorum.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Didi'nin satmış olması başkasının satmayacağı anlamına da gelir.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bak, başka bir şey anlatıyorum, diyorum ki: Madem serbest piyasa ekonomisinde, rekabete açık bir olguda, siz Didi'yi eser miktarda çayı kullanarak üretiyorsunuz, bunun ambalajı nereden geliyor? Rize'de üretilmiyor.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - "Eser miktar" dediğiniz rakamları versinler, Didi'nin satış...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bakın, bir şey söylüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Hatibi dinleyelim.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Yok, yok; sorsun bana, anlatayım.

Şimdi, diyorum ki orada ambalaj için fabrika kurarsın; suyla ilgili, diğer yatırımlarla ilgili burada sağladığın fayda fabrikaya artı değer getirebilir ama bu çay üretimini...

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Sayın Başkanım, diğerleri satarken de aynı, bildiğiniz ambalajları yapıyor, diğerleri de kamu...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Başka bir şey... Önce anlaşalım, ben diyorum ki bunun Türkiye'de çayın gelişimi ve politikasına katkısı -çay anlamında- yok, eser miktarda bir şey koyuyorsun.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - 15 yaş ile 30 yaş arasında herkes şu anda sizin içtiğiniz şu çayı değil de o Didi'yi içiyor.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Herhâlde anlaşamıyoruz, dilimiz farklı.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Bence de.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Devam edin, devam edin Sayın Gürer.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Bakış açısıyla da alakalıdır.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Demir...

Sayın Gürer, devam edin.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bunun Türkiye'de üretimine karşı değilim, bir müteşebbis yapabilir.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Müteşebbis yapmış zaten, devlet yapıyor.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Ben söz vereyim Sayın Demir, söz verdiğimde söyleyin.

Sayın Gürer, devam edin.

Arkadaşlar, lütfen hatibi dinleyelim.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Üretilen çayın değer bulması anlamında yatırımlar yapın diyorum; bakın, başka bir dil kullanıyoruz. Ben diyorum ki çayla ilgili yatırım yapılsın, ona varım. Bu Stevia örneğindeki gibi sormadan, sorulmadan yapılan demiyorum. Para kazanacağız diye asli görevinizin dışında işler yaparsanız, günün birinde tökezlersiniz, mevcudu da yok edersiniz. Şimdi hoşa gidebilir, tüketimi iyi; yarın tıkandı... Aynen, Türkiye'de kola işine girdi bir fabrika, tepetaklak gitti.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Onu saatlerce tartışabiliriz, niye battığını da anlatırım size, kimler tarafından batırıldığını da anlatırım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Sayın Demir, ben söz vereceğim size, söz vereceğim. Karşılıklı konuşmayalım lütfen.

Buyurun Sayın Gürer, devam edin.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Ben söylediğimde... Bu yatırım niye yapıldı, niye yapılıyor demiyorum, bunu yapanlar olsun. Mantığınız serbest piyasa ekonomisi değil mi? Ama kamunun, esas olan, tarıma yönelik, üreticiyi destekleyecek, ona katkıda bulunacak -yeni ürün gamları var zaten farklı ürünlerde- oralara yönelecek, yeni bahçeler yapacak ve çayla ilgili ithal gelmeyecek kadar da Türkiye'yi koruyucu politikaları uygulayacak bir noktada ÇAYKUR'un olmasından ben memnuniyet duyarım. Ama şimdi su işine girmiş, damacana su; kârlı bir alan. Şimdi ben damacana sudan para kazanayım, Didi'nin üretim aşamasına getirdiği kârı kullanayım ama esas müteşebbis olacağı veya alan olacağı çayda geriye düşeyim; günün birinde bu geri teper. Şimdiki kârlılığını sağlayan unsurlar çayla ilgili politika değil, anlatmak istediğim o. Az önce söyledim, eğer çiftçi yaş çayı sattığında aldığı kuru çay fiyatına göre baktığımızda kazanmıyorsa orada bir sorun var demektir; biz onu anlatıyoruz yoksa hani kâr etti, zarar etti mantığında bakmıyoruz, yatırım açısından bakıyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Devam edin Sayın Gürer.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - O anlamda 200 bin ÇKS'li çiftçinin bugün için saptanan sayısının ne olduğunu almadım Bakanlıktan, bilmiyorum -siz de varsa- şu anda kaç çiftçi bu işi sürdürüyor. Çünkü eğer yarın çay üreticisi çaydan para kazanmadığı için bu işi bırakırsa o zaman adını ÇAYKUR yapmayalım, işte "suf" veya benzer bir isim koyalım, tesis yürüsün.

Ben gittiğim zaman Rize'de görüyorum, işletmelere de uğruyorum, çoğu işletmenin talepleri var. Bu "yaş çay" dediğiniz olayın gecesi gündüzü, toplanması, değerlendirilmesi, nakliyesi farklı; hepsinin kendi içsel sorunları var. Kurumsal kimliğin buralarda daha yoğunlaşması gerektiğini düşünüyorum. Yaş çayın araç üzerinde uzun süre bekletilmesi nedeniyle oluşabilecek kalite kayıpları ve fabrikada atıl kapasite oluşmasını önlemek, üretim maliyetlerini düşürmek için fabrikalara ön soldurma sisteminin kurulması yönünde bir girişim, bir çalışma vardı. Mesela, onların hepsi kuruldu mu? Bu anlamda sorun yok mu? Olmaması faydalı bir şey. Bunlara bütünsel bakmak lazım.

Ayrıca, bir de çalışanların sürekli orada bir mağduriyeti var. Bir orada değil, KİT olan çoğu kuruluşta karşımıza geliyor. Şimdi, taşeron uygulaması müesseseye kazandırabilir ama oradaki çalışan insanın hem gelirini hem başarı üzerine takdir edilip terfisini, farklı anlamlarda varlığını sorunlu kılan bir uygulama. Oradaki ihtiyaca göre bu kadrolardakilerin daha iyi ücret alması ve sorunlarının aşılması gerekir.

Ülkemizde kaç çeşit çay yetiştirildiğini... Bu anlamda, şu aşamada yani tür olarak bildiğim kadarıyla 5-6'ydı, onu geliştirdiniz mi, ona yeni bir ek katkı sağlandı mı? Bir de bu ithal gelen çayların veyahut da Karadeniz'deki farklı çayların pazar payına şu anda ne kadar yansıması oldu? Daha önce olan pazar payı sürdürülebiliyor mu? Sürdürülemiyorsa buradaki sorunun temelinde yatan neden nedir diyorum.

Başarılar diliyorum ve teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Gürer.

Buyurun Sayın Zabun.

OSMAN ZABUN (Isparta) - Sayın Başkanım, değerli arkadaşlar, ÇAYKUR'un Değerli Genel Müdürü ve yöneticileri; ben de toplantının fayda getirmesini temenni ederek başlamak istiyorum sözlerime ve saat geciktiği için de çok fazla uzatmayacağım. Yapılan işlerden dolayı teşekkür ediyoruz.

Bir sorum var diğer konuya geçmeden önce. Bu özellikle yurt dışında satılan Mevlâna, Yunus Emre, Ozan gibi çaylar var. Bunların ÇAYKUR'la herhangi bir bağlantısı var mı? Üretiminde ya da çay temininde, bunun hammaddesinin temininde herhangi bir ilgisi var mı, onu merak ettiğim için soruyorum.

Diğer konu, Sayıştayın da bulgusuna yansıyan yani faiz yükünün azaltılmasına dönük hamlelerle ilgili. Siz gerçi bir şey söylediniz, bu yıl çay üreticisine yaptığınız ödemelerle ilgili "Kendi öz kaynaklarımızdan karşıladık." dediniz. Bunu sürdürülebilir olarak görüyor musunuz yani bu devam ettirilecek mi? Çünkü yani faiz baskısı altında sürekli devam etmek... Kaldı ki 4 milyar lira gibi bir faiz baskısı bir an önce kurtulmak gereken bir unsurdur diye düşünüyorum.

Diğer bir konu da -sunumunuzda da yer aldı, şimdi ben sunuş konuşmanızda da baktım, orada da gördüm- 1,4 megavatlık bir enerji, GES enerji yatırımından bahsediyorsunuz, ihaleye çıktığınızı ve bunu yap-işlet-devret modeliyle yaptığınızı, ihalenin bu çerçeve içerisinde gerçekleşeceğini ifade ediyorsunuz. Yani ben ilk defa duydum, bir kamu kurumu ya da bir KİT GES yatırımına niye yap-işlet-devret modeliyle çıkar, çok anlayabilmiş değilim işin açıkçası. Çünkü yani devletin GES yatırımlarıyla ilgili çok ciddi destekleri var zaten yani sıfır faize kadar verebileceği destekler var. Bu desteklerden faydalanmak ve bunu kendi bünyesi içerisinde yapmak yerine niye yap-işlet-devret modeli? Yap-işlet-devret modeli içerisinde öngörülen süre nedir? Bu süre içerisinde zaten o panellerin ömrü gözetilmiş midir, gözetilecek mi? Yani buradan niye böyle bir yolu tercih ettiğinizi şahsen anlayabilmiş değilim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim Sayın Zabun.

Buyurun Sayın Tahtasız.

MEHMET TAHTASIZ (Çorum) - Sayın Başkan, Sayın Genel Müdür, Sayıştayın kıymetli temsilcileri, çok kıymetli milletvekili arkadaşlarımız; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, Doğu Karadeniz'in can damarı, yüz binlerce üreticimizin alın teri, binlerce emekçimizin ekmek kapısı, bölge ekonomisinin ve Türk çayının en önemli güvencesi olan ÇAYKUR'u önemsiyoruz, iyi yönetilmesi için çaba sarf ettiğimizin de bilinmesini isteriz. Ancak bugün ÇAYKUR'u konuşurken ne yazık ki üretimdeki başarılarını değil, büyüyen borçlarını, milyarlarca liralık faiz yükünü, stoklarda bekleyen çayları, üreticinin mağduriyetini ve çalışanların yıllardır çözülemeyen sorunlarını ve kısa zaman önce gündeme gelen usulsüz satışları konuşmak zorunda kalıyoruz.

Varlık Fonuna geçtikten sonra sürekli zarar eden ÇAYKUR, 2024 yılında kâr açıklayınca derin bir nefes aldık. Kurum kâra geçti diye sevinmiştik ama sevincimiz uzun sürmedi, kurum 2025 yılında zarar açıkladı. Zararın oluşumunda en büyük etkenlerden biri faiz. Bir yanda milyarlarca lira borçlanan bir kurum, diğer yanda emeğinin karşılığını alamayan üretici ve kadro bekleyen binlerce işçi var.

2024 Yılı Sayıştay Raporu'na göre ÇAYKUR'un banka borcu 9 milyar 610 milyon liraya ulaşmış, yalnızca bir yılda 1 milyar 813 milyon lira finansman gideri oluşmuş. Kurumun elde ettiği 2,2 milyar liralık faaliyet kârının büyük bölümü finansman giderleri karşısında erimiş, yıl sonunda yalnızca 154 milyon lira kâr açıklamış. 2024'te borç batağından çıkmış gibi görünse de 2025 yılında yeniden 271,8 milyon liralık zarar etmiş.

ÇAYKUR çay mı üretiyor, bankalara faiz ödemek için mi çalışıyor; bunu sormak lazım. Sayıştay, 39 çay fabrikasında ön soldurma ünitesi bulunmadığını, bu eksiklik nedeniyle yalnızca 2024 yılında yükleme faaliyetleri için 255 milyon lirayı aşan ödeme yapıldığını ortaya koyuyor. Organik çayda tablo daha da düşündürücü. 2024 yılında 8.049 ton organik çay üretilmiş, bunun yalnızca 316 tonu satılabilmiş; depolarda 13.579 ton organik çay bekliyor. ÇAYKUR'un depoları çayla dolarken banka borçları neden büyüyor; bu nasıl bir üretim, stok ve pazarlama politikası?

Diğer taraftan, yaş çay üreticilerimiz artan gübre, işçilik, bakım ve nakliye giderleri karşısında ayakta kalmaya çalışırken açıklanan alım fiyatlarının yetersizliği bir yana, kota ve kontenjan uygulamaları nedeniyle üreticilerimizin ürünlerini özel sektöre daha düşük fiyatlarla satmak zorunda kaldığına ilişkin şikâyetler devam ediyor. Üreticiden fedakârlık bekleniyor ancak yanlış politikaların bedelini yine üretici ödüyor.

Öte yandan, yıllardır aynı fabrikalarda alın teri döken mevsimlik işçiler kadro ve iş güvencesi bekliyor; çalışma sürelerinin yetersizliği, kadrolu ve mevsimlik işçiler arasındaki özlük hakkı farkları, ücretlerin geç ödenmesi ve personel alımlarındaki uygulamalar ciddi rahatsızlık yaratıyor. ÇAYKUR'da çalışan mevsimlik işçilerin maaş ödemelerinde yaşanan gecikmeler ve belirsizlikler işçileri mağdur ediyor, işçiler maaşlarını hangi gün alacaklarını bilemiyor. ÇAYKUR işçilerinin haklarını ne zaman vereceksiniz, maaşlarını ne zaman düzene koyacaksınız?

Üstelik, bütün bu sorunların yanında 2026 yılında kamuoyuna yansıyan 31.500 tonluk kuru çay satışına ilişkin usulsüzlük iddiaları da var. Kamuoyuna yansıyan iddialara göre ÇAYKUR Yönetim Kurulunun 22 Aralık 2025 tarihli kararıyla ÇAYTAŞ üzerinden gerçekleştirilen 31.500 tonluk çay satışında ürünlerin fiziken teslim edilmediği, tahsilat ve teminat işlerinde sorunlar yaşandığı, bayilere tekrar tekrar ek süreler tanındığı ve 2026 yılındaki fiyat artışlarının bazı satışlara yansıtılmadığı ileri sürülüyor. Dahası, bu işlemlerin mali tablolara etkisi ve kamu gelirlerinde kayba yol açıp açmadığı da tartışma konusu. ÇAYKUR yönetimi olarak sizler bu iddiaları reddederek satışların mevzuata uygun olduğunu açıklasanız da yaptığınız açıklamada dahi satışı yapılan 31.500 ton çayın 4.286 tonunun Haziran 2026 itibarıyla henüz teslim edilmediğini belirtmişsiniz. Buradan soruyoruz: 31.500 tonluk bu satış hangi koşullarda gerçekleşti? Satış bedelinin ne kadarı tahsil edildi? Bayilere neden defalarca ek süre tanındı? Eski fiyatlar üzerinden gerçekleştirildiği ileri sürülen işlemler nedeniyle kamu gelirinin bir kısmında kayıp oluşmuş mudur?

Milyarlarca lira borcu bulunan bir kamu kuruluşunda 31.500 tonluk çay satışına ilişkin böylesine ciddi iddiaların üzeri genel açıklamalarla kapatılmamalı. Komisyonumuza belgelerle net açıklamalar yapmanızı bekliyoruz.

Şimdi, bütün bu tespitler, kamuoyuna yansıyan iddialar ve Sayıştay bulguları doğrultusunda kurum yönetimine sorularımız var.

ÇAYKUR'un, 2024 yılı 154,35 milyon TL kârla tamamlanmasına karşılık, 2025 yılında 271,8 milyon lira zarar ettiği açıklandı. Kurumun bir yıl içinde yeniden zarara geçmesinin temel nedenleri nelerdir? Üretim maliyetleri, finansman giderleri, stok değerlendirmeleri ve satış gelirlerinin bu sonuçtaki planları ayrı ayrı nelerdir?

ÇAYKUR'un, 2024 yılı sonu itibarıyla 9,6 milyar TL banka borcu ve 1,81 milyar TL finansman gideri bulunuyor. 2025 ve 2026 yıllarında banka borcu ve finansman giderleri ne düzeye ulaşmıştır? Türkiye Varlık Fonuna devredilmesinden bugüne kadar ÇAYKUR'un her yıl açıkladığı kâr ve zarar tutarları, nakit sermaye destekleri ve toplam borçları ne kadardır? Bu dönemde mali yapıyı güçlendirmek için önemli kararlar alınmış mıdır?

ÇAYKUR'da, işçi maaşlarının çalışılan ayı takip eden ayın 20'sinden sonra yatırıldığına ve ödeme gününün belirsiz olduğuna ilişkin şikâyetler bulunmakta. Kadrolu ve mevsimlik işçilerin ücret ödeme tarihleri nelerdir? Son üç yılda, ücretlerin toplu iş sözleşmesinde belirlenen tarihlerden sonra ödendiği dönem olmuş mudur? Son üç yılda işçi maaşı, fazla mesai, ikramiye, kampanya, prim ve toplu sözleşme farklarının ödenmesinde gecikme yaşanmış mıdır? Yaşandıysa kaç işçi etkilenmiş, gecikmelerin toplam tutarı ne olmuş, işçilere gecikme nedeniyle herhangi bir faiz ödenmiş midir?

ÇAYKUR'un merkez ve taşra teşkilatlarında bugün itibarıyla kaç kadrolu işçi, kaç mevsimlik işçi, kaç memur ve kaç sözleşmeli personel bulunmaktadır? Fabrika bazında çalışan, kadroda bulunan ve sözleşmesi askıda olan personel sayısı nedir? Yıllardır aynı fabrikada çalışan mevsimlik işçiler neden hâlâ sürekli ve güvenilir istihdam kapsamına alınmamaktadır? Kurumun bu yönde bir hazırlığı var mı? 2026 yılında 150 geçici işçiye sözleşmeli personel statüsüne geçiş imkânı tanınırken diğer çalışanlar neden kapsam dışında bırakılmıştır? Kadrolu ve mevsimlik işçilerin ücret, banka promosyonu, sosyal hak, ikramiye ve çalışma koşullarındaki farklılıklar nelerdir? Aynı işi yapan çalışanlar arasında statü nedeniyle ortaya çıkan eşitsizliklerin giderilmesi için hangi düzenlemeler planlanmaktadır? Mevsimlik işçi alımlarında başvurudan önceki altı ay SGK'li çalışmamış olma şartı uygulanmış mıdır? Bu şart nedeniyle kaç başvuru reddedilmiştir? Yılın bir bölümünde çalışabilen işçilerin, geri kalan aylarda başka işlerde çalışmasının fiilen zorlaştırılmasının sebebi nedir? Fabrikalarda işçi eksikliğine ilişkin şikâyetler bulunmakta; son üç yılda fabrika bazında kaç işçi emekli olmuş, kaç yeni işçi alınmıştır?

ÇAYKUR'un 2024 yılında yaklaşık 783 bin ton, 2025 yılında ise 823 bin ton yaş çay alımı gerçekleştirdiği görülüyor. 2026 yıl için hedeflenen 823 bin tonluk alımın ne kadarını gerçekleştirdiniz?

ÇAYKUR, 2026 yılında kilogram başına 35 TL yaş çay alım fiyatı açıkladı. Buna rağmen üreticilerin kota ve kontenjan nedeniyle çaylarını özel sektöre 25 lira ile 26 liradan sattıklarına ilişkin haberler var. Bu şikâyetlerle ilgili kaç üretici başvurusu yapılmıştır? Üreticilerin yaşadığı fiyat kayıplarını önlemek amacıyla hangi tedbirleri aldınız? Yaş çay alımlarında uygulanan günlük kontenjan ve dekar başına kota hangi ölçülere göre belirlenmektedir? Kontenjan uygulamasının üreticiyi özel sektöre yönlendirdiği doğru mudur? Yaş çay alım fiyatı belirlenirken gübre, işçilik, nakliye, bakım, enerji ve diğer üretim maliyetlerine ilişkin hangi hesaplamalar esas alınmıştır? Son beş yılda kilogram başına üretim maliyeti ile açıklanan alım fiyatı ne olmuştur?

Son beş yılda ÇAYKUR'a kaç kadrolu ve mevsimlik işçi alındı? İşçi alımlarında kura, sınav, mülakat ve diğer değerlendirmeler hangi usullerle yapılmıştır? İşe alımlarla ilgili kaç itiraz, idari inceleme ve dava bulunmaktadır?

ÇAYKUR'un son beş yılda gerçekleştirdiği yaş çayda yükleme, nakliye, ambalaj, bakım, onarım ve diğer hizmet alımlarının toplam tutarı nedir? İhaleler kaç farklı firmaya verilmiştir? Aynı yüklenicilerinden, birden fazla fabrikadan iş aldığı ihaleler ve bu ihalelerin rekabet koşulları nelerdir?

Sayıştay, 2024 yılında ön soldurma ünitesi eksikliği nedeniyle 255 milyon TL'yi aşan yükleme bedeli ödendiğini tespit etmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi için hangi fabrikalara yatırım yapılmıştır?

ÇAYKUR'un 2024 yılı sonunda 13.579 ton organik çay stoku bulunduğu tespit edilmiş, 2025 ve 2026 yıllarında organik çay üretimi ve satış miktarları ne olmuştur? Güncel organik çay stoku kaç tondur? Stokların toplam maliyeti ve olası değer düşüklüğü ne kadardır?

Son olarak da 2024 yılında 14,1 milyar TL'ye ulaşan toplam stok değerinin 2025 ve 2026 yıllarındaki karşılığı nedir? Stokların ne kadarı bir yıldan, iki yıldan ve üç yıldan uzun süredir depolarda beklemektedir? Satılabilirlik ve kalite kaybına ilişkin incelemelerin sonuçları nelerdir?

Teşekkür ediyorum, başarılar diliyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Tahtasız.

Buyurun Sayın Kıratlı.

ALİ KIRATLI (Mersin) - Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Sayın Bakan Yardımcım, Sayın Genel Müdürüm ve Komisyonumuzun değerli üyeleri, kıymetli hazırun; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Genel Müdürümüze bu kıymetli sunumu için teşekkür ediyorum. Üreticilerimizden işçilerimize kadar ÇAYKUR ailesinin bütün mensuplarına da çalışmalarında başarılar diliyorum.

Değerli arkadaşlar, çay, kültürümüzün ve günlük hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıdır; içtiğimiz her bardak çayın arkasında Karadeniz insanımızın, özellikle Doğu Karadeniz insanımızın büyük bir emek ve binlerce ailenin geçim mücadelesi var. Biz bir bardak çaya baktığımızda o Karadeniz'in güzel insanlarını ve o güzel insanların alın terini görüyoruz. Yaklaşık 205 bin üretici ailenin yer aldığı çay tarımında ÇAYKUR, üreticimize güven veren, bölge ekonomisini destekleyen ve sektörde denge sağlayan bir kurum. Biz oraya gittiğimizde de bunu gördük. Çay, Doğu Karadeniz'de gerçekten bir yaşam kültürü ve ÇAYKUR, hemen hemen müstahsil sayısıyla neredeyse Rize'nin her hanesine girmiş bir kurumumuz. Orada her bir evin küçük bir alanı dahi olsa kendi ihtiyaçlarını karşılama adına hakikaten çay ektiklerini gördük; orada bir kültür oluşmuş bu konuda.

Özellikle, sunumunuzda belirttiğiniz üzere, 2025 yılında 823 bin ton yaş çay alınması ve budama tazminatıyla birlikte üreticilerimize 23 milyar 271 milyon lira ödeme yapılması bu katkının büyüklüğünü de göstermektedir. Yaş çay bedellerinin alımı takip eden ay içerisinde ödenmesini de üreticimizin emeğinin karşılığını zamanında alması yani alın teri kurumadan emeğinin karşılığını zamanında alması bakımından çok önemsiyoruz. Çiftçimizin üretmeye devam etmesi, emeğinin korunmasına ve geleceğe güvenle bakmasına bağlı. Özellikle -hakikaten verdiğiniz bir rakam önemli- fabrika sayısının 49'a, günlük işletme kapasitesinin 9.250 tona ulaştırılması da önemli bir kazanım. Yaş çay gibi kısa sürede işlenmesi gereken bir üründe bu yatırımlar doğrudan üreticimize ve ürün kalitemize hizmet etmektedir. Çaylıkların gençleştirilmesi yönelik destekler, organik üretim çalışmaları ve fabrikalardaki verimlilik adımları sektörün geleceğini güçlendiren kıymetli çalışmalardır.

Sayın Genel Müdürüm, ÇAYKUR'un köklü markasını yeni ürünlerle geliştirmesini de memnuniyetle karşılıyoruz. Bazıları bunu memnuniyetle karşılamasa da özellikle Didi'nin 2025 yılında ihracat dâhil 153 milyon litre satışa ulaşması ve -az önce duydum- 4 katı kâr elde etmesi ve 100'ün üzerinde ülkeye paketli çay ihracatı yapılması, markalaşma çalışmalarının ve pazarlamanın ne kadar önemli olduğunu ve önemini bir kez daha ortaya koyuyor. Tabii, bundan neden rahatsız olunur, onu bilemem. Özellikle Didi yerli ve millî bir markamız. Bugün, evet, belki az önce sayın milletvekilinin ifade ettiği şey biraz daha farklı olabilir ama inanın, bir şeyleri savunurken bizim ne söylediğimizden ziyade karşımızdaki toplumun ve hazırunun ne anladığı çok daha kıymetlidir. Bugün Didi'nin 4 katı kâra ulaşması neden insanlara memnuniyet yerine bir hazımsızlık verir, onu anlayabilmiş değilim. Özellikle Didi olmadığında burada "farklı kapitalist markalar" diyebiliriz "yabancı markalar" diyebiliriz, onların bu pazarı elde etmesi neden bizim ülkemizde bu kadar sevicilik olarak bekleniyor veya karşılanıyor, bunu da anlayabilmiş değilim. İnşallah, hepimiz bir gün yerli ve millî olmayı başarabiliriz.

Çaykopit Projesi'yle çay atıklarının tarımda kullanılabilecek bir ürüne dönüştürülmesini amaçlayan çalışmalarını da takdirle karşılıyoruz. Üretim atıklarının -az önce de ifade ettiniz- değerlendirilmesi, enerji tasarrufu ve yenilenebilir enerji yatırımları kaynakların daha da verimli kullanılması açısından desteklenmesi gereken adımlardır; burada tarımda da kullandığınızı ifade ettiniz.

Değerli Komisyon üyeleri, ÇAYKUR'u değerlendirirken üretim ve satış rakamlarıyla birlikte üreticilerimize sağladığı güveni, oluşturduğu istihdamı ve özellikle bölgenin kalkınmasına katkısını da dikkate alıyoruz. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın üretimi ve yerli markalarımızı güçlendirmeyi esas alan vizyonu doğrultusunda, ÇAYKUR'un bu katkılarını daha da artıracağına yürekten inanıyorum.

İlgili Bakanlığımıza, Sayın Genel Müdürümüze ve Genel Müdürümüzün şahsında yönetim kadrosuna ve bütün çalışanlarınıza teşekkür ediyorum. En büyük teşekkürü de Karadeniz'in o yamaçlarında, hırçın yağmurlarında alın teri döken üreticilerimize yapmak istiyorum.

Üreticimizin emeği bereketli, çayımızın da geleceği güçlü olsun diyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Kıratlı.

Son konuşmacı olarak buyurun Sayın Demir.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Sayın Başkanım, çok değerli milletvekillerim, çok Değerli Sayın Bakan Yardımcım, Genel Müdürümüz ve ÇAYKUR'umuzun kıymetli yöneticileri, Sayıştayımızın kıymetli temsilcileri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben, aslında, teşekkür konuşması, kendi gönlümden geçen birkaç bilgilendirme, bir iki de talebimi iletmek için söz aldım.

Tabii, Ali Vekilimin az önce yaptığı konuşmada söylediklerine ben de katılıyorum. ÇAYKUR, normalde çok daha fazla kâr edebilecek bir kurumken şu anda ortalama kâr eden ama Türkiye'nin çay ihtiyacını, dünyanın çay ihtiyacını karşılayan bir kurum. Normalde, yaptığı üretime baktığınızda 12 bin personel çalıştırmasına özel sektör olsa gerek yok ama o bölgede ÇAYKUR inanılmaz bir lokomotif, inanılmaz bir dinamo. Bu anlamda, orada 12 bin vatandaşımızın direkt olarak bu işten ekmek yiyor olması, buna vesile oluyor olmanız bile aslında takdire şayan bir konu.

Bunun yanında, günlerdir KİT Komisyonu toplantılarına katılıyoruz; kamu iktisadi teşekkülleri kâr ederse "Niye kâr ediyor?" zarar ediyorsa "Niye zarar ediyor?" diye bir soru var. Bunu ben sizin şahsınızda bu soruyu soranlara da özellikle sormak istiyorum. Tabii ki kâr edecek, zarar da edecek. Burada 12 bin kişiye ekmek veren bu kurum, yaptığı iş itibarıyla mayıstan ekim ayına kadar yapmış olduğu ticaretin parasını nakit ödeyip geri kalan yedi aylık dönemde bu parayı toplayacağım diye uğraşırken tabii ki yeri geldiğinde faiz ödemek zorunda, yeri geldiğinde paranın maliyetini ödemek zorunda kalıyor olabilir. Ben şu konuda da Genel Müdürümüze özel olarak teşekkür etmek istiyorum: Geçen seneki yaptığımız toplantıda, ödenen bu faiz paralarıyla alakalı KİT Komisyonundaki uyarılara ve yapılan tenkitlere değer vermiş ki bu sene öz sermayesi üzerinden herhangi bir faiz ödemeden kendi işini kendisi görür vaziyete gelmiş. Aslana sormuşlar "Ensen niye kalın? diye, "Kendi işimi kendim görürüm." demiş. Bu mantıkla ÇAYKUR da inşallah bundan sonraki süreçte kendi işini kendi görecek şekle gelecek.

Diğer bir konu, yine Ali Vekilim bahsetti, Didi'yle ilgili konu. Kesinlikle sonuna kadar destekliyorum. 1950'lerdeki, 1970'lerdeki, 1990'lardaki mantıkla "Biz çay üretiriz, çayı da sadece sıcak içersiniz." derseniz işte 40 yaşın üzerindeki insanlara bu çayı satarsınız ama 15 yaşındaki, 18 yaşındaki, 20 yaşındaki kafelere alışmış gençlerimize satabileceğiniz ürün kahve olur, o kahveyi de biz üretmiyoruz, dışarıdan alıyoruz. Dışarıdan alacağımıza yerli ve millî çayımızı onların içebileceği şekilde, soğuk, buzlu, içine katılabilecek herhangi başka katkı maddeleriyle onların içebileceği şekle getirmiş olmanız bile aslında güncelleme yaptığınız anlamına geliyor.

Bunun dışında, diğer bir talebim de... Artık, gençlerimizin kafeteryalarda, farklı kafelerde kahve ürünü içeceğine çayın farklı versiyonlarını içmesiyle ilgili çalışmalar yaptığınızı biliyorum, bu konuda da sizi sonuna kadar destekliyorum. İnşallah, kısa zaman içerisinde, onların bu edinmiş olduğu kültürü kendi yerli ve millî kültürümüze de çevirmiş oluruz diye temenni ediyorum.

Bu çayın kullanılmış olması, Karadeniz Bölgesi'nde yaşayan insanlarımızın kültüründe, geleneğinde, âdetinde, anasından, babasından, dedesinden gördüğü sistemde oralarda çay bahçeleri satılmaz; her ne şart altında olursa olsun o aile orada o çayı üretmek zorunda çünkü dedelerinden, dedelerinin dedelerinden böyle gördüler. Bana göre de çok mantıklı bir iş. İnşallah, ömrübillah da bu şekilde devam eder. Bu insanlarımızı, orada 12 bin çalışanın yanında nakliyecisini, orada farklı taşeron işleri yapan insanları, taşeronun taşeronluğunu yapan, taşeronlara yemek götüren, ayakkabı götüren, elbise satanları falan değerlendirdiğinizde aslında yaptığınız işin ne kadar büyük olduğunu görüyorsunuz.

Bunların hepsinin yanında, o Didi'yi niye desteklediğimi de ayrıca söyleyeceğim. Biliyorsunuz, İsrail ürünlerine karşı bir boykot mevzusu var. Yerli ve millî Didi çayıyla...

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Bu kadar kamucu oluşunuz gözlerimi yaşartıyor; tebrik ederim, yüzlerce fabrikayı sattıktan sonra...

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Başkalarının boykot edilmesi gereken ürününü Didi'yle boykot ettiriyorsunuz ki çoğu restoranda, markette, bakkalda, kafeteryada artık yabancıların ürünü olan Coca-Cola yerine, başka kola markaları yerine insanlar yemeğin yanında Didi içiyor. Ben bu konuda da sizi tebrik ediyorum ve bunun daha da geliştirilmesini sizlerden talep ediyorum.

Suyla ilgili yine eleştiri geldi. Önümüzdeki on, yirmi, elli yılın konusu bence içme suyu; bu konuda yapmış olduğunuz yatırımı, hem Didi'nin üretimiyle alakalı kısımda kullanma amaçlı hem de yine yerli ve millî suyumuzu insanlara temiz, uygun şartlarda, hijyenik olarak ulaştırma noktasında yapmış olduğunuz girişimi de destekliyorum. Mümkünse sadece Karadeniz'de değil Türkiye'nin her yerinde o suyla ilgili ÇAYKUR markasını lütfen çoğaltmanızı talep ediyorum.

Yapmış olduğunuz çalışmalardan ötürü sizi tebrik ediyorum. Bundan sonraki süreçte de inşallah memleketin yükselen trendi olacak şekilde işinizin rast gelmesini temenni ediyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum ve Allah'a emanet ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Demir.

Böylece, geneli üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Sözü Sayın Genel Müdürümüze vermeden önce bazı hatırlatmalarda bulunacağım.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - ÇAYKUR satılacak olursa eyleme geleceksin ama.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Özelleştirildiği gün geleceğim, söz ama o güne kadar sizin de desteğinizi bekliyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Arkadaşlar, karşılıklı konuşmayalım lütfen.

ÖMER FETHİ GÜRER (Niğde) - Kesinlikle, özelleştirme olursa ÇAYKUR'un önünde beraber eylem yapacağız.

MEHMET DEMİR (Kütahya) - Samimi söylüyorum, geleceğim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Evet, Sayın Genel Müdürüm, sayın üyelerimize sorulan sorulardan yazılı olarak cevap verilmesini gerektiren konularla ilgili cevaplarınızı tutanakların Türkiye Büyük Millet Meclisi "web" sayfasında yayınlanmasından itibaren on beş gün içinde bütün üyelerimize Komisyon Başkanlığımız aracılığıyla iletebilirsiniz.

Sayın Genel Müdürüm, şimdi, sayın milletvekillerimizin sorularını yanıtlamak üzere sözü size veriyorum.

Buyurun.

ÇAYKUR GENEL MÜDÜRÜ YUSUF ZİYA ALİM - Sayın Başkanım, ÇAYKUR iktisadi devlet teşekkülüdür, ana statüsüne yazılan çerçeve, mevzuat içerisinde Vergi Usul Kanunu'na uygun ve Türk Ticaret Kanunu esaslarına göre çalışmaktadır.

Sayın vekillerimizin sorularına yazılı olarak cevap vereceğiz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Peki, teşekkür ediyorum.

Şimdi, Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2023 ve 2024 hesap dönemlerine ilişkin sonuç bölümlerini ayrı ayrı okutup ibraya sunacağım.

Önce 2023 yılı sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2023 yılı bilançosu ve 69.265.331,83 Türk lirası net kârla kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Şimdi 2024 yılının sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ - Sonuç:

Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2024 yılı bilançosu ve 154.353.436,84 Türk lirası net kârla kapanan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Sayın Bakan Yardımcım, sözü size veriyorum.

Buyurun.

TARIM VE ORMAN BAKAN YARDIMCISI ABDULKADİR POLAT - Efendim, ben teşekkür konuşması yapmak istiyorum.

Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri, Sayıştayımızın kıymetli denetçileri ve kurumlarımızın değerli temsilcileri; bu akşam vermiş olduğunuz tüm katkılar için hepinize teşekkür ediyoruz. Eleştirilerinizi not ettik, takip edeceğiz.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ - Teşekkür ederim.

Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2023 ve 2024 yıllarına ait Komisyon toplantısı tamamlanmıştır. Tüm katılımcılara teşekkür ediyorum. Çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum, başarılar diliyorum.

Değerli Komisyon üyeleri, çalışmalarımıza 3 Kasım 2026 Salı günü saat 14.30'da Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, Makine ve Kimya Endüstrisi Anonim Şirketi, Askeri Fabrika ve Tersane İşletme Anonim Şirketinin 2023 ve 2024 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleriyle devam edeceğiz.

Toplantıyı kapatıyorum, hayırlı akşamlar diliyorum.

Kapanma Saati: 20.44